

Η

ΠΡΟΝΟΙΑ

ΤΗΣ

ΝΕΟΤΗΤΟΣ

ΜΙΑ ΠΡΟΣΚΛΗΣΙΣ ΠΡΟΣ ΔΡΑΣΙΝ

Δημοσιεύομεν κατωτέρω μερικάς μό-
νον από τὰς ἐπιστολάς πού λαμβάνονται
τακτικά εἰς τὴν Πρόνοιαν Νεότητος τοῦ
«Ἑλληνικοῦ Φωτὸς» καὶ ἐμφανίζουν τὴν
τραγικὴν αὐτόχρομα κατάστασιν εἰς τὴν
ὁποίαν εὐρίσκονται πλείστα ἀπὸ τὰ Ἑλ-
ληνόπουλα τῶν χωριῶν μας. Δὲν εἶναι
δυνατὸν νὰ ὁμιλοῦμεν περὶ μέλλοντος
τῆς Φυλῆς καὶ τοῦ Ἔθνους, ὡς ἐπίσης
καὶ περὶ Παιδείας φυσικά, οὔτε περὶ νεο-
λαίας καὶ τῆς προκοπῆς τῆς, *ἐὰν δὲν κά-
μωμεν κάτι σπουδαῖον καὶ σημαντι-
κόν, τῶρα ἀμέσως, διὰ τὴν ὑποστή-
ριξιν αὐτῶν τῶν παιδιῶν.*

Καὶ οἱ μὲν τομεῖς Πρόνοιας πού συνε-
γάζονται μὲ τὸ περιοδικὸν αὐτό, κά-
μουν ὅτι ἡμποροῦν διὰ νὰ ἀνταποκρι-
θοῦν εἰς τὰς καθημερινὰς αἰτήσεις. Ἄλλ'
αὐτὰ ὅλα δὲν εἶναι καθόλου ἀρκετά. Εἶ-
ναι, ἀπλούστατα, μὴ πρώτη—καὶ ὄχι
πάντοτε ἐπαρκῆς—βοήθεια.

*Χρειάζεται μιὰ γενναία καὶ συ-
στηματικὴ προσπάθεια ἐκ μέρους ἄρ-
μοδιῶν καὶ ὑπευθύνων προσώπων,
μὲ ὅλα τὰ μέσα εἰς τὴν διάθεσίν των,
διὰ νὰ γίνῃ κάτι ἱκανοποιητικὸν καὶ*

πρὸς τὴν βοήθειαν τοῦ Ἑλληνόπουλου
τοῦ χωριοῦ.

Αἱ «Ἀκτίνες» θὰ παρακολουθήσουν
τὸ θέμα ἐκ τοῦ πλησίον, διότι εἶναι
καίριον ἠθικὸν καὶ πνευματικὸν πρόβλη-
μα τοῦ Ἔθνους μας.

Καὶ ἀφιερώνομεν τὰς ἐκκλήσεις τῶν
Ἑλλήνων Διδασκάλων εἰς ὅλους τοὺς
ἀρμοδίους:

- ◆ *Τὴν Ἐκκλησιαστικὴν ἀρχὴν*
- ◆ *Τὸ Ὑπουργεῖον Πρόνοιας*
- ◆ *Τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας.*
- ◆ *Τὴν Ἀκαδημίαν Ἀθηνῶν.*
- ◆ *Τὰ Πανεπιστήμια Ἀθηνῶν καὶ Θεο-
σσαλονίκης.*
- ◆ *Τὴν Βασιλικὴν Πρόνοιαν.*
- ◆ *Τὰς Τραπεζὰς.*
- ◆ *Τοὺς Βιομηχάνους.*
- ◆ *Τοὺς Ἱατρικοὺς Συλλόγους.*
- ◆ *Τοὺς Δικηγορικοὺς Συλλόγους.*
- ◆ *Τὰ Σωματεῖα καὶ τοὺς Συλλόγους πού
ἐδρεῦν εἰς τὰς πόλεις.*

Εἰς ὅλους τοὺς Ἑλληνας, εἴτε ὡς ἄ-
τομα, εἴτε ὡς ὀργανωμένον σύνολον,
πού αἰσθάνονται τὴν ἐπιτακτικὴν ἔθνικὴν
ἀνάγκην νὰ ἐργασθοῦν διὰ τὸ μέλλον
τοῦ Ἑλληνόπουλου.

Αἱ «**AKTINES**»

Ἐν Βορειῶν τῇ 10-2-1963

Ἀγαπητὸ μου «Ἑλληνικὸ Φῶς».

Εὐχαριστῶ κάθε στιγμὴ τὸν Καλὸ Θεὸ
πού μὲ ἀξίωσε νὰ ὑπηρετήσω σ' ἓνα μικρὸ,
φτωχὸ καὶ ἀπομακρυσμένον χωριουδάκι
τῆς Μακεδονίας.

Τὸν δοξολογῶ κάθε λεπτὸ γιατί ἐδῶ πού
μ' ἔταξε μπορῶ νὰ δώσω κάτι ἀπὸ τὸ εἶναι
μου, κάτι ἀπ' τὸν ἐαυτὸν μου, ὀλόκληρη
τὴν ψυχὴ μου. Τὰ μικρὰ καὶ οἱ μεγάλοι ἔ-
χουν ἀνάγκη ἀπὸ συμπόνια, ἀγάπη, καλω-

σύνη, συμπαράστασι. Ὅτι δυνατὸν γίνεται.

Λυπᾶμαι ὅμως ἀφάνταστα πού ἀδυνατῶ
νὰ βοηθήσω καὶ ὕλικῶς. Εἶναι πράγματι
ἀξιολύπητα. Ἡ καρδιά μου ραγίζει στὸ
ἀντίκρουσμά τους. Γυρνᾶ, ἐμπόλητα, κου-
ρελιασμένα. Εἶναι φρικτὸ. Κάθε φορὰ πού
τὰ βλέπω, ὑποφέρω. Δὲν εἶναι μόνο οἱ μι-
κροὶ μαθηταὶ μου γυμνοί, μὰ καὶ τὰ κα-
τηχητόπουλά μου.

Ἀπὸ σᾶς μίαν μόνην χάρι ζητοῦμε. Νὰ μᾶς
δώσετε λίγη χαρά.

Τὰ μικρὰ στὴν προσεχὴ τους θὰ παρακαλοῦν πάντοτε τὸν Κύριο γιὰ σὰς.

Εὐχαριστοῦμε θερμῶς.

Ἐσώκλειώ κατάστασι νηπίων καὶ μαθητῶν τοῦ Δημοτικοῦ καὶ μερικῶν μεγάλων, ποὺ ἔχουν ἀπόλυτον ἀνάγκη βοήθειας. Σὰς εὐχαριστῶ θερμῶς.

Μετ' ἀπείρου ἐκτιμῆσεως
Ἡ Νηπιαγωγὸς Βορεινοῦ.

★

Ἐν Μεγάρῃ τῇ 18-2-1963

Πρὸς

Τὸ «Ἑλληνικὸν Φῶς», Ἀθήνας.

Τυγχάνω Διευθυντῆς τοῦ 2/θεοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου Μεγάρῃς, Ἄρτης, Κοινοῦ ἡμιορεινῆς ἐχούσης ὀλίγην δενδροκαλλιέργειαν καὶ πτωχὰς οἰκονομικὰς δυνατότητας.

Ἐχῶ ἐν συνόλῳ (75) μαθητὰς καὶ μαθητριάς ἐκ τῶν ὁποίων οἱ (44) πτωχῶν καὶ πονεμένων οἰκογενειῶν φθάνουν εἰς τὸ Σχολεῖον ρακένδυτοι καὶ ἀνυπόδητοι, χωρὶς τὰ ἀναγκαῖα διὰ τὸν μαθητὴν βιβλία, τετράδια, μολύβια καὶ ὅ,τι χρειάζεται ἕνας μαθητῆς, μὲ ἀποτελεσματὸν τὸ ἔργον τοῦ Σχολείου νὰ προσκορῆ σὲ μύριες ἀντιξοότητες καὶ ἀπειρα δυσεπίλυτα προβλήματα. Καὶ ὅλα αὐτὰ γιὰ τὴν φτώχεια καὶ τὴν ἀθλιότητα καὶ μιζέρια πλῆττον τὶς ταλαίπωρες οἰκογένειες τῶν παιδιῶν αὐτῶν.

Ἐμεῖς πράττομε πᾶν τὸ δυνατόν γιὰ νὰ ἀλλάξωμε τὴν ζωὴν αὐτῶν τῶν παιδιῶν, ἀλλὰ εἶναι δύσκολον νὰ ἐπέλθῃ ἡ ὕλική καλυτέρευσις σὲ τόσους μαθητὰς, ἂν δὲν συμπαρασταθῶν καὶ ἄλλοι ἀγαπῶντες τὸ παιδί καὶ φροντίζοντες γι' αὐτὸ συνάνθρωποι ἢ φιλάνθρωποι ὄργανισμοί.

Δι' αὐτὸ ποιούμεθα ἐκκλησίαν, πρὸς τὸν σύλλογον τοῦ ὁποίου ἠγεισθε ὅπως βοηθήσῃτε κατὰ τὸ δυνατόν τὴν προσπάθειάν μας γιὰ νὰ καλυτερεύσωμε τὴν ζωὴν τῶν δυστύχων μαθητῶν μας.

Συνημμένως σὰς ὑποβάλλω κατάστασιν τῶν ἀπορωτέρων μαθητῶν τοῦ Σχολείου μου διὰ τὸν σκοπὸν αὐτόν, ὅπως τύχωσιν ἂν εἶναι δυνατόν βοήθειαι εἰς ἱματισμόν, ὑποδήματα, βιβλία καὶ γραφικὴν ὕλην.

Μ' ἐκτίμησιν καὶ ἀγάπην

Ὁ Διευθυντῆς τοῦ Σχολείου Μεγάρῃς

★

Ἐν 2ῳ Ἀθαμανίῳ τῇ 18-2-1963

Πρὸς

Τὸν Σύλλογον «Ἑλληνικὸν Φῶς», Ἀθήνας.

Ἐχομεν τὴν τιμὴν διὰ τῆς παρουσίας, ὅπως γνωρίσωμεν ὑμῖν τὴν κατάστασιν τῶν μαθητῶν τοῦ ὑφ' ἡμᾶς Σχολείου, προκειμένου νὰ διανεμηθῶσιν εἰς τούτους δέματα ἱματισμοῦ παρά τοῦ φιλάνθρωπικοῦ ὑμῶν Συλλόγου.

Κρυωμένα, πεινασμένα, κυριολεκτικῶς ξυπόλητα τὰ περισσότερα, διανύουν ἀποστάσεις 7-8 χιλιομέτρων διὰ μέσου χειμάρρων, ρεμάτων καὶ ἀτραπῶν διὰ νὰ ἔλθουν εἰς τὸ Σχολεῖον, ὅπου μὲ τὴν μέθην τῆς μαθήσεως καὶ μὲ τὴν εὐχάριστον σχολικὴν ἀτμόσφαιραν λησμονοῦν τὰ πάντα.

Μόνον ἡμεῖς οἱ διδάσκαλοι βλέπομεν καθημερινῶς τί ὑποφέρουν οἱ μαθηταί μας, προσπαθοῦντες ἡμεῖς νὰ τοὺς θερμαίνωμεν τὰ ξυλιασμένα χερὰκια καὶ τὰ πόδια διὰ νὰ μπορέσουν νὰ πιάσουν τὸ μολύβι. Ἀλλὰ μήπως εἶναι ἕνας ἢ 10 ἢ 20; Ἐχομε μονοθέσιο μὲ 65 μαθητὰς. Ὅλοι πτωχοῦστοι μὲ ἐλάχιστα ψευτοχρωμαφάκια ποὺ κι' αὐτὰ ὑπέστησαν τελεία καταστροφὴ ἐκ κατολισθήσεως καὶ καθιζήσεως τοῦ ἐδάφους ἐκ τῶν πρωτοφανῶν καταρακτωδῶν βροχοπτώσεων καὶ χιόνων. Ἐχουν λοιπὸν μεγάλην ἀνάγκην ἀρκεῖ νὰ σὰς εἴπωμεν χαρακτηριστικῶς ὅτι, τῶν περισσοτέρων τὰ ρουχαλάκια ἔχουν τόσα μπαλώματα ποὺ θὰ δυσκολευθῇ κανεὶς νὰ βρῇ τὸ ἀρχικὸ ὕφασμα.

Πιστεύομεν, ὅτι κάτι θὰ ὑπάρχη, ὥστε νὰ χάρισῃ λίγη χαρὰ στὰ πτωχὰ παιδάκια τοῦ 2ου Ἀθαμανίου. Ἐστὼ καὶ μερικὰ ζευγὴ παλαιῶν ὑποδημάτων θὰ ἔπιαναν τόπο λίγα παντελονάκια, ἢ τέλος πάντων, ὅ,τι διήποτε ἄλλο θὰ ἠμπορούσατε νὰ στείλετε γιὰ ἀγόρια ἢ κορίτσια.

Εὐελπιστοῦντες διατελοῦμε μετὰ
τιμῆς καὶ εὐχαριστιῶν

Ὁ Διευθυντῆς τοῦ Σχολείου

★

Ἐν Παναγιᾷ τῇ 17ῃ Φεβρουαρίου 1963

Πρὸς

Τὸν Σύλλογον «Ἑλληνικὸν Φῶς», Ἀθήνας.

Πληροφορηθεὶς τὴν δρᾶσιν τοῦ Συλλόγου ὑμῶν ἔχω τὴν τιμὴν νὰ σὰς γνωρίσω τὰ κάτωθι:

Τὸ ὑφ' ἐμὲ Δημοτικὸν Σχολεῖον Παναγιᾶς τῆς Πρώτης Ἐκπαιδευτικῆς Περιφέρειας Πρεθέζης ἀριθμεῖ ἑκατὸν ἐννέα μαθητὰς, ὡς αἱ συνημμένα καταστάσεις. Οἱ μαθηταὶ τοῦ Σχολείου μου εἶναι τελείως ἀποροὶ καὶ ρακένδυτοι ἀφ' ἐνός, ἀλλὰ καὶ ἀφ' ἑτέρου δὲν σιτίζονται καλῶς.

Ἐπειδὴ ὁ Σύλλογός σας σκοπὸν ἔχει τὴν ἐνίσχυσιν τῶν δυστοχιμένων γενικά, παρακαλῶ ὑμᾶς, ὅπως ἐνίσχυσῃτε τοὺς μαθητὰς τοῦ σχολείου μου εἰς ὅ,τι δύνασθε καθ' ὅτι τὸ χωρίον μας Παναγιᾶ εἶναι πλημμυροπαθές, ὑπόστασι φοβερὰς καταστροφῆς.

Ἐπίσης παρακαλῶ ὑμᾶς ὅπως, εἰ δυνατόν, ἐνίσχύσατε καὶ τὸ δημοτικὸν σχολεῖον εἰς ἐποπτικά μέσα.

Μετὰ τιμῆς

Ὁ Διευθυντῆς τοῦ Σχολείου

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΛΑΪΚΗ ΠΡΟΝΟΙΑ

Α Είς τούς συγχρόνους καιρούς, κατά τούς οποίους ἡ παγκόσμιος κοινή γνώμη ζητεῖ καρπούς ἀπό τούς πνευματικούς ἀνθρώπους, θά πρέπει, ὄχι μόνον νά μὴ ὑστερήσουν οἱ Χριστιανοί, ἀλλ' αὐτοὶ νά εὐρεθοῦν εἰς τὴν πρωτοπορίαν ἐνὸς πνευματικοῦ κοινωνικοῦ ἔργου, τὸ ὁποῖον θά ἔχη ὡς ἀποστολὴν νά προσφέρῃ τὴν συγκομιδὴν τῶν καρπῶν τοῦ Εὐαγγελίου.

Εἶναι λοιπὸν ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη ἡ «παρηγορία» καὶ ἡ ἐπικουρία καὶ ἡ πνευματικὴ βοήθεια καὶ συμπαραστάσις πρὸς τὸν λαόν μας, ὥστε νά ἔλθουν καιροὶ ἀναψυχῆς καὶ νά ἀνοίξη ὁ δρόμος πρὸς τὴν εἰρήνην τοῦ Χριστοῦ.

Τὸ ἐρώτημα «*ποῦ εἶναι ὁ ἀδελφός σου;*» εἶναι ἓνα ἐρώτημα τὸ ὁποῖον θά τεθῆ εἰς κάθε πιστόν, ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὅτι τοῦ ζητοῦνται καὶ θά τοῦ ζητηθοῦν εὐθυνα διὰ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον εἰργάσθη ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν του.

Δὲν ἠμποροῦμεν νά λέγωμεν ὅτι εἴμεθα Χριστιανοί, ἐὰν δὲν ἐκπληρῶμεν εἰς ὅλην τὴν ἐκτασιν τὴν καινὴν ἐντολὴν τῆς ἀγάπης εἰς τὴν ἐποχὴν μας, τώρα, σήμερον, ἕως καιρὸν ἔχωμεν νά ἐργαζώμεθα τὸ ἀγαθὸν πρὸς πάντας. Σύνθημά μας θά πρέπει νά εἶναι «καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν», ἐφ' ὅσον θεβαίως θέλομεν καὶ ἐπιθυμοῦμεν ἐξ ὅλης τῆς διανοίας καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος νά ἀποδείξωμεν ὅτι ἀγαπῶμεν τὸν Θεόν. Διότι, ἐὰν τὸν ἀδελφόν σου τὸν ὁποῖον βλέπεις δὲν ἀγαπᾷς, πῶς ἰσχυρίζεσαι, ὅτι ἀγαπᾷς τὸν Θεὸν τὸν ὁποῖον δὲν εἶδες;

Εἶναι πλέον καιρὸς νά μᾶς ἀπασχολήσῃ σοβαρῶς εἰς τούς καιρούς μας δόκλῃρον τὸ ΚΕ' κεφ. τοῦ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίου καὶ νά φροντίσωμεν ὡς μα-

θηταὶ τοῦ Κυρίου, πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην, νά χορτάσωμεν τούς πεινασμένους ἀδελφούς μας μὲ τὰ μέσα ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα θά δώσῃ ὁ Θεὸς εἰς τὰ ἰδικὰ μας χέρια.

Δὲν εἶναι ἀπλή φιλανθρωπία οὔτε ψιλὴ παραγγελία μιᾶς καλῆς πράξεως διὰ τὴν ὁποῖαν ἱκανοποιούμεθα πρὸς σιγμὴν ὅταν γίνεται, ἀδιαφοροῦμεν δὲ τελείως ἐὰν δὲν γίνῃ. Ἄλλ' εἶναι ἡ *συστηματικὴ ἐφαρμογὴ τῆς σαφοῦς ἐντολῆς τῆς Ἀγάπης*, ὡς ἐνὸς ὀργανικοῦ μέρους τῆς πνευματικῆς μας ζωῆς, ἀνευ τῆς ὁποίας «οὐδεὶς ὄψεται τὸν Κύριον».

Β Διὰ νά ἔλθωμεν ἐγγύς πρὸς τὰς παντὸς εἶδους ἀνάγκας τοῦ λαοῦ μας, θά φροντίσωμεν νά μελετήσωμεν καὶ νά προετοιμασθῶμεν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον πνευματικῶς. Τοῦτο θά εἶναι ἡ μεγαλυτέρα μας συμβολὴ εἰς τὴν πνευματικὴν ἀνακαίνισιν καὶ ἡμῶν τῶν ἰδίων, ἀλλὰ καὶ τοῦ ὅλου ἔργου μας, ἐν συνδυασμῷ θεβαίως πρὸς τὴν ἐφαρμογὴν, ὥστε οἱ πιστοὶ νά γίνουσι καὶ φῶς καὶ ἄλας εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον καὶ νά προΐστανται καλῶν ἔργων. Ἄλλὰ τότε ἐπιτακτικὴ προκύπτει ἡ ἀνάγκη νά εἴμεθα ἠνωμένοι καὶ νά μελετήσωμεν τὰ προβλήματα καὶ τὰς ἀνάγκας τοῦ κόσμου τούτου διὰ νά ὀδηγήσωμεν εἰς ἓνα καλύτερον κόσμον καὶ νά μὴ συσχηματισθῶμεν καὶ ἡμεῖς μὲ τὸν αἰῶνα μας. Ἐξ ἄλλου, θά εἶναι θεβαία καὶ ἡ ἐξασφάλισις τῆς ἰσορροπίας ἐκείνης διὰ τούς πιστούς, ἡ ὁποία θά τοὺς ἐπιτρέπῃ ἐν ταπεινώσει καὶ ἐν συναισθήσει τῆς ἰδικῆς των ἀνθρωπίνης ἀδυναμίας νά μὴ ὑπεραίρωνται, ἀλλὰ νά σωφρονοῦν *καλύπτοντες πλῆθος ἰδίων ἁμαρτιῶν διὰ τῆς ἀγάπης*.

Ἄλλὰ τότε θὰ πρέπει νὰ ἐνδιαφερθῶ-
μεν εἰς τὸ πῶς θὰ ἐξαγιασῶμεν τὴν πα-
ροῦσαν ζωὴν, ἀφοῦ αὐτὴ μᾶς ἐδόθη ὡς
ἓνα τμῆμα τῆς αἰωνιότητος καὶ ὄχι ὡς
ἓνας ἄχρηστος χρόνος ἀπὸ ἀπόψεως
πνευματικῆς ἀσκήσεως καὶ προπαρα-
σκευῆς, ὁ ὁποῖος ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει
προτρῖπει ἀκόμη καὶ «πνευματικούς» ἀν-
θρώπους εἰς τὴν εὐζωίαν ἢ εἰς γενεα-
λογίας καὶ ζητήσεις, εἰς ἔρεις καὶ μά-
χας νομικάς...

Ἡ τοιαύτη λαϊκὴ πρόνοια, ἐν ὀνόματι
μάλιστα τοῦ Χριστοῦ, θὰ χρειασθῆ τὴν
σοσηματικὴν ἔκθεσιν τῶν περὶ ἀνθρώ-
που χριστιανικῶν ἀρχῶν, ὅπως ἐπίσης
καὶ ἐν τῇ πράξει θὰ διαμορφώσῃ καὶ θὰ
τελειοποιήσῃ τὴν θεωρίαν καὶ ἀκόμη
θὰ συντελέσῃ εἰς τὸν σχεδιασμὸν *μῶς
συγχρόνου ποιμαντικῆς*, ἢ ὁποῖα θὰ
θεραπεύῃ τὰς ἀνάγκας τοῦ συγχρόνου
ἀνθρώπου.

Ἡμποροῦμεν νὰ ξεκινήσωμεν διὰ τὸ
ἔργον τῆς χριστιανικῆς λαϊκῆς προνοι-
ας μὲ μερικὰς βασικὰς ἀνθρωπιστικὰς
διαπιστώσεις:

α) *Ὁ ἄνθρωπος εἶναι μία κεντρικὴ
ἀξία*, ἢ ὁποῖα πρέπει νὰ πάρῃ τὴν θέσιν
τῆς καὶ νὰ «ἀποκατασταθῆ».

Καὶ τὸ παιδάκι καὶ ὁ γέρον, καὶ ὁ
ἀνάπηρος καὶ ὁ ἄρρωστος, καὶ ὁ ἄπορος
καὶ ὁ εὐπορος, καὶ ὁ οἰκογενειάρχης καὶ
ὁ ἄγαμος, καὶ ὁ ἄνδρας καὶ ἡ γυναῖκα,
καὶ ὁ ἐργάτης καὶ ὁ ἀγρότης, καὶ ὁ ἐπι-
στήμων καὶ ὁ ἀγράμματος, θὰ πρέπει
νὰ ἀποτελέσουν ἓνα εὐρὺ πεδίου ἀγάπης
καὶ ἀναδείξεως ἐνὸς ἐκάστου, ἓνα πε-
δίου, τὸ ὁποῖον θὰ διαστίζεται ἀπὸ τὰ
φωτεινὰ σημεῖα τῆς προνοιακῆς παρου-
σίας τῶν Χριστιανῶν, τῆς προνοιακῆς
νοουμένης ὑπὸ τὴν εὐρυτάτην ἔννοιαν
τοῦ ὄρου: καὶ ὕλικῶς (ἐὰν ἡμποροῦμεν
νὰ εἴπωμεν οὕτω) καὶ πνευματικῶς (ἐὰν
ἢ πνευματικὴ ἡμπορῆ νὰ χωρισθῆ ἀπὸ
τὴν ὕλικὴν χειρονομίαν ἀγάπης).

β) Ὁ ἄνθρωπος δὲν πρέπει νὰ εἶναι
στάσιμος, βαδίζει ἀπὸ τὸ ὄν πρὸς τὸ δέ-
ον. Εἰς αὐτὴν τὴν πορείαν τῆς προόδου
θὰ ἔλθωμεν ἐπίκουροι. Εἶναι ἢ πορεία
ἀπὸ τῆς γῆς πρὸς τὸν οὐρανόν, ὅπου κα-
τοικεῖ ἡ δικαιοσύνη. *Αὐτὴν τὴν δικαι-*

*οσύνην, τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ἀδελ-
φωσύνην, τὴν εἰρήνην θὰ ζητήσω-
μεν νὰ ἴδωμεν ἐφαρμοζομένην διὰ νὰ
ἔλθῃ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ.*

Ὅταν ἐξασφαλίζω εἰς μίαν νέαν τὰ
πρὸς συντήρησιν ἀξιοπρεπῶς, βοηθῶ ἕ-
να ἄνθρωπον νὰ ἀνέβῃ καὶ ἐργάζομαι
διὰ τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Ἡ ὅταν ἕ-
νας ἄρρωστος εὕρῃ τὴν γαλήνην τῆς
ψυχῆς του μὲ τὴν παρουσίαν τοῦ Χρι-
στιανοῦ κοινωνικοῦ ἐργάτου, τότε γίνε-
ται τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ἡ ὅταν ἓνας
ἄπορος οἰκογενειάρχης βοηθηθῆ εἰς
τὸ νὰ ἐξασφαλίσῃ ἀξιοπρεπῶς τὸ ψωμὶ
τῶν παιδιῶν του καὶ στρέψῃ τὰ μάτια
του πρὸς τὸν οὐρανόν, τότε ἔρχεται ἡ
εἰρήνη τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἡ
ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία. Ἄλλὰ μόνον τότε.

γ) Ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι μία μηχανὴ,
ἀλλ' εἶναι μία ἐνότης ψυχῆς καὶ σώμα-
τος. Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἐντὸς του
τὰς ἀνάγκας τοῦ σώματος, ἀλλ' ἔχει
καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς εὐτυχίας, τῆς δημι-
ουργίας, ἢ ὁποῖα τὸν διακρίνει ἀπὸ τὰ
ζῶα καὶ καθοδηγεῖ καὶ τὸ σῶμα.

Καὶ εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον τῆς εὐτυχίας
καὶ τῆς δημιουργίας, ἡ λαϊκὴ πρόνοια
θὰ πρέπει νὰ ἀνοίγῃ καὶ νὰ δείχῃ τὸν
δρόμον. Ἰδιαιτέρως εἰς τὸ σημεῖον αὐ-
τὸ *θὰ πρέπει νὰ προσέξωμεν τὴν νέ-
αν γενεάν.*

δ) Πᾶσα προσπάθεια διὰ τὴν πρόο-
δον τοῦ ἀνθρώπου θὰ σέβεται τὴν ἐλευ-
θερίαν καὶ τὴν συνείδησιν. Ἐπομένως
θὰ βοηθῆ καὶ διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς ἐ-
λευθερίας, ἢ ὁποῖα δὲν εἶναι ἀρνητικὴ
ἔννοια, ἀλλ' εἶναι κατ' ἐξοχὴν θετικὴ, ἀ-
παλλάσσουσα ἀπὸ ὅ,τι κατώτερον καὶ
εὐτελές ὑπάρχει ἢ κατεσκήνωσεν εἰς
τὸν ἄνθρωπον.

Ἄλλὰ καὶ πᾶσα προνοιακὴ στήριξις
θὰ παρέχεται μὲ σεβασμὸν πρὸς τὴν ἐ-
λευθερίαν καὶ τὴν συνείδησιν τοῦ ἀνθρώ-
που, χωρὶς κανένα ἄλλον ὄρον, παρὰ μό-
νον τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν ἄνθρωπον, οὔτε
κἂν τὴν ἔνταξιν του εἰς ὁμάδα, σύλλο-
γον ἢ τὴν ὑποχρεωτικὴν τήρησιν, ἕνεκα
τῆς ἐξυπηρετήσεως κανόνων καὶ ἐντο-
λῶν. Τότε νοθεύεται τὸ πνεῦμα τῆς εὐ-
αγγελικῆς προνοίας.

ε) Ἐάν τὰ ἀνωτέρω λάθουν μίαν θέ-
σιν εἰς τὸ ἔργον μας, τότε πρόδηλος εἶ-
ναι ἡ ἀνάγκη, *να μελετήσωμεν καὶ να
σπουδάσωμεν τὰ προβλήματα καὶ τὰς
ἀνάγκας τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου.*
Θὰ χρειασθῆ λοιπὸν ἡ χριστιανικὴ λαϊ-
κὴ πρόνοια νὰ σχηματίσῃ σὺν τῷ χρόνῳ
ἓνα ἐπιτελεῖον ἐπιστημόνων καὶ διανοου-
μένων ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι θὰ μελετοῦν
τὰς ἀνάγκας ὑπὸ χριστιανικὴν ἔμπνευ-
σιν ὡς ἐπιστήμονες καὶ θὰ προτείνουσι
λύσεις καὶ ἐφαρμογὰς, ἰδιαίτερος δὲ εἰς
τὰ μεγάλα κοινωνικὰ ζητήματα τῶν και-
ρῶν μας.

Ἡ λαϊκὴ Πρόνοια θὰ ἀπευ-
Γθύνεται εἰς τὴν εὐρείαν μᾶζαν
τοῦ λαοῦ μας καὶ θὰ φροντίσῃ
νὰ ἀνταποκρίνεται μὲ τὰ γνωστὰ μέτρα
τῆς χριστιανικῆς προνοίας, εἰς τὰς ὑλι-
κὰς καὶ πνευματικὰς ἀνάγκας. Ὡς μέ-
θοδον ἰδιαίτερος θὰ χρησιμοποιοῦμεν
τὴν κατ' ἄτομον περίπτωσιν, διότι θε-
βαίως δὲν πρόκειται νὰ ὑποκαταστήσω-
μεν οὔτε τὴν κρατικὴν οὔτε τὴν ἰδρυμα-
τικὴν οὔτε ἄλλην τινὰ πρόνοιαν, μὲ τὰς
ὁποίας ἄλλως τε, ὅπου τοῦτο εἶναι δυ-
νατόν, ἡμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ συνεργασία.

*Εἰς μίαν ἰδιαίτεραν συνάντησιν
ψυχῆς μὲ ψυχὴν* θὰ ἀνευρίσκονται,
θὰ τοποθετῶνται ὀρθῶς καὶ θὰ λύονται
κατὰ τὸ δυνατὸν τὰ ζητήματα. *Εἰς αὐ-
τὴν τὴν προσωπικὴν συνάντησιν, εἰς
τὸν ἀνθρώπινον διάλογον θὰ βασισθῆ
ἡ χριστιανικὴ λαϊκὴ πρόνοια.* Αὐτὴ ἡ
συνάντησις θὰ ἀποκαλύψῃ τὰς ἀνάγκας
καὶ θὰ ἐπαναφέρῃ τὰς δυνάμεις διὰ τὴν
ὕψαιαν, *τὴν παντὸς εἶδους ἐξυγιάν-
σιν, τοῦ συνανθρώπου μας, τοῦ ἀδελ-
φοῦ μας.* Ἀπὸ τὰ προβλήματα τῆς ἀ-
γωγῆς τῶν παιδιῶν, τῆς πολυτέκνου οἰ-
κογενείας, τῆς ἀμορφώτου μητέρας, τοῦ
ἀρρώστου πατέρα, τοῦ ἀνέργου, τοῦ ἀ-

προσανατολιστοῦ, ἐπαγγελματικῶς, νέ-
ου, τῆς νέας, τοῦ ἡλικιωμένου καὶ ξεχα-
σμένου ἀνθρώπου καὶ τόσων ἄλλων, μέ-
χρι τῶν ἰδικῶν μας ζητημάτων, ὡς χρι-
στιανῶν κοινωνικῶν ἐργατῶν *διὰ τὴν
διαμόρφωσιν καὶ τὸν ἐξοπλισμὸν ἀρ-
τίων ἀνθρώπων*, οἱ ὅποιοι θὰ διακονή-
σουσι εἰς ἓνα τοιοῦτο ἔργον.

Θὰ χρειασθῆ λοιπὸν νὰ προετοιμα-
σθοῦν οἱ ἐργάται καὶ αἱ ἐργάτιδες τῆς
χριστιανικῆς λαϊκῆς προνοίας, ὥστε νὰ
εἶναι μελετημένοι, ἀφοῦ ἀποδύονται εἰς
ἓνα ἔργον ὄχι ἀπλῶς φιλοπτώχου ἐνερ-
γείας, ἀλλὰ συστηματικῆς πνευματικῆς
καὶ κοινωνικῆς ἀποστολῆς. Ἔτσι καὶ τὸ
δέμα ποῦ θὰ ἀποστείλωμεν εἰς τὸ χωριὸν
καὶ ἡ ἐπίσκεψίς μας εἰς τὸ νοσοκομεί-
ον θὰ ἔχη τὴν σφραγίδα καὶ τὴν ἔμπνευ-
σιν ἐνὸς τοιοῦτου ἔργου χριστιανικῆς
προνοίας.

Βεβαίως ὑπάρχει μία θαυμασία πείρα
τοιαύτης προνοίας καὶ εἰς τοὺς παλαιο-
τέρους χρόνους, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς νεω-
τέρους καὶ εἰς τοὺς σημερινούς, κατὰ
τοὺς ὁποίους ἄτομα καὶ σωματεῖα ἐργά-
ζονται ἀφανῶς καὶ ἀνιδιοτελῶς ἐφαρ-
μόζοντες τὰς ἐπιταγὰς τῆς χριστιανι-
κῆς προνοίας. Ἄλλὰ τώρα *ἐπέστη ὁ
καιρὸς νὰ συστηματοποιήσωμεν αὐ-
τὴν τὴν πείραν*, νὰ τὴν μελετήσωμεν
καὶ νὰ προχωρήσωμεν κατὰ τὰ ὡς ἄνω
*εἰς μίαν πνευματικὴν ἐξόρμησιν ἀ-
γάπης εἰς εὖρος καὶ βάθος.*

Τότε θὰ εἴμεθα μιμηταὶ τοῦ Κυρίου, ὁ
ὅποιος διήλθεν εὐεργετῶν καὶ ἤρχισε
μὲ τὸ «εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς ἀπέ-
σταλκέ με, ἰάσασθαι τοὺς συντετριμμέ-
νους τὴν καρδίαν, κηρῦξαι αἰχμαλώτους
ἄφεςιν, τυφλοῖς ἀνάβλεψιν, ἀποστεῖλαι
τοὺς τεθραυσμένους ἐν ἀφέσει, κηρῦ-
ξαι ἐνιαυτὸν Κυρίου δεκτόν».

ΑΙ «ΑΚΤΙΝΕΣ»

Ο ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΩΝ ΓΕΝΝΗΣΕΩΝ

Του κ. Pierre Struve 'Ιατρού.

Όροσημα
για
μια
Όρθόδοξη
προοπτική

Το πρόβλημα του έλέγχου και του περιορισμού των γεννήσεων, για το οποίο γίνεται τόσο έντονη συζήτηση στη Δύση και στα υποανάπτυκτα ή υπερπληθυσμικά κράτη της Ασίας, μικρή μόνον απήχηση είχε στον ορθόδοξο κόσμο. Υπάρχουν πολλοί λόγοι γι' αυτό. Πρώτος είναι το γεγονός ότι η Όρθόδοξη Έκκλησία δεν έχει καθόλου την τάση να δίνει ήθικες συνταγές, να νομοθετή έξω από την καθαρά πνευματική περιοχή. Έκτος απ' αυτό, υπάρχουν επί πλέον λόγοι πολιτικοί και δημογραφικοί. Οι σλαβικές εκκλησίες βρίσκονται φυλακισμένες μέσα σ' έναν κομμουνιστικό κόσμο, που τους απαγορεύει κάθε δράση μέσα στον κόσμο καθώς και κάθε τοποθέτηση πάνω σε ζητήματα, που δεν έχουν σχέση με την καθαρή πνευματικότητα. Στην Ελλάδα και στις Βαλκανικές χώρες το πρόβλημα του υπερπληθυσμού δεν τίθεται καθόλου. Όσον αφορά τις αραβικές χριστιανικές κοινότητες, μειοψηφίες περικυκλωμένες από το Ισλάμ, που είναι πάρα πολύ γόνιμο, μάλλον πρέπει να τις απασχολή το πρόβλημα του πολλαπλασιασμού των γεννήσεων.

Το άρθρο αυτό γραμμένο από Ιατρόν, ενεργό μέλος της ορθόδοξου κινήσεως των νέων της Γαλλίας, εκφράζει προσωπικές μόνο γνώμες του συγγραφέως και όχι γνώμες επίσημες της Έκκλησίας. Αυτό άλλωστε τονίζει κι' ο ίδιος.

Οι «Ακτίνες» με το να δημοσιεύουν το άρθρο τούτο δεν ξεπετάει, πώς παραδέχονται πέρα ως πέρα τις γνώμες του. Έλπίζουν όμως, ότι θα γίνη τούτο άφορμη ν' άκουσθούν κι' άλλες γνώμες, που θα συμβάλουν στη διαφώτιση του θέματος.

Είναι όμως φανερό πώς ανεξάρτητα από τις δημογραφικές προοπτικές, το πρόβλημα του έλέγχου των γεννήσεων έχει τεθή και κάθε θεολογία του γάμου και της οικογενείας πρέπει να το λάβη υπ' όψη της. Αυτό άκριβώς κατάλαβαν καλά τα μέλη του προπαρασκευαστικού πανορθόδοξου συνεδρίου της Ρόδου και το έγγραψαν στην ήμερησία διάταξι της μελλοντικής Όρθοδόξου προσυνόδου.

Στην ανάπτυξι που ακολουθεί, και που δεν εκφράζει καθόλου μίαν επίσημη θέση, πού, άλλωστε, ποτέ δεν διατυπώθηκε, θα προσπαθήσωμε να θάλωμε μερικά όροσημα για μίαν ορθόδοξη προσέγγισι αυτού του θέματος μέσα στο πλαίσιο της ζωής του ζεύγους, παραμερίζοντας θαρραλέα τη δημογραφική άποψι.

Στην έγκύκλιο «Casti Connubii», ο Πάπας Πίος ό 11ος εξέθεσε με τρόπο πολύ άκριβή την καθολική διδασκαλία για το γάμο: «Η πράξις του γάμου από

την ίδια την φύσι της έχει για προορισμό της την τεκνογονία.... Τόσο στον ίδιο το γάμο όσο και στο δίκαιο του γάμου υπάρχουν δευτερευόντες σκοποί, όπως είναι η αμοιβαία εοήθεια, η διατήρησι της αγάπης του ενός προς τον άλλο, καθώς και η αντιμετώπισι του προβλήματος της έπιθυμίας». Σε μιὰ προσφώνησί του προς τις μαίες ο Πάπας Πίος ο 12ος ξαναεπικυρώνει αυτή τη θεολογία και ανακαλεί στην τάξι βσους προσπαθούν νά απομακρυνθούν απ' αυτήν. 'Επί πλέον, λίγο αργότερα, για νά αναίρεση τις αντίθετες γνώμες τὸ Βατικανό, σ' ένα ἐπίσημο διάταγμα του διεκήρυξε πὼς «δὲν εἶναι δυνατόν νά γίνῃ ἀποδεκτὴ ἡ σκέψι πολλῶν νεωτέρων συγγραφέων, πού ἀρνοῦνται πὼς ὁ πρῶτος σκοπὸς τοῦ γάμου εἶναι ἡ τεκνογονία καὶ ἡ ἀνατροφή παιδιῶν ἢ πού διδάσκουν πὼς οἱ δευτερευόντες σκοποὶ δὲν ἐξαρτῶνται οὐσιαστικὰ ἀπὸ τὸν κύριο σκοπὸ, παρὰ εἶναι ἰσοδύναμοι πρὸς αὐτὸν καὶ ἀνεξάρτητοι ἀπ' αὐτόν».

ΤΟ ΠΡΩΤΕΙΟ ΤΟΥ ΖΕΥΓΟΥΣ

Εἶναι θέβαιο πὼς αὐτὴ ἡ καθολικὴ θεολογία θρίσκειται πολὺ μακριὰ ἀπὸ τὴν ὀρθόδοξη θεώρησι τοῦ γάμου. Ὁ γάμος εἶναι πρὸ παντὸς πνευματικὴ δόξι, ἀναζητήσι τοῦ Θεοῦ, πραγματοποιήσι τοῦ προσώπου, προεικόνισι τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, μυστήριον Ἐνότητος καὶ Ἀγάπης κατ' εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας: «... καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν» τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστὶ ἔγῳ δὲ λέγω εἰς Χριστὸν καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν» ('Εφσ.Ε' 31-32) καὶ ἀκριβῶς μόνο σ' αὐτὴν τὴν χριστοκεντρικὴν προοπτικὴν τοποθετεῖται ἡ ὀρθόδοξη διδασκαλία περὶ γάμου. Εἶναι ἐνδιαφέρον νά παρατηρήσωμε, πὼς κανένα ἀπὸ τὰ χωρία τῆς Καινῆς Διαθήκης τὰ σχετικὰ μὲ τὸ γάμο, δὲν μνημονεύει τὴν τεκνογονία καὶ δὲν εἶναι καθόλου δυνατό νά θεβαιώσωμε, ξεκινῶντας ἀπὸ τὴν Καινὴ Διαθήκην, πὼς ἡ τεκνογονία εἶναι ὁ πρωτεύων τοῦ γάμου σκοπός, σὸν ὁποῖο πρέπει νά εἶναι ὑποτεταγμένοι ὅλοι οἱ ἄλλοι σκοποὶ.

Στὴν Ὀρθόδοξη σκέψι, ἡ τεκνογονία, παρ' ὅλο πὺ δὲν παύει νά εἶναι βασικὴ, φαίνεται σάν μιὰ δευτέρη «στιγμὴ» τοῦ γάμου, ἂν καὶ ἡ χρονικὴ αὐτὴ ἔννοια ἐκφράζει ἀσχημα τὴν πραγματικὴν κατάστασι. Εἶν' ἀλήθεια πὼς ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῆς αἰωνιότητος, τὸ γεγονός τῆς μὴ υπάρξεως παιδιῶν δὲν μειώνει καθόλου τὸ μυστήριον τῆς Ἐνότητος «ἐν τῇ ἀγάπῃ» τοῦ τάδε ἢ τοῦ δεῖνα ζεύγους. Εἶναι τὸ ἴδιο φανερό, πὼς σὸ ἐπίπεδο τῆς ζωῆς ἢ ἀπουσία παιδιῶν εἶναι μιὰ ἔλλειψι καὶ συχνὰ ἕνα δράμα, γιατί ἡ οἰκογένεια εἶναι τὸ ἀντίσμα τοῦ ζεύγους, εἶναι τὸ χαράφι καὶ ὁ θέρος τοῦ ἀνθρώπου συνδημιουργοῦ, κατὰ χάριν,

μαζὺ μὲ τὸν Θεό, τὸν μόνο ἀπόλυτο δημιουργό. Μιὰ ἀπὸ τὶς πλάνες τῆς καθολικῆς θεολογίας τοῦ γάμου ἐγκτεται, φαίνεται, σ' ἕνα εἶδος ἀπολυτοποίησεως τῆς οἰκογενείας. Ἀλλὰ εἶναι θέβαιο πὼς ὑπάρχει οὐσιαστικὴ διαφορὰ μεταξὺ ζεύγους καὶ οἰκογενείας. Γιὰ τὸ ζεῦγος γράφει τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον (19,6) «Ὁ οὖν ὁ Θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω» καὶ γιὰ τὴν οἰκογένεια ἡ Γένεσις (2, 24) «Ἐνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν». Τὸ ζεῦγος εἶναι λοιπὸν μιὰ νέα πραγματικότης, ἐνῶ ἡ οἰκογένεια δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ὁ βασικὸς τρόπος ἀνθίσματος τοῦ ζεύγους καὶ ἔχει ἀποστολὴ τῆς νά σπᾶσῃ δημιουργικὰ σὲ νέα ζεῦγη.

Ἔτσι θεβαιώνεται τὸ πρωτεῖον τοῦ ζεύγους ἀπέναντι τῆς οἰκογενείας, ὄχι τοῦ ἐγωϊστικοῦ ζεύγους τοῦ κλεισμένου σὸν ἑαυτοῦ του, ἀλλὰ ἐκείνου τοῦ ζεύγους, πὺ ζωοποιεῖται μὲ τὴν πορεία του πρὸς τὸ Θεὸ καὶ μὲ τὸ ἀνοιγμά του πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, ἀνοιγμα ὅπου τὰ παιδιὰ εἶναι τὸ πρῶτο, ὄχι ὅμως καὶ τὸ μοναδικὸ στοιχεῖο. Γιατί, ὅπως ἀκριβῶς ὑπάρχει ἕνας ἐγωϊσμός τοῦ ἀπομονωμένου ζεύγους, ἔτσι δὲν εἶναι σπάνιες καὶ οἱ «κλειστὲς οἰκογένειες» ἰδίως στὸς μεγαλοαστικὸς κύκλους. Σ' αὐτὲς ἀπευθύνεται ἡ τρομερὴ ἀποστροφή τοῦ Gide «Οἰκογένειες, σᾶς μισῶ!» οἰκογένειες κλεισμένες σὸν ἑαυτὸ τους, ἀποκλεισμένες ἀπ' τὸν κόσμον, ἐξέχρεις ἀπὸ μιὰ στεῖραν ἀγάπην, ἀπασχολημένες προπαντὸς σὸ νά διατηρήσουν καὶ νά πολλαπλασιάσουν τὴν ὀλικὴ τους περιουσία καὶ τῶν ὁποίων ὁ Χριστιανισμός δὲν εἶναι παρὰ μιὰ ἐπιστροφή σὸ φαρισαϊσμό, πὺ ἐμαστίγωσε ὁ Κύριος.

ΤΟ ΝΟΗΜΑ ΤΗΣ ΣΥΖΥΓΙΚΗΣ ΖΩΗΣ

Ὅταν τοποθετῆται κανεὶς στὴν προοπτικὴ τῆς Καινῆς Διαθήκης τοῦ πρωτεῖου τοῦ ζεύγους, ἡ σεξουαλικὴ ζωὴ φαίνεται νά ἀποκτᾶ μιὰν ἐσωτερικὴν πραγματικὴν ἀξία δικὴ τῆς, ἀνεξάρτητη ἀπὸ τὴ δημιουργία. Εἶναι κατ' οὐσίαν τρόπος κοινωνίας τῶν σωμάτων, αὐτῶν τῶν σωμάτων, γιὰ τὰ ὁποῖα ὁ Ἀπόστολος Παῦλος λέει, ὅτι εἶναι ἐδὼ καὶ τὼ ρα ναὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, αὐτῶν τῶν σωμάτων, πὺ δέχονται στὴν Τράπεζα τοῦ Κυρίου τὸ Σῶμα Του καὶ τὸ Αἷμα Του, καὶ πὺ ἔχουν προορισμὸ τους τὴν ἀνάστασι.

Αὐτὴ ἡ σαρκικὴ ἔνωσις, πὺ εἶναι κατὶ ἀπείρως μεγαλύτερο ἀπὸ μιὰν ὀπλῆ ἀπόλαυσι, ἀπὸ ἕνα φάρμακο κατὰ τῆς σαρκικῆς ἐπιθυμίας, δὲν εἶναι κατανοητὴ γιὰ ἕνα Χριστιανό, ἔξω ἀπὸ τὴν κοινωνία τῶν ψυχῶν καὶ τῶν πνευμάτων, ἔξω ἀπ' τὸν πόθο τῆς ὀλοκληρωτικῆς ἐνώσεως τῶν δύο

προσώπων, έξω από τὸ βασιλικὸ δρόμο τοῦ γάμου. «Καὶ τὸ σῶμα οὐ τῆ πορνείᾳ ἀλλὰ τῷ Κυρίῳ καὶ ὁ Κύριος τῷ σώματι..... Ἡ οὐκ οἶδατε ὅτι ὁ κολλῶμενος τῇ πόρῃ ἔν σῶμα ἐστίν;» (Α΄ Κορινθ. στ', 13, 16). Ἡ σεξουαλικὴ ζωὴ εἶναι πρὸ παντὸς δόσιμο τοῦ ἑαυτοῦ μας, ἀνοιγμα πρὸς τὸν ἄλλον καὶ ταυτοχρόνως «γνώσις» τοῦ ἄλλου. «Καὶ ἔγνω Ἀδάμ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ Εὔαν» καὶ συνέλαθε καὶ ἔτεκε Κάϊν» (Γέν. δ' 1). Ἀλλά, γνωρίζω σημαίνει ἀποκτῶ καὶ κατέχω. Σ' αὐτῇ τῇ διπλῇ κίνησι τοῦ ἀμοιβαίου δοσιμῆτος καὶ τῆς ἀμοιβαίας ἀποκτήσεως πραγματοποιεῖται τὸ μυστήριον τῆς ἐνώσεως δύο ὄντων, πού προεικονίζει τὸ καθ' ὅλου καὶ τὸ ὁμοθυμαδὸν τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ καὶ στὸ ὁποῖο μυστήριον, ὅσο περισσότερο δίνεται κανεῖς, τόσο περισσότερο ἀποκτᾷ, καὶ ὅσο περισσότερο ἀνήκει στὸν ἄλλον, τόσο περισσότερο θρῖσκει τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτοῦ του. Ἐάν ἡ σεξουαλικὴ ζωὴ εἶναι «δημιουργία ἀπογόνων» καὶ «τὰ ὑπόλοιπα» δὲν εἶναι παρὰ ἀπλῶς δευτερεύοντες σκοποὶ, ποῖά ἀξία θὰ εἶχε στὴν περίπτωσιν τῆς στεριότητος, μετὰ τὴν ἐμψύκωσιν, ἢ ἀκόμη στὴν περίπτωσιν πού ἱατρικῶς πιά ἡ γυναῖκα δὲν ἐπιτρέπεται νὰ τεκνοποιήσῃ; Πῶς θὰ ἦταν ἐξ ἄλλου κατανοητὸς ὁ γάμος στὴν περίπτωσιν, πού τὸ βασικὸ του νόημα δὲν θὰ ὑπῆρχε πιά καὶ πού θὰ ἦταν ἀναγκασμένος νὰ ἀντλή τὴν ὑπαρξί του ἀπὸ δευτερεύοντες σκοποῦς;

Μόνον ἡ ἀγάπη εἶναι δημιουργικὴ. Καὶ ἀκριβῶς ἡ σεξουαλικὴ ἔνωσι γίνεται ὁ τρόπος τῆς δημιουργίας ἀπογόνων δηλαδὴ ἡ καθ' ἑξοχὴν πράξις, πού κάνει τὸν ἀνθρωποσυνδημιουργὸ τοῦ κόσμου μαζί με τὸ Θεό, μόνον ἐν ὄσῳ ἡ ἔνωσις αὐτὴ εἶναι ἐπιστέγασμα ἀγάπης.

ΤΕΚΝΟΓΟΝΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗ

Αὐτὸς ὁ θεολογικὸς συλλογισμὸς ἦταν ἀπαραίτητος γιὰ νὰ προσεγγίσωμε καὶ τὸ πρόβλημα τοῦ περιορισμοῦ τῶν γεννήσεων. Ἐκεῖνο πού προέχει εἶναι νὰ καθορίσωμε με ἀκρίβεια μὴ κάποιον ὁρολογία. Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς καθολικοὺς θεολόγους (ἰδιαίτερα ὁ πατὴρ de Lestapis, πού ἔχει γράψει, τὸ πιὸ πλήρες καθολικὸ ἔργο πάνω σ' αὐτὸ τὸ θέμα) τονίζουν τὴ διαφορά τῶν ὄρων ρύθμισις καὶ περιορισμὸς. Στὴν πραγματικότητα ὁμως αὐτὴ ἡ ἀντίθεσι φαίνεται πολὺ τεχνητὴ, γιατί κάθε ρύθμισι τῶν γεννήσεων εἶναι καθ' ἀνάγκη καὶ περιορισμὸς τοῦ ἀριθμοῦ τους. Με τὴν ρύθμισι κάθε οἰκογένεια ὁδηγεῖται στὸν περιορισμὸ, γιατί ὁ μὴ περιορισμὸς καταπτᾷ μιὰ ἀναπαραγωγὴ ὅμοια με τῶν ζώων. Ἀντὶ νὰ διακρίνωμε τὴν ἀντίθεσι μεταξύ ρυθμίσεως καὶ περιορισμοῦ, μᾶλλον θὰ ὑπογραμμίσωμε τὴ βασικὴ διαφορά

μεταξὺ τεκνογονίας καὶ ἀναπαραγωγῆς Ἡ τεκνογονία δὲν εἶναι μόνον γεννησι παιδιῶν, ἀλλὰ ἐπὶ πλέον μιὰ πνευματικὴ διανοητικὴ καὶ ὕλικη φροντίδα γιὰ τὸ παιδί κατὰ τὴν παιδικὴ καὶ ἐφηβικὴ ἡλικία, ἐνῶ ἡ ἀναπαραγωγὴ δὲν εἶναι παρὰ μιὰ ἀπλή φυσιολογικὴ πράξις χωρὶς τὴν προοπτικὴ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ προσώπου.

Ἡ τεκνογονία προσανατολίζεται πρὸς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ προσώπου, ἡ ἀναπαραγωγὴ πρὸς τὴ διατήρησιν τοῦ εἶδους, ἡ πρώτη τοποθετεῖται μέσα στὸν ἐκκλησιαστικὸ χρόνο, ἡ δευτέρη στὸν κυκλικὸ χρόνο τοῦ αἰωνίου ξαναρχίσματος.

ΠΟΙΟΣ Ο ΚΡΙΤΗΣ;

Σ' αὐτὸ τὸ στάδιο τῆς συζητήσεως τίθεται ἕνα πρακτικὸ πρόβλημα πολὺ ἐνδιαφέρον: Ποιὸς μπορεῖ νὰ εἶναι κριτὴς τοῦ ἀριθμοῦ τῶν παιδιῶν, πού πρέπει νὰ ἔχη ἡ τάδε ἢ ἡ δεῖνα οἰκογένεια, καὶ ὑπάρχει ἕνα ἀντικειμενικὸ ἀριθμητικὸ κριτήριον σ' αὐτὴ τὴν περιοχὴ;

Νομίζω πὼς μόνος κριτὴς εἶναι τὸ ζευγάρι τὸ ἴδιο καὶ τὸ μόνον κριτήριον—ἡ ἀγάπη τους—ἡ γενναιοδωρία τους. Ὅχι μιὰ εὐκολὴ γενναιοδωρία, πού εἶναι ἀμέλεια καὶ ἔλλειψι εὐθύνης, ἀλλὰ μιὰ συνειδητὴ καὶ ρεαλιστικὴ γενναιοδωρία, πού ὑπολογίζει ὅλους τοὺς περιοριστικοὺς παράγοντες τῆς ζωῆς καὶ ξέρει πὼς ἡ τεκνοποιία εἶναι δημιουργία κι' ὄχι ἀναπαραγωγὴ.

ΡΥΘΜΙΣΙΣ ΚΑΙ ΒΑΣΙΚΗ ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ

Μιὰ πού ἔγινε παραδεκτὸ πὼς κάθε οἰκογένεια δὲν μπορεῖ νὰ μὴ περιορίζεται, ἔρχεται ἀμέσως κατόπιν τὸ πρόβλημα τῶν μέσων τῆς ρυθμίσεως. Νομίζω πὼς γιὰ μιὰ ὀρθόδοξη συνειδησι αὐτὸ τὸ πρόβλημα τῶν μέσων, ἐκ πρώτης ὄψεως τόσο σοβαρὸ γιὰ τὸν καθολικὸν κόσμον, πρέπει νὰ εἶναι δευτερεύον ὡς πρὸς τὴ βασικὴ προοπτικὴ τοῦ γάμου, πού εἶναι ἡ ἀσκητικὴ ἀγνότης.

Ἡ στάσις τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἐξαιρετικὰ ἀκριβῆς. Ὁ π. de Lestapis γράφει: «Ἡ καταδικητὴ τῶν ἀντισυλληπτικῶν μέσων ἐκ μέρους τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἀπόλυτος, χωρὶς ἐξαιρέσι» καὶ δίνει ἀμέσως τὴ θεολογικὴ θάσι παραθέτοντας ἀπὸ τὴν ἐγκύκλιον Casti Connubii τοῦ Πίου τοῦ 11ου: «Ὁ λόγος εἶναι ὅτι, ἀφοῦ ἡ πράξι τοῦ γάμου ἀπὸ τὴν ἴδια τῆς τῆ φύσις ἔχει γιὰ προορισμὸ τὴν τεκνογονία, αὐτοὶ πού, ἐκπληρώνοντάς τὴν, προσπαθοῦν χωρὶς δισταγμὸ νὰ τῆς ἀφαιρέσουν τὴ δύναμιν τῆς καὶ τὴν ἀποτελεσματικότητάς τῆς ἐνεργῶντας ἐναντίον τῆς φύσεως, κάνουν μιὰ ἐπαίσχυντη πράξι καὶ βασικὰ ἀνέντιμη».

“Ετσι ή καθολική Ἐκκλησία δὲν παραδέχεται ὡς μέσο περιορισμοῦ παρά μόνο τὴν περιοδικὴ ἐγκράτεια, βασισμένη εἴτε στὴ μέθοδο Ogino εἴτε στὴν ἀκριβέστερη, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, μέθοδο, τὴ λεγομένη τῶν «Θερμοκρασιῶν» Ὅλα τὰ ἄλλα, δηλ. ὄλα τὰ χημικὰ ἢ μηχανικὰ ἀντισυλληπτικὰ μέσα ἀπορρίπτονται ἀσυζητητί.

Μῆπως σὲ μιὰ τέτοια τοποθέτησι, τὸ πρόβλημα ποῦ τίθεται εἶναι τὸ ἀκόλουθο: ὑπάρχει ὁ ὀ σ ι α σ τ ι κ ῆ δ ι α φ ο ρ ᾶ μεταξὺ τῆς περιοδικῆς ἐγκρατείας καὶ τῶν ἄλλων ἀντισυλληπτικῶν μεθόδων;

Ἡ καθολικὴ ἐπιχειρηματολογία, ποῦ ἀπαντᾷ καταφατικὰ σ’ αὐτὸ τὸ ἐρώτημα, βασίζεται σὲ δυὸ ἀρχέγονα στοιχεῖα: 1ον Ἡ περιοδικὴ ἐγκράτεια καθ’ ὅσον ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ φυσικὸ βιολογικὸ κύκλο, σέβεται τὴ φύσι. 2ο Μιὰ καὶ εἶναι ἐγκράτεια καθὼς τὸ δείχνει τὸ ὄνομά της, αὐτὴ ἢ μέθοδος εἶναι οὐσιαστικὰ προσανατολισμένη πρὸς τὴ Χριστιανικὴ ἄσκησι.

Τὸ πρῶτο ἐπιχείρημα βασίζεται πᾶνω σὲ μιὰ θεολογία τῆς «ἀγαθῆς φύσεως» ποῦ ξεκινᾷ ἀπ’ τὸν Θωμᾶ τὸν Ἀκινάτη. Αὐτὴ ἢ τάξι τῆς ἀπολυτοποιήσεως τῆς φύσεως εἶναι κάτι τὸ πολὺ ξένο πρὸς τὴν ὀρθόδοξη ἀντίληψι τῆς σωτηρίας καὶ τῆς μεταμορφώσεως τῆς φύσεως τῆς διστραμμένης ἀπὸ τὴν ἁμαρτία. Ὅσο γιὰ τὸ δεῦτερο ἐπιχείρημα ἔχομε νὰ ποῦμε, πῶς ἡ περιοδικὴ ἀσκήσι αὐτῆς τῆς ἐγκρατείας ἐπιβάλλει ξένον κύκλο βιολογικὸ καὶ φυσικὸ, ποῦ εἶναι ξένος πρὸς τὸν ἐκκλησιαστικὸ χρόνο, πρὸς τὸ λειτουργικὸ ρυθμὸ, ποῦ πρέπει νὰ εἶναι ὁ οὐσιαστικὸς ρυθμὸς κάθε ἀσκήσεως. Ἡ ἐγκράτεια, καὶ προπαντὸς ἡ περιοδική, δὲν ἔχει ἀξία καθ’ ἑαυτήν, ἐξ ἄλλου δὲν εἶναι κατ’ ἀνάγκη ἀσκήσι ἀγνόητος καὶ μπορεῖ νὰ μὴ εἶναι τίποτε ἄλλο παρά ἀνάμνησι γεμάτη σαρκικὴ ἐπιθυμία, κι’ ἀσφαλῶς δὲν τῆς δίνει ἀξία «ὁ σεβασμὸς τῆς φύσεως». Γίνεται πνευματικὴ ἀξία μόνο ἐφ’ ὅσον εἶναι προσανατολισμένη πρὸς τὴν προσευχὴν, πρὸς τὸ θαυμάριον Φῶς, ὅπου ὄλα καλοῦνται νὰ μεταμορφωθοῦν: Ὅχι «κατὰ τὸ βιολογικὸ κύκλο», ἀλλὰ «κατὰ τὸ λειτουργικὸ κύκλο», αὐτὸς ἔπρεπε νὰ εἶναι ὁ τύπος μιᾶς καλῶς ἐννοουμένης ἐγκρατείας ποῦ θᾶξε κέντρο τῆς τῆς προσευχῆς: ἐγκράτεια κατὰ τὴν περίοδο τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς ἢ τῆς νηστείας τῶν Χριστουγέννων ἢ ἐγκράτεια τῆς παραμονῆς τῆς θείας κοινωνίας, ποῦ ἐπιβάλλεται ἐξ ἄλλου καὶ ἀπὸ τοὺς κανόνες.

Τέλος νομίζομε πῶς αὐτὴ ἢ μέθοδος τῆς περιοδικῆς ἐγκρατείας δημιουργεῖ στοὺς ὀπαδοὺς της μιὰ καλὴ συνείδησι ἐνῶ, παρ’ ὄλα αὐτὰ, ὁ σκοπὸς της δὲν διαφέρει καθόλου ἀπὸ τὸ σκοπὸ τῶν ἀντισυλληπτικῶν μεθόδων καὶ εἶναι γεμάτη ἀπὸ τοὺς κινδύνους τοῦ Φαρισαϊσμοῦ καὶ τοῦ

ἐγωϊσμοῦ. Ἐπὶ πλέον ἢ μέθοδος τῶν «θερμοκρασιῶν», ποῦ σήμερα εἶναι τῆς μόδας, ἀναγκάζει τὴ γυναῖκα νὰ υποβάλλεται σὲ τεχνικὲς καὶ προπαρασκευές, ποῦ μηχανοποιοῦν τὴ σεξουαλικὴ ζωὴ καὶ τὴν κάνουν γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ συχνὰ ὑπερτροφικὴ.

Ἀφοῦ, λοιπὸν, ἔτσι προσπαθήσαμε νὰ περιγράψομε μὲ ἀκρίβεια τὴν ἀληθινὴ φύσι τῆς ἐγκρατείας, τώρα εἰμασθε σὲ θέσι νὰ προσεγγίσωμε τὸ πρόβλημα τῶν κυρίως ἀντισυλληπτικῶν μεθόδων καὶ ν’ ἀπαντήσωμε ἀμέσως στὴν κυρία ἐρώτησι: Εἶναι ἀπὸ τὴ φύσι τοὺς κακὲς κι’ ἀμετάκλητα ἀπορριπτές; Εἶναι, ἐφ’ ὅσον ἀπολυτοποιοῦμε τὴ φύσι. Ἐξω ἀπ’ αὐτὴν τὴν προοπτικὴ δὲν ὑπάρχει διαφορὰ οὐσίας μεταξὺ τῶν φυσικῶν ἢ χημικῶν μεθόδων καὶ τῆς μεθόδου τῆς περιοδικῆς ἐγκρατείας. Εἶναι θεβαιο πῶς οἱ ἀντισυλληπτικὲς μέθοδοι εἰσάγουν στοιχεῖα τεχνικὰ, ποῦ ὑποδουλώνουν στὴν ψυχρὴ λογικὴ τὴ σεξουαλικὴ πράξι καὶ τὴ μηχανοποιοῦν. Αὐτὰ ὅμως τὰ στοιχεῖα δὲν ὑπάρχουν ἐξ ἴσου, ὅπως τὸ δείξαμε, καὶ στὴ μέθοδο τῶν θερμοκρασιῶν καὶ μάλιστα, σ’ αὐτὴ τὴν τελευταία δὲν εἶναι πολὺ πιὸ ἀνεπτυγμένα;

Μήπως ὄλα αὐτὰ σημαίνουν ἀπολογητικὴ ὑπὲρ τῶν ἀντισυλληπτικῶν μεθόδων; Καθόλου. Οἱ πνευματικοὶ καὶ ἠθικοὶ κίνδυνοι μιᾶς πλατείας προπαγάνδας γιὰ τὰ ἀντισυλληπτικὰ μέσα εἶναι ἀναντίρρητοι. Ἡ μεγάλη πλειοψηφία τῶν προπαγανδιστῶν τοῦ ἐλέγχου τῶν γεννήσεων εἶναι τοποθετημένη ἀπόλυτα ἔξω ἀπὸ κάθε πνευματικὴ προοπτικὴ καὶ γι’ αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ συλλάβῃ παρά μόνο ἓνα μέρος τοῦ προβλήματος. Ὅσον ἀφορᾷ τὸν πειρασμὸ τῆς εὐκολίας καὶ ἐπομένως τὸν ἀμοραλισμοῦ, εἶναι δύσκολο νὰ τὸν ἀρνηθοῦμε ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποῦ κάθε γυναῖκα θὰ μπορῇ νὰ χρησιμοποιοῖ ἐλευθέρως ὀρισμένες μεθόδους ἀντισυλληπτικῆς, ἓνα ἀπὸ τὰ σοβαρώτερα φρένα τῆς ἠθικῆς θὰ χαλαρώσῃ. Τὸ ἐπιχείρημα τῶν ὑποστηρικτῶν τοῦ ἐλέγχου τῶν γεννήσεων πῶς μιὰ «ἠθικὴ καταναγκαστικὴ» (φόβος ἐγκυμοσύνης) δὲν ἔχει ἀξία, θρῖσκεται ἔξω ἀπὸ τὴν χριστιανικὴ προοπτικὴ τῆς πάλης ἐναντίον τοῦ μεγάλου Πειράζοντος, γιὰτι, ὅτι ἀντιτίθεται στὴ διαίρεσι τοῦ προσώπου, βοηθεῖ στὴν οἰκοδομὴ του κι’ αὐτὸ ἰσχύει σ’ ὄλους τοὺς τομεῖς.

Αὐτὸ ποῦ ὀνομάζομε «πολιτισμὸ τῶν ἀντισυλληπτικῶν» δὲν εἶναι κάτι τὸ φανταστικὸ—θλέπομε τίς πνευματικὲς ζημίες σ’ ὀρισμένες χώρες (Η.Π.Α., Σκανδιναβία), ζημίες, ποῦ μιὰ ἀπ’ τίς σοβαρώτερες ὄφειλε τοὺς ἔγκειται ἴσως στὴ λήθη τῆς πρωταρχικῆς κλήσεως τῆς γυναίκας, ποῦ εἶναι τὸ δόσιμο τοῦ ἑαυτοῦ της καὶ ἢ γενναιοδωρία.

(Συνέχεια στὴ σελ. 142)

Σκάλισσα τὴν μορφὴν Σου

(Στὴν Παναγιὰ τοῦ Σταυροῦ)

Σκάλισσα τὴν μορφὴν Σου,
μὲ τὸ καρφὶ τοῦ πόνου,
στὴν πιὸ σκληρὴ τὴν πέτρα
μὲ πόση ὑπομονή,

Τὴν κεφαλὴ, ποὺ γέρνει,
τὰ πονεμένα μάτια,
τὰ πικραμένα χεῖλη,
τὸ πρόσωπο χλωμό,

Καὶ τὸ χαμογελό μου
δανείστηκε, ἀπὸ Σένα,
μιὰ σύσπαση ὀδύνης,
κάτι πολὺ πικρό.

Σκάλισσα τὴν μορφὴν Σου,
ὦ Πολυπικραμένη,
στὴν πιὸ σκληρὴ τὴν πέτρα,
ἀπάνω στὴν καρδιά!

ΕΛ. ΜΑΪΝΑΣ

ΕΝΤΥΠΩΞΕΙΣ

ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΑΣΚΑΛ

Ἀπὸ τότε πὺν πρωτοῦρηθα σὲ ἐπαφὴ μὲ τις «Σκέψεις» τοῦ Πασκάλ, στὰ ἐφηβικά μου χρόνια, ἔνοιωθα πάντα μιὰν ἀκατανίκητην ἔλξη, πρὸς τὸ περιεργό μὰ καὶ τόσο δυνατὸ αὐτὸ πνεῦμα. Κι ἀκόμα ἔνοιωθα πάντα ἕνα θαυμασμό καὶ μιὰ ζήλεια. Θαυμασμό γιὰ τὰ ὅσα μπόρεσε κι ἔκανε αὐτὸ τὸ λεπτοκαμωμένο μὰ καὶ τόσο προικισμένο ἀπὸ τὴ φύση, παιδί, πὺν σφράγισε μὲ τ' ὄνομά του ὁλόκληρο τὸ 17ο αἰῶνα καὶ πὺν ἴσαμε σήμερα τ' ὄνομά του βρίσκεται στὴν πρώτη γραμμὴ τῆς φιλοσοφικῆς σκέψης καὶ τῆς ἱστορίας τοῦ παγκοσμίου πνεύματος. Κι ὁ θαυμασμός τοῦτος μεγάλωνε καθὸς προχωροῦσα στὴ γνωριμία μου μ' αὐτὸν τὸν τιτάνα τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς φιλοσοφίας, καθὸς διάβαζα ὅτι στὰ ἔντεκά του χρόνια ἔγραψε μιὰ πραγματεία περὶ ἀκουστικῆς, στὰ δώδεκα χρόνια του, μιὰ πραγματεία περὶ γεωμετρίας, στὰ δεκάξη μιὰ πραγματεία πάνω στους κώνους (πὺν ἔκανε μεγάλην ἐντύπωση καὶ σ' αὐτὸν τὸν Descartes), καὶ ὅτι βρῆκε τὴν ἀριθμομηχανὴ στὰ δεκαοχτώ του χρόνια. Τὸ ἄλλο πὺν ἔνοιωθα ἦταν ἕνα συναίσθημα ζήλειας γιὰτὶ διαβάζοντας στὶς γαλλικῆς «littératures» τὰ βιογραφικὰ στοιχεῖα τοῦ Πασκάλ, μαζί μὲ ὅλα τ' ἄλλα καθέκαστα τῆς ζωῆς του, ἄθελά μου ἔκανα τὴ σύγκριση κι ἔβλεπα ὅτι στὴν ἡλικία πὺν ὁ Πασκάλ τέλειωνε τὸ ἔργο του καὶ πέθαινε σὲ ἡλικία 39 χρόνων, ἀφοῦ τὸ πνεῦμα του διέγραψε μιὰ φωτεινὴ τροχιά, ὅλοι ἐμεῖς, σχεδόν, μόλις ἀρχίζαμε νὰ συλλαβίζουμε.

Καὶ νὰ συλλογιστεῖ κανένας ὅτι ἀπὸ τὰ δεκαοχτώ του χρόνια, εἶχε ἀρχίσει νὰ τὸν

σιγοτρῶει ἡ ἀρρώστεια. Ποιὰ δύναμη νὰ θέλει καὶ ποιὰ φλόγα δημιουργίας, ἔπρεπε νὰ κρῦβει μέσα του αὐτὸς ὁ τόσο φιλάσθενος ἔφηβος; Γιὰ ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους, μπορῶ νὰ πῶ, ὅτι ὁ Πασκάλ στάθηκε γιὰ μένα, μιὰ ἀπὸ τις πῶ ἀγαπημένες μεγάλες μορφές, στὰ ἐφηβικά μου χρόνια. Θέριμανε τὴν καρδιά, διάλυσε ἀμφιβολίες, ἐνίσχυσε πεποιθήσεις, ξεκαθάρισε προβλήματα, πὺν σωριάζονταν μέσα μου.

Ὅ,τι ἔκαναν ἄλλοι λογικοκράτες, πὺν μὲ τὴν ὀρθογώνια σκέψη τους καὶ τις ἀμφιβολίες τους, στάλαξαν στὴν ἐφηβικὴ ψυχὴ σου τὴν ταλάντευση καὶ τὸν σκεπτικισμό, ὁ Πασκάλ ἐρχόταν νὰ τὸ περιμαζέψει, ἐρχόταν νὰ σκορπίσει τις ἀμφιβολίες, νὰ δοιοπορήσει μὲ τὴ σκέψη σου, καὶ «λογικὸς» αὐτὸς ἀπὸ πεποίθηση, νὰ σοῦ δείξει τὸ δρόμο τῆς μυστικῆς προσέγγισης τοῦ Ἀπολύτου.

Γιὰ τὸν ἀνήσυχο ἐφηβο πὺν συνήθισε νὰ σκέπτεται καὶ νὰ μελετᾶ, νὰ γυρεύει καὶ νὰ θέλει ν' ἀνιχνεύσει ἀπ' τὴν ἀρχή, σὰ νὰ εἶναι πρῶτος αὐτὸς στὸν κόσμο, ὅλα τὰ μεγάλα προβλήματα τοῦ ἀνθρώπου, καὶ νὰ δώσει ἀπαντήσεις στὰ τόσα ἐρωτηματικὰ πὺν τὸν ζώνουν, καὶ μάλιστα στὴν ἡλικία αὐτῆ, πὺν ἡ ἐπιστῆμη καὶ ἡ λογικὴ ἐμφανίζονται στὴ σκέψη του, μὲ μιὰν ἀκατανίκητην ἐπιβολή, ὁ Πασκάλ θὰ στέκει πάντα ἡ μεγάλη μορφή, πὺν θὰ δίνει αἰώνια λύση στ' ἀπειράριθμα αὐτὰ ἐρωτηματικά, ἕνας ἀληθινὸς χειραγωγὸς στὰ δύσβατα μονοπάτια, τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς φιλοσοφίας.

Πουθενὰ στὸν Πασκάλ, σ' αὐτὸν τὸν μεγάλο «μυστικὸ», πὺν ἄγγιξε μὲ τ' ἀκροδάχτυλά του τὴ Θεϊκὴ Παρουσία, δὲ θὰ βροῦμε καταδίκη τῆς Λογικῆς. Νὰ κάτι πὺν ἱκανοποιεῖ βαθειὰ τὸ στοχασμὸ τοῦ ἐφήβου. Ἰσα-ἴσα μάλιστα πὺν δὲ χάνει τὴν εὐκαιρία νὰ τὴν ἐξάσει. «Δὲ μπορῶ νὰ νοιώσω τὸν ἀνθρώπο χωρὶς σκέψη. Θὰ ἦταν σέτρα ἡ κτῆνος», γράφει στὶς «Σκέψεις» του. Κι ἄλλοῦ, πάλι στὶς «Σκέψεις» του, σημειώνει:

«Ο άνθρωπος είναι ένα καλάμι, το πιο αδύνατο καλάμι μέσα στη φύση. Ένα καλάμι όμως που διανοείται». Ή άλλοι: «Η Σκέψη αποτελεί το μεγαλείο του ανθρώπου».

Άλλα για τον Πασκάλ, που τόσο έζηρε τη λογική και τη σκέψη, αφού άλλωστε με αυτά τα δύο εργάστηκε ο μαθηματικός και γεωμέτρης που ήταν, σύγχρονα, αυτή ή ίδια ή σκέψη και η λογική, στάθηκαν ο σταυρός του μαρτυρίου του. Άρχισε πολύ νωρίς να το νοιώθει και να το υπογραμμίζει, γιατί αν η σκέψη αποτελεί το μεγαλείο του ανθρώπου, ταυτόχρονα αποτελεί και την καταδυνάστευσή του. Έτσι δέ θ' άργήσει, συνθλιμμένος κάτω απ' το βάρος της ίδιας της λογικής του φύσης, να ζητήσει και να βρει την άτραπό, που οδηγεί από τη σκέψη στην ψυχή, απ' το μυαλό στην καρδιά. Γι' αυτό και μονάχα από έναν άνθρωπο όπως ο Πασκάλ, στο σημείο αυτό της πνευματικής του πορείας, θά μπορούσε να διατυπωθεί η περιφρημη και τόσο, αλήθεια, εύστοχη διάκριση του πνεύματος σε esprit de géométrie και esprit de finesse. Κι ακόμα γι' αυτό, στην αποθέωση του Λόγου που συναντούμε στον Descartes, σ' αυτόν τον μεγάλο, πράγματι, «λογικό» του 17ου αιώνα, που θέλησε με τη λογική και το μυαλό ν' αποδείξει την ύπαρξη του Θεού, ο Πασκάλ αντιτάσσει την Πίστη.

«Να τί είναι Πίστη», γράφει στις «Σκέψεις» του. «Ο Θεός να γίνεται αισθητός στην καρδιά μας» γιατί, καθώς γράφει σε άλλο σημείο, πάλι στις «Σκέψεις» του, «η καρδιά, έχει τη δική της λογική, που η λογική δέν τη γνωρίζει καθόλου». Ο Θεός λοιπόν αισθητός στην καρδιά και όχι στη διάνοια, τονίζει ο Πασκάλ.

Τί τον οδήγησε τάχα, σ' αυτή τη συγκλονιστική ανακάλυψη;

Γιατί αυτός, ένας μαθηματικός, ένα «γεωμετρικό πνεύμα», κατά τη δική του διάκριση, και μάλιστα σε μια τέτοια ηλικία (θά ήταν τότε γύρω στα 32 του χρόνια), να στραφεί τόσο ένθερμα στο Θεό και να κάνει μοναδικό του σκοπό, την κατάκτησή του;

Η απάντηση είναι ότι ο Πασκάλ ένοιωσε μέσα του ένα τραγικό αδιέξοδο, είδε το

χάος ν' ανοίγεται μπροστά του, παράλληλα όμως, συνέλεβε το Μεγάλο Μυστικό, που αποκαλύφτηκε μέσα του από τη θεία Χάρη, πώς το κενό της ψυχής του, δέ μπορούσε να «πληρωθεί» με το Λογικό και τα Μαθηματικά, παρά μονάχα με το Μυστήριο. Έτσι δέ θ' άργήσει να σημειώσει μια πολυσήμαντη φράση του, που έκρυβε μέσα της ένα ασύλληπτο μεγαλείο, αλλά που μαρτυρούσε παράλληλα, το βαθύτερο δράμα του. Τη σημειώνουμε στο πρωτότυπο, γιατί έτσι νοιώθουμε καλύτερα τη βαρύτητά της: «La mathématique—mais elle est inutile en sa profondeur».

Ο δικός μας ο Κωστής Παλαμᾶς, που αγάπησε και θαύμασε τον Πασκάλ και που άπορεί μάλιστα, με τη ζωή που έκανε, με το έργο που θεμελίωσε και με το θάνατο που είχε, πώς «η Έκκλησία δέν τον έχει κατατάξει στους αγίους της», έκλεισε μέσα σε λίγες γραμμές χαρακτηριστικής πυκνότητας, όλο το μεγαλείο του πνευματός του και της δραματικής πάλης του: «Άρχισε πρώιμα το στάδιό του», γράφει κάπου⁽¹⁾, «μαθηματικός έκκλησιαστικής σοφίας, έζησε με τον σκεπτικισμό του Montaigne, σά μπροστά σ' ένα βάραθρο, ύψώθηκε ως τον έβδομο ούρανο με τη ζήτηση και με την αγάπη του Θεού, και πέθανε 39 χρονών μαρτυς, μεγαλομάρτυς του Χριστού».

Αυτή η λέξη «βάραθρο» είναι ακριβώς που δίνει, μιάν τραγικήν έπικαιρότητα στη σκέψη του Πασκάλ. Γιατί αυτό το έκκλησιαστικό μυαλό, αυτός ο ασύλληπτος γεωμέτρης, κατάφερε να κλείσει μέσα στο μυαλό του, όλη την τραγική «συνέπεια» της μαθηματικής έπιστήμης (τί άλλο είναι οι κατακτήσεις της εποχής μας, από τη διάσπαση του άτομου έως την ύδρογονική βόμβα και τους διπλειρωτικούς πυραύλους, από μια αποθέωση των μαθηματικών;). Κι ένοιωσε μέσα του ένα δέος, κάτι πολύ περισσότερο, μιάν άθεράτευτη τροπική ζάλη, γιατί θά συνέλαβε ένορατικά, με την intuition, που πολύ άργότερα τη διατύπωσε και την άναλυσε ο Bergson, την άπίθανη έφαρμογή των μαθηματικών στις μέρες μας, με την απογύμνωση της ψυχής

(1) Κ. Παλαμᾶς: «Γράμματα στη Ραχήλ», σελ. 127.

πού έφερε από τὸ ἠθικὸ δέον καὶ τὸ ψυχικὸ κενὸ πού δημιουργήσε στὸν ἄνθρωπο. Δὲ θ' ἀργήσει, λοιπόν, νὰ αισθανθεῖ μέσα του γιὰ ὅλ' αὐτὰ, ἓνα τραγικὸ ἀδιέξοδο. Σὰ νὰ διατυπώνει μετ' ἄλλα λόγια, τὸ ἐρώτημα τοῦ Εὐαγγελίου: «Τί γὰρ ὠφελήση ἄνθρωπον ἔαν κερδίση τὸν κόσμον ὅλον καὶ ζημιωθῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ;».

Μέσα στὴν ψυχὴ τοῦ Πασκάλ, εἶχε σημειωθεῖ μιὰ μικρὴ, μιὰ ἀνεπαίσθητη ρωγμὴ. Κι αὐτὸ πού ἔνοιωσε εὐθύς ἀμέσως, ἦταν κάτι τὸ φοβερὰ συγκλονιστικὸ. Ἀπ' αὐτὸ τὸν συγκατασμῶ, ἀπ' αὐτὴ τὴν ἐσωτερικὴν ἀναστάτωση, βρῆκε τὸ δρόμο τῆς σωτηρίας. Πόσο ταιριάζει ἐδῶ γιὰ τὸν Πασκάλ, μιὰ φράση πού γράφει ἓνα ἐντελῶς ἀντίθετο μετ' αὐτὸν πνεῦμα, ὁ Νίτσε, ὅταν λέει, γιὰ τὸ Ζαρατούστρα: «Ἐσὺ πού εἶσαι τόσο βαθύς, ὑποφέρεις πολὺ βαθειά, ἀκόμα καὶ μετ' τις πιὸ μικρὲς πληγές σου». Ἔτσι δὲ θ' ἀργήσει νὰ διαπιστώσει ὁ Πασκάλ: «Ἡ γνώση τῶν πραγμάτων πού βρίσκεται γύρω μας, δὲ θὰ μετ' παρηγορήσει, γιὰ τὴν ἄγνοια τῆς ἠθικῆς, τὴν ὥρα τῶν θλίψεων. Ἀλλὰ ἡ γνώση τῆς ἠθικῆς, θὰ μετ' παρηγορεῖ πάντοτε, γιὰ τὴν ἄγνοια τῆς ἐπιστήμης».

Τοῦτο ἀκριβῶς εἶναι τὸ παρήγορο στὴν περίπτωση τοῦ Πασκάλ. Ὅτι δὲ στάθηκε μονάχα στὴ διαπίστωση τοῦ ἀδιεξόδου, ἀλλὰ προχώρησε μετ' ἄρρωτος καὶ συνέπεια πρὸς τὴ διέξοδο. Καὶ τοῦτο ἀκριβῶς εἶναι, τὸ πολῦτιμο γιὰ τὸν ἄνθρωπο, τοῦ δευτέρου μισοῦ τοῦ 20οῦ αἰῶνα. Τὸ ἐνθαρρυντικὸ μῆνυμά του, ὅτι ὑπάρχει κάποια διέξοδος.

Ἔτσι ὁ Πασκάλ συνάντησε τὸ Θεό. Μὰ τὸ πιὸ σημαντικὸ στὴν περίπτωσή του εἶναι, ὅτι δὲν τὸν συνέλαβε λογικά, ὅπως ὁ Descartes, δὲν «ἔβασε» ἀπλῶς τὸ Θεὸ τῶν φιλοσόφων, ἀλλὰ τὸν ἔνοιωσε νὰ τοῦ μιλεῖ μέσα του, βαθειὰ στὴν καρδιά του. «Ὁ Θεὸς τῶν χριστιανῶν δὲν εἶναι ἀπλῶς ἓνας Θεὸς πού δημιουργήσε τις γεωμετρικὲς ἀλήθειες καὶ τὴν τάξη τῶν στοιχείων.... Ἀλλὰ εἶναι ὁ Θεὸς τοῦ Ἀβραάμ, τοῦ Ἰσαάκ καὶ τοῦ Ἰακώβ, ὁ Θεὸς τῶν Χριστιανῶν, εἶναι ὁ Θεὸς τῆς ἀγάπης καὶ τῆς παρηγοριᾶς. Εἶναι ὁ Θεὸς πού γεμίζει τὴν καρδιά καὶ τὴν ψυχὴ αὐτῶν πού τὸν κατέχουν. Εἶναι ὁ Θεὸς πού (αὐτοῦς πού τὸν κατέχουν) τοὺς κάνει νὰ νοιώσουν βαθειὰ με-

σα τοὺς, τὴν ἀθλιότητά τοὺς καὶ τὸ ἄπειρο ἔλεός Του. Ὁ Θεὸς πού ἐνώνεται μαζί τοὺς, στὸ βάθος τῆς καρδιάς τοὺς, πού τὴν γεμίζει ἀπὸ ταπεινώση, χαρὰ, ἐμπιστοσύνη, ἀγάπη».

Ἀπὸ δῶ καὶ πέρα, ἓνα βῆμα μονάχα χρειάζεται ὁ Πασκάλ, γιὰ νὰ νοιώσει τὸ Χριστό, καὶ νὰ τοῦ δοθεῖ ὁλόψυχα.

Τὸ πιὸ ἀξιοπρόσεχτο χαρακτηριστικὸ αὐτοῦ τοῦ μεγάλου φιλοσόφου, εἶναι ὅτι, σὰν ἔνοιωσε τὴ θεία Χάρη νὰ «περισσεύει» μέσα του, δὲ γύρεψε νὰ συμβιβάσει τὰ πράγματα, ἀλλὰ μεμιάς «παράτησε κάθε γνώση κοσμικὴ καὶ φιλοσοφία», ὅπως γράφει κάπου ὁ Φώτης Κόντογλου⁽²⁾, κι ἀφοσιώθηκε στὸ Χριστό. Ἡ ἀρρώστια πού τὸν βασάνιζε ἀπ' τὰ μικρὰ του χρόνια, ποτὲ δὲν τὸν τσάκισε, ποτὲ δὲν τὸν κατάβαλε ψυχικά. Τὸ ἀντίθετο μάλιστα συνέβηκε. Δυνάμωσε τὴ θέλησή του καὶ τὴν πίστη του καὶ τὸν ἔκανε, σὰν ἄλλος Παῦλος, νὰ ἐπαναλαμβάνει τὸ «χαίρω ἐν τοῖς παθήμασί μου». Ἀπ' αὐτὴ τὴν ψυχικὴ διάθεση εἶναι ἐμποτισμένες οἱ «Σκέψεις» του.

Γι' αὐτὸ καὶ στοὺς στοχασμοὺς πού ἔγραψε σκόρπια καὶ ἀσύνδετα, ἀλλὰ μετ' μιὰν ἀπόλυτη ἐσωτερικὴν ἐνότητα, δὲν ἔχει νὰ νὰ μᾶς ἐπιδείξει καμμιάν ἐπιστημοσύνη, μετ' αὐτοὺς ὁ Πασκάλ δὲν προσπαθεῖ νὰ μᾶς ἀποδείξει τὸ Θεό, παρατάσσοντας ἐπιστημονικὰ ἐπιχειρήματα καὶ νὰ μᾶς πείσει μετ' τὴν λογικὴ καὶ τοὺς τετράγωνους συλλογισμοὺς του, ἀλλὰ ἐπιδιώκει ἐκφράζοντας τὴν καυτὴ, τὴν «τυρέσουσα», θὰ ἔλεγα, ἐμπειρία του, νὰ μᾶς θερμάνει τὴν ψυχὴ καὶ νὰ μᾶς συγκλονίσει ἄμεσα, μεταφέροντάς μας τὸ δικό του ψυχικὸ κραδασμὸ κι ὄχι νὰ μᾶς πείσει. Καὶ γι' αὐτὸ ἀκριβῶς, ὁ λόγος τοῦ Πασκάλ, μ' ὅλο πού δὲν προσπαθεῖ νὰ φέρει καὶ δὲ φέρνει τις «ἀποδείξεις» του, δὲν ἔχει καμμιάν ἀπολύτως δογματικότητα, ἀλλὰ κοῦθει μέσα του, μετ' τὴν γνήσιότητα τῆς «ἐκ βαθέων» ἀλήθειας πού ἐκφράζει, μιὰν ἀπαράμιλλη πειστικότητα. Ἔτσι θὰ μᾶς πει: «Ὁ ἄνθρωπος γνωρίζει τὸ Θεὸ ἀληθινά, μονάχα μετ' τὸ Χριστό». Κι ὅταν ἀφι-

(2) Φ. Κόντογλου: «Βλάσιος Πασκάλ-ὁ διὰ Χριστὸν σαλός». «Ν. Ἐστία», τόμος ΜΑ' σελ. 455.

ερώνει στις «Σκέψεις» του, σελίδες ολόκληρες για να μᾶς μιλήσει για «τὸ Μυστήριο τοῦ Ἰησοῦ» πὸν «μεσιτεύει», ὅπως γράφει, ἀνάμεσα στὸ Θεὸ καὶ στὸν ἄνθρωπο, τὸ κάνει, γιατί πιστεύει ἀπόλυτα, ὅτι «χωρὶς τὴ μεσολάβηση αὐτῆ ἀποκλείεται κάθε ἐπικοινωνία μὲ τὸ Θεό». «Ἐξω ἀπὸ τὸ Χριστό», γράφει πάρα κάτω, «καὶ χωρὶς τὴ Γραφή, χωρὶς τὸ προπατορικό ἀμάρτημα, χωρὶς ἀναγκαῖο Μεσολαβητῆ, πὸν τὸν εἶχε ἐπαγγελθεῖ ὁ Θεὸς καὶ γι' αὐτὸ ἦρθε, δὲ μπορούμε καθόλου νὰ βροῦμε τὸ Θεὸ καὶ ἀκόμα, δὲ μπορούμε νὰ διδάξουμε οὔτε καλὴ διδασκαλία οὔτε καλὴ ἠθική».

Τὸ μήνυμα πὸν βγαίνει ἀπὸ τὸ Λόγο τοῦ

Πασκάλ είναι, στ' ἀλήθεια, συγκλονιστικά ἐπίκαιρο, ἀφοῦ, καθὼς μᾶς βεβαίώνει, «ὁ Χριστὸς θὰ βρῖσκεται σὲ ἀγωνία ὡς τὸ τέλος τοῦ κόσμου». Ἡ βεβαίωση αὐτὴ ἂν ἰσχύει γιὰ ὅλες τὶς ἐποχές, πολὺ περισσότερο ἰσχύει γιὰ τὴ δική μας, τὴν κοσμογονικὴν ἐποχὴ, πὸν παρ' ὅλες τὶς κατακτήσεις της, γυρεύει νὰ βρεῖ κάτι, κάπου, γιὰ νὰ στηριχτεῖ καὶ νὰ μὴ σωριαστεῖ σ' ἐρείπια. Ἔτσι ζητᾷ νὰ «βρεῖ» καὶ τὸ Χριστὸ καὶ «δὲν τὸν βρῖσκει». Ἀλλὰ ἐδῶ ἀκριβῶς εἶναι πὸν ἔχει τὴ θέση τοῦ ὀ γλυκὸς Λόγος τοῦ Πασκάλ: «Ὁ Χριστὸς μᾶς λέει: Παρηγορήσου. Δὲ θὰ μὲ ζητοῦσες, ἂν δὲ μὲ εἶχες νιώλας βρεῖ».

Ἄδυναμια

Τῶν ἡλων τύπους ψάσω στ' ἄχραντά Σου χέρια

καὶ θάπρεπε πολὺ, Χριστέ μου, νὰ χαρῶ.

Μὰ πάλι σκέψεις δίγνωνμες, σὰ δίκωπα μαχαίρια,

μοῦ σφάζουν στὴν καρδιά αὐτὸ πὸν λαχταρῶ

κι' ὁ Κύριός μου!, νὰ φωνάξω δὲν μπορῶ!

ΕΛ. ΜΑ·Ι·ΝΑΣ

Ο ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΩΝ ΓΕΝΝΗΣΕΩΝ

(Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 137).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Φτάνοντας στὸ τέλος τῆς μελέτης μας, θὰ δοκιμάσωμε νὰ ξεκαθαρίσωμε τὰ ὀρόσημα μιᾶς ὀρθόδοξης θέσεως.

Ἐχομε τὴ γνώμη πὼς ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία θὰ τοποθετηθῆ προπαντὸς στὸ ἐπίπεδο τῆς πνευματικότητος, τῆς ἀγνότητος καὶ τῆς συζυγικῆς ἀσκήσεως, μᾶλλον, παρὰ στὸ ἐπίπεδο τῆς ρυθμίσεως τῶν γεννήσεων καὶ τῶν τεχνικῶν της μέσων, πὸν θὰ τὰ ἀφήσῃ στὴν ἐκτίμησι τῆς συνειδήσεως κάθε ζεύγους, τὸ ὀποῖον, ἂν ὑπάρῃ ἀνάγκη, θὰ μπορῆ νὰ ζητήσῃ τὴν καθοδήγησι πνευματικῶν του. Τελικά, ὀλα τὰ μέσα τῆς

ρυθμίσεως εἶναι σχετικά. «Πάντα μοι ἔξεστι, ἀλλ', ὀλλ', πάντα συμφέρει. Πάντα μοι ἔξεστι, ἀλλ', οὐκ ἐγὼ ἔξουσιασθήσομαι ὀπὸ τίνος» (Α' Κορ. 6).

Μέσα σ' αὐτὴν τὴν Παῦλειο προοπτικὴ πρέπει νὰ τοποθετηθῆ ἡ ὀρθόδοξη σκέψι, ὀπογραμμίζοντας πάντα πὼς ἡ ἐγκράτεια δὲν γίνεται ἀσκησι καὶ ἀγνότητος παρὰ μόνο ἐφ' ὀσον ὀλοκληρῶνεται στὸ σύνολο τῆς ἀσκητικῆς ζωῆς πὸν κέντρο της ἔχει τὴν προσευχή: «Μὴ ἀποστερεῖτε ἀλλήλους, εἰ μὴ ἂν ἐκ συμφώνου πρὸς καιρὸν, ἴνα σχολάζητε τῇ προσευχῇ» (Α' Κορ. 7, 5).

Μετάφρασις Ἄπ. Ἄλεξανδρίδῃ

0

Γ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ

ΜΕΣΑ

ΑΠΟ ΚΕΙΜΕΝΑ ΤΟΥ

Τού π. ΙΩ. ΑΛΕΙΟΥ

ΤΟ ΙΕΡΟ ΠΑΘΟΣ ΤΟΥ

Τὸ ὄνομα τοῦ Ἡπειρώτη Γεωργίου Γενναδίου (1) δὲν εἶναι στὶς ἡμέρες μας τόσο γνωστό, ὅσο θὰ τοῦ ἀξιζε. Ἴσως ὅμως ἡ λιγοστή ἀπασχόλησίς μας μαζί του θὰ τὸν ἀναπαύη περισσότερο, μιά καὶ διάβηκε τὴ ζωὴ του μὲ βαθειὰ ταπεινώσι. Λιτός, ἀπλούστατος στὴ συμπεριφορὰ του, ἔδινε τὴν ἐντύπωσι ἐνὸς ἀγαθοῦ Δασκάλου.

Κι' ὅμως μέσα στὸν ἀπλό ἐκεῖνο φαινομενικὰ ἄνθρωπο κατοικοῦσε μιά μεγάλη καρδιά. Ἡ δύναμις του ἦταν διαφορετικὴ ἀπὸ τὴ δύναμι τοῦ στρατιωτικοῦ ἢ τοῦ πολιτικοῦ. «Ἦτο δύναμις, γράφει ὁ Ξ. Ἀναστασιάδης (2), μαγευτικὴ, μαγνητικὴ, ἀψηλάφητος, ἀλλ' ἀκατάβλητος καὶ ἀμετάτρεπτος, ὡς ἡ πίστις, ἡ ἀπεργαζομένη θαύματα. Ἦτο δύναμις ἠθικὴ, θεόδοτος μανία, «θεῖα δόσει διδομένη», δύναμις πηγάζουσα ἐκ τοῦ παραδείγματός του. Καὶ ὁ Γ. Βώκος (3) τονίζει: «Συγκεντρώνει ἐν

(1) Γεννήθηκε τὸ 1786 καὶ πέθανε στὴν Ἀθήνα τὸ 1854. Σπούδασε στὸ Βουκουρέστι κοντὰ στὸ Λάμπρο Φωτιάδη, στὴ Λειψία, κ.ἀ. Χρημάτισε σχολάρχης στὸ Βουκουρέστι, στὴν Ὀδησσὸ καί, μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσι, στὴν Ἑλλάδα.

(2) Ἀναστασιάδου Ξεν., Γεώργιος Γεννάδιος. Βίος, ἔργα, ἐπιστολαὶ Α' καὶ Β' Τόμ. Παρίσι 1926.

(3) Βώκου Γερασίου. Μία προσωπικότης εἰς τὰ Ἑλληνικὰ Γράμματα. Ὁ Γεώργιος Γεν-

ἐαυτῷ ὄλας τὰς ἀρετάς... Φθάνει τὸ ὕψος τῶν ἀσπίλων ἐκεῖνων μορφῶν τῆς ἱστορικῆς παραδόσεως, τὰς ὁποίας κατὰ μακρὰ διαστήματα καταλείπει εἰς τοὺς μεταγενεστέρους ἢ ἱστορία...».

Ὁ Γεώργιος Γεννάδιος, τόσο στὴ Ρουμανία καὶ τὴ Ρωσία, ὅσο καὶ στὸν ἑλληνικὸ χῶρο, ὑπῆρξε ἐμπυχωτῆς τῆς παιδείας. «Θεῶν ὑπηρεσίαν ἠγήσατο τὴν ἐπιμέλειαν καὶ σωτηρίαν τῶν νέων». Πίστευε στὴν ἀνάγκη «παιδείας τῆς ἐν δικαιοσύνῃ», ὅπως τὴν ὤριζε ὁ Ἀπόστολος τῶν Ἑλλήνων, ὁ Παῦλος. «Τὴν τῆς ψυχῆς παιδεύειν... τιμιώτερον οὔτε ἔστιν οὔτε ποτὲ ἔσται» (4), ἦταν τὸ ἐμβληματὸν του.

Τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα, πού ἔστειλε σὰν Σχολάρχης, οἱ λόγοι του καὶ οἱ ἐπιστολές του, εἶναι τὰ πειστικώτερα τεκμήρια.

Σὲ μιὰ ἀναφορὰ στὸν Στρατηγὸ Γούρα ἀναπτύσσει ἓνα πλῆρες σχέδιο ἀναδιοργανώσεως τῆς παιδείας στὴν Ἀθήνα, πού μόλις ἐλευθερώθηκε. Μὲ θαυμασμὸ διαβάζει κανεὶς μερικὲς λεπτομέρειες. Μιλᾷει π. χ. γιὰ τοὺς πίνακες, πού θὰ χρειασθῆ τὸ «ἀλληλοδιδασκτικὸν Σχολεῖον α) διὰ τὴν ἀριθμητικὴν β) διὰ τὴν καλλιγραφίαν γ) διὰ τὴν ἱστορίαν δ) διὰ τὴν γεωγραφίαν ε) διὰ τὴν ἱερὰν ἱστορίαν καὶ κατήχησιν» Ζητάει πίνακας γιὰ τὴν ἱερὰ ἱστορία καὶ κατήχησι, διότι, τονίζει, «τὴν θρησκείαν πρέ-

νάδιος. Ἐν Ἑλλάδι κατὰ τοὺς Ὀλυμπιακοὺς Ἀγῶνας. Ἀθήναι 1896.

(4) Πλάτωνος, Φαίδων 18,3

πει ἐξαιρέτως νὰ ἐγκολάσωμεν εἰς τὰς ἀπαλάς τῶν νέων ψυχάς, βλέποντες πόσων ἀδικημάτων καὶ ἀνοσιουργημάτων ἔγινε πηγὴ ἢ νέκρωσις αὐτῆς εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἠλικιωμένων...».

Τὸ σχολεῖο αὐτό, μετὰ τὴν ἐγκαθίδρυσιν τῆς Βασιλείας, μετωνομάσθηκε Γυμνάσιον στὶς 10 Ἀπριλίου 1835. Σχολάρχης τοῦ ὁ Γεννάδιος. Στὰ ἔγγραφα, ποῦ στέλνει στὴν Κυβέρνησιν ἐκφράζει τὸν πόνο του γιὰ τὸ κύμα τοῦ ὕλισμου καὶ τῆς ἀθείας, ποῦ κατακλύζει τὴ χώρα καὶ μοῦναι τίς ψυχὰς τῆς νεότητος. Καὶ συνεχίζει:

«Ἡ Κυβέρνησις ἀνάγκη εἶναι νὰ προνοήσῃ περὶ τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος νὰ διεγερθῇ ἐγκαίρως εἰς τὰς ψυχὰς καὶ παίδων καὶ ἠλικιωμένων...». Γι' αὐτὸ προτείνει σ' ἄλλο τοῦ ἔγγραφου νὰ «νομοποιηθῇ τὸ μάθημα τῶν θρησκευτικῶν» στὸ Γυμνάσιό του «διὰ νὰ στοιχειωθῇ εἰς τὰ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως ἢ νεολαίας». Καὶ πάλι ἀργότερα τόνιζε: «Εἶναι ἀνάγκη πᾶσα νὰ καταρτιζώμεθα οἱ νέοι εἰς τὴν θρησκείαν... διὰ νὰ ἐμφυτευθῇ καὶ ἀναζωπυρηθῇ ἢ πρὸς τὴν πίστιν εὐλάβειά των».

Τὴν «ἐπιποίησιν» τοῦ στὴν ἀναπλαστικὴ δύναμι τῆς θρησκείας ἐξέφρασε καὶ μὲ τὸ θαυμασιό ὑπόμνημά του, στὸ ὁποῖο ἐπρότεινε τὴν ἴδρυσιν ἰδιαιτέρου ναοῦ γιὰ τὰ Παιδιδακτήρια. Πρέπει, ἔγραφε σ' αὐτό, τὰ δυὸ ἀνώτερα παιδευτήρια, τὸ Πανεπιστήμιον καὶ τὸ Γυμνάσιον, νὰ ἀποκτήσουν μιὰ δική τους Ἐκκλησία. Σ' αὐτὴ θὰ ἦταν εὐκολο νὰ ὑπάρχῃ ἀπόλυτη τάξις καὶ τακτικὸ κήρυγμα. Ἐταῖ θὰ ἐνοσταλάξῃ καὶ θὰ ριζώσῃ εἰς τὰς ψυχὰς τῆς νεολαίας τὸ αἰσθημα τῆς εὐσεβείας, τὸ ὅποιον θὰ τοὺς ἀναδείξῃ ἐναρέτους ἀνθρώπους».

Μὲ τὸ ὑπόμνημα αὐτὸ πρῶτος ὁ Γεννάδιος ἔφριξε τὴν ἰδέαν ἰδιαιτέρου πανεπιστημιακοῦ Ναοῦ, ποῦ καρποφόρησε ὅταν ἀργότερα ἡ Καπνικαρέα ἀφιερώθηκε στὸ σκοπὸ αὐτό.

Στὸ Ἰάσιο, στὴν Ὀδησό, στὴν Αἴγινα, στὴν Ἀθήνα, ὅπου δίδασκε τὴν νεότητα, τῆς ἐμφυσοῦσε πνοὴ πνευματικῆς ζωῆς. Δὲν ἦταν ὁ «ξερὸς» δάσκαλος. Ἦταν ἐμψυχωτής. Ἡ διδασκαλία ἦταν τὸ ἱερό του πάθος ο,ς, μετὰ τὸ ὁποῖο ζητοῦσε ν' ἀνυψώσῃ τίς καρδιές.

Κίνητρό του ἦταν ἡ ἄδολη ἀγάπη του στὴ νέα γενεά. «Ἡμεῖς, ἔλεγε, εἴμεθα τουρκομαθημένοι. Πρέπει νὰ πλάσωμεν ἄλλην γενεάν ἐλευθέρων Ἑλλήνων πολιτῶν». Καὶ τὴν ἀγάπην του αὐτὴ τὴν ἔδειχνε στὸν κάθε του μαθητῆ, τόσο μέσῃ στὴν τάξιν, ὅσο καὶ στὴν κατόπι ζωῆ του.

Ἐγραφε σὲ Ἑλληνας καὶ φιλέλληνας καὶ τοὺς συνηθιστοὺς νέους ποῦ πῆγαιναν στὴν Εὐρώπην γιὰ σπουδές. Παρακολούθησθε μὲ ἀγάπην τίς ἀνάγκες τοὺς καὶ τὰ ζητήματά τους. «Σπούδασε μαθήματα, δι' ὧν δύνασαι νὰ χρησιμεύσῃς εἰς τὴν ἐγκύκλιον παιδεί-

αν τοῦ Ἔθνους», ἔγραφε στὶς 5 Μαΐου 1840 στὸν μαθητὴ τοῦ Βασιλείου Οἰκονομίδη, ποῦ ἔγινε ἀργότερα Καθηγητὴς τῆς Νομικῆς. Καὶ παρακάτω τοῦ ἐτόνιζε: «Υπομονὴ καὶ ἐπιμονή, διὰ νὰ δυνηθῆτε ὑμεῖς νὰ ἀναστήσῃτε γενεάν δραστικώτεραν' ἐπειδὴ ἡμεῖς πλέον ἐξέσθουμάμεν».

«ΠΑΤΕΡΑΣ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ»

Τὸ ἔργον τοῦ Γ. Γενναδίου ὑπῆρξε πλεονεκτήτερον σὲ ἑκτασί καὶ καθολικώτερον σὲ σκοπὸ, ἀπὸ ὅσο ὡς τώρα φάνηκε. Ἡ δύναμις τοῦ ἐπεκτεινόνταν καὶ σὲ εὐρύτερα στρώματα. «Ἐδίδασκε τὸ γένος λαλῶν, γράφων, αὐτὸς τὸ καλὸν τοῦ καλῶς πολιτεύεσθαι παράδειγμα δίδων».

Ὅταν δίδασκε στὸ σχολεῖο τοῦ Σούτσου στὸ Βουκουρέστι μεταλαμπάδευε τὴ φλόγα τῆς ἀγάπης στὴν ἐλευθερία, ἐτοιμάζοντας τίς νεανικὰς καρδιὰς νὰ δεχθοῦν τὸ σπέρμα τῆς, ὡς τὴν ἡμέραν, ποῦ ὁ Ὑψηλάντης ἀνεσύστησε τὸν Ἱερό Λόγον. Τότε ὁ Γεννάδιος ἔκανε τὸ τελευταῖον τοῦ μαθήματος.

«Ἦλθεν ἡ ὥρα, εἶπε τοὺς μαθητὰς του, νὰ δεῖτε τὴν ἐνγνώμοσύνην σας πρὸς τὴν Πατρίδα, ἥτις σὰς ἐγέννησε, καὶ νὰ προσφέρετε ἐλάχιστον πρᾶγμα ἀντὶ τῆς μεγίστης εὐεργεσίας, ὅτι σὰς ἔκαμεν Ἑλληνας, νὰ προσφέρετε τὴν ζωὴν σας ὑπὲρ αὐτῆς. Ἡ Πατρίς, ἀφοῦ σὰς εὐργέτησε γεννήσασα ὑμᾶς Ἑλληνας, τώρα σὰς παρέχει καὶ ἄλλην πολὺ μεγαλύτεραν εὐεργεσίαν, νὰ πολεμήσετε καὶ ν' ἀποθάνετε ὡς Ἑλληνας ὑπὲρ αὐτῆς. Ἀφοῦ σὰς ἔδωκε τὴν ζωὴν, τώρα σὰς προτείνει, τὴν ἀθανάσιαν. Πρόγονοι καὶ πατέρες τριῶν χιλιάδων ἐτῶν, ἥρωες, μάρτυρες, σοφοί, στρατηλάται, σὰς κυττάζουν ἀπὸ τὸν οὐρανὸν διὰ νὰ ἰδοῦν ἂν θὰ φανῆτε ἀξιοὶ αὐτῶν καὶ τῆς Πατρίδος. Τῶν Θερμοπυλῶν, τοῦ Μαραθῶνος, τῆς Σαλαμίνος καὶ τῶν Πλαταιῶν αἱ ψυχὰί σας νεύουν καὶ σὰς ἐνθαρρύνουν. Τοῦ Ἱεροῦ Λόγου τῶν Θεθῶν οἱ ἀδελφοί σας σὰς φωνάζουν: Μὴ μᾶς ἀτιμάσετε! Μιμηθῆτέ μας! Σὰς περιμένομεν μὲ ἀγκάλας ἀνοικτάς. Τεσσάρων αἰῶνων τουρκοκρατίας ἤρωες καὶ μάρτυρες, ἡ ἀθάνατη κλεφτουργία, ἱεράρχαι, ἄρχοντες, προεστοί, διδάσκαλοι, ναυτικοὶ σὰς φωνάζουν: Μάχεσθε ὑπὲρ Πίστεως καὶ Πατρίδος! Τῶν παλαιῶν Ἀθηνῶν οἱ νέοι σὰς προσκαλοῦν νὰ ὀρκισθῆτε τὸν ὄρκον ἐκείνων. Γονατίσατε καὶ ὀρκισθῆτε!» Ἐγονυπέτησαν καὶ ἀπήγγειλον τὸν ἀρχαῖον ἐκεῖνον ὄρκον: Οὐ κατασχυνῶ ὄπλα τὰ ἱερά. «Παιδιὰ τῆς Πατρίδος, ἐξηκολούθησεν ὁ Γεννάδιος, φανῆτε ἀξιοὶ τῶν πατέρων σας! Ἐφθασεν ἡ στιγμή. Σὰς παρακαλεῖ ἡ Πατρίς νὰ τὴν ἐλευθερώσετε καὶ ν' ἀποθανατισθῆτε!» Ἐπειτα τοὺς ἐφίλησε καὶ ἔκλεισε τὴν σχολήν.

Ἄφησε τὴν πέννα κ' ἔπιασε τ' ἄρματα.

Ἐκείνη ἡμέρα ἔβρισκε τὸ στρατόπεδο, ὅπου πῆρε μέρος σε ρωσικὴν ἀποστολὴν. Πῆγε εἰς τὴν Τραπεζοῦσαν γιὰ ἀπολογία πολεμοφοδίων. Ἐκεῖ ἔβρισκε τὸν ἐξολοθρευτὴν τῶν ἀγωνιστῶν τὸν Γαλάτσι, τὴν τραγικὴν συμφορὰ τὸν Δραγατσάνι. Ἐκλαυσε γιὰ τὸ χαμὸ τοῦ Γεωργιάκη Ὀλύμπιου, γιὰ τὴν θυσίαν τῶν Ἱερολοχιτῶν, τῶν μαθητῶν του.

Στὴν ἱστορίαν τῆς ἑλληνικῆς παιδείας ποτὲ Σχολεῖο δὲν εἶχε τέτοια τραγικὴ, ὅσο καὶ ἔνδοξον, ἀποστολὴν, ὅταν αὐτὴ ποῦν πραγματώσῃ τὸ Σχολεῖο τοῦ Γενναδίου. Ἐπὶ τὴν ὁδὸν «Δούρειος Ἴππος» ἀπὸ ὅπου ξεπετάχθησαν οἱ ἥρωες τοῦ Δραγατσάνιου.

Τὰ ἡγετικά του χαρίσματα φανέρωσε κ' ὅταν κατέβηκε εἰς τὴν Ἑλλάδα. Μετὰ τὴν ἡρωϊκὴν πύξιν τοῦ Μεσολογγίου χιλιάδες πρόμαχοι του μαζεύθησαν εἰς τὸ Ναύπλιο καὶ ζητούσαν ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν ἐξουσίαν γιὰ νὰ ζήσουν καὶ μπαρούτι γιὰ νὰ πολεμήσουν. Ἄλλ' ἡ Κυβέρνησις δὲν μποροῦσε νὰ βοηθήσῃ. Τὸ ταμεῖο τῆς ἦταν ἄδειον.

Κεῖν τὴν δύσκολον στιγμὴν γιὰ τὸ Γένος παρουσιάζεται ὁ Γεννάδιος. Στὴν ὁδὸν τὸ κορμὶ του εἰς τὸν γερουλάτανον τοῦ Ναυπλίου καὶ μιλάει εἰς τὸν συναγεμῶνα λαὸν καὶ στρατό. Φωτιᾶς πετοῦν τὰ μάτια του: «Ἡ Πατρις καταστρέφεται, τοὺς λέει, ὁ ἀγὼν ματαιοῦται, ἡ ἐλευθερία ἐκπνέει. Ἀπαιτεῖται βοήθεια σύντομος, πρέπει οἱ ἄνδρες οὐδοῦν καὶ εἶδετε τοὺς πρόσφυγας Μεσολογγίου—οἵτινες ἔφαγον πυρίτιν καὶ ἀνέπνευσαν φλόγας, καὶ ἦδη ἄργοι καὶ λιμῶντοντες μᾶς περιστοιχίζουσιν, νὰ σπεύσωσιν ὅπου νέος κίνδυνος τοὺς καλεῖ. Πρὸς τοῦτο ἀπαιτοῦνται πόροι, καὶ πόροι ἐλλείπουσιν. Ἄλλ' ἂν θέλωμεν νὰ ἔχωμεν πατρίδα, ἂν εἴμεθα ἀξιοὶ νὰ ζῶμεν ἄνδρες ἐλευθεροὶ, πόρους εὐρίσκομεν. Ἄς δώσῃ ἕκαστος ὅ, τι ἔχει καὶ δύναται. Ἴδου ἡ πενιχρὰ εἰσφορά μου. Ἄς μὲ μμηθῇ ὅστις θέλει».

Σταμάτησε. Ἐβγαλε τὸ φτωχὸν δασκαλικὸν τοῦ «βαλλάντιον» καὶ τὸ ἀδειασε μπροστά του. Ἦταν ἡ πρώτη προσφορά εἰς τὸν θωμὸν τῆς Πατρίδος. Προσφορά εὐπρόσδεκτη στὸν οὐρανόν, γιατί ἦταν τὸ «μόνον ἐφόδιον τοῦ θίου του», τὸ προϊόν τῶν ἐπιπόνων οἰκονομιῶν του, τὸ «δύλεπτον» ποῦ τόσο ἐγκωμιάσθη ὁ Κύριος.

«Ἄλλ' ὄχι, εἶπε εἰς ἄλλο, ἡ συνεισφορά αὕτη εἶναι οὐτιδανή. Ὁβολὸν ἄλλον δὲν ἔχω νὰ δώσω, ἀλλ' ἔχω ἑμαυτὸν, καὶ ἴδου τὸν πωλῶ! Τίς θέλει διδάσκαλον ἐπὶ τέσσαρα ἔτη διὰ τὰ παιδιὰ σου; Ἄς καταβάλλῃ ἑνταῦθα τὸ τίμημα».

Ἡ ὑπέροχον πράξις του καὶ τὰ θερμά του λόγια ἀναψάν τὸν ἐνθουσιασμὸν εἰς καρδιὰς πλουσίων καὶ πτωχῶν. Ὅλοι ἄρχισαν νὰ δύνουν μὲ δάκρυα εἰς τὰ μάτια, χρήματα, δόλα, ρούχα. Ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης πρόσφερε τὰ ἀργυρόχρυσα ὄπλα του. Ὁ

Ζαΐμης τὸ ἀλόγῳ του. Ἡ Μαντῶ Μαυρογένους τὰ κοσμήματά της. Ἡ Καλλιόπη Παπαλεξοπούλου τὸ δακτυλίδι τῶν ἀρραβῶνων της.

Μαζεύθηκε μιά ποσότης χρημάτων. Μ' αὐτὰ καλύφθησαν οἱ πιὸ ἐπείγουσες ἀνάγκαι τῶν προσφύγων καὶ ὀργανώθηκε σῶμα ἐθελοντῶν γιὰ τὴν συνέχισιν τοῦ ἀγῶνος.

Τὸ ἀνδραγαθίμα τοῦ Ναυπλίου—εἶται ἔμεινε εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἱστορίαν—δὲν εἶναι ἔνα ἀπλὸν κατόρθωμα. Παρουσιάζει τὸν ἄνθρωπον, ποῦ ἡ πίστις του συγκερασμένη μετὰ τὴν τόλμην τὸν κάνει ἡ γένη, ποῦ ἀναγνωρίζεται καὶ τιμᾶται ἀπὸ προύχοντας καὶ λαόν. Ὁ Ἄλ. Ραγκαβῆς τὸν φωνάζει: «σωτήρα τῆς Πατρίδος». «Πατέρα μας, πατέρα τῆς Πατρίδος!», τὸν προσφωνεῖ ὁ γέροντος τοῦ Μωρηῶ. «Βρὲ Γεννάδιε, ἀμ' ἐσὺ ἔκαμες περισσότερα ἀπὸ ἡμᾶς», τοῦ εἶπε κάποτε.

ΜΑΡΤΥΣ ΣΤΟ ΚΑΘΗΚΟΝ

Μετὰ τὰ γεγονότα τοῦ Ναυπλίου, ὁ Γεννάδιος παρουσιάζεται εἰς τὸν παντοδύναμον. Πολλοὶ τοῦ ζητοῦν νὰ γίνῃ Κυβερνήτης. Μάλιστα. Δὲν δέχεται κανένα ἀξίωμα. Μένει πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς, ποῦ μάζευε τοὺς ἐράνους.

Ἀργότερα ἐκλέγεται παμψηφεί ἀντιπρόσωπος τῶν Ἑπειρωτῶν εἰς τὴν Ἐθνικὴν Συνέλευσιν τῆς Τροιζήνης. Δέχεται, μιά καὶ ἐπρόκειτο γιὰ τὴν Ἑπειρὸν, ποῦ λάτρευε. Ἡ ἐπιρροή του εἰς τὴν Συνέλευσιν στάθηκε εὐεργετικὴ. Πολεμοῦσε ἰδιωτεῖς ἀξιώσεις. Ἐσθυνε ἀκαίριες φιλοδοξίας. Ἀδέλφωμεν πολεμάρχους.

Στὴν Ἀθῆναν ἔβη μέλος τῆς Ἐπιτροπῆς γιὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ Πανεπιστημίου. Οἱ ἀποδείξεις συνεισφορῶν φέρνοντις ὑπογραφὰς τοῦ Γ. Κουντουριώτου, προέδρου, Θ. Κολοκοτρῶνη, ἀντιπροέδρου καὶ ἄλλων κατόπιν τοῦ Γενναδίου (?). Ὅταν ὕστερα ἀπὸ λίγο καιρὸν καταρτίσθηκε ὁ κατάλογος τῶν καθηγητῶν, διωρίσθηκε εἰς τὴν ἔδραν τῆς ἱστορίας τῆς φιλολογίας. Δὲν δέχθηκε. Εἶπε: «Ἄν εἰσηγηθῶμεν ὅλοι εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, τίς θέλει μείνει εἰς τὰ κατώτερα σχολεῖα, ὅν ὁ καταρτισμὸς εἶναι οὐχ ἦττον σπουδαῖος; Οὐαί τῇ οικοδομῇ, ἣτις στερεῶς μὲν στεγάζεται, σαθρῶς δὲ θεμελιούται».

Ἄφησε τὴν πανεπιστημιακὴν ἔδραν εἰς τὸν μαθητὰν του καὶ αὐτὸς συνέχισε τὴν διδασκαλίαν του εἰς τὸ Γυμνάσιον. Μὲ λίγαις λέξεσι σημειώνει τὸ γεγονός αὐτὸ εἰς τὸ αὐτοβιογραφικὸν του σημείωμα: «Παρρητήθη, γράφει, καὶ ἀπὸ τῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καθηγεσίας, διὰ νὰ ἀφιερῶσω ὅλον μου τὸν

(7) Charles Leréque, L' Université d' Athènes et l' instruction publique en Grèce, Revue des Deux Mondes, vol. XX (1847) p. 510

καιρόν εις τὸ Γυμνάσιον, τοῦ ὁποῦ καὶ πρῶτος συστητὴς ἐκρημάτισα, καὶ προαγωγὸς πολλαχῶς ἔγινα».

Τὸ ἀντίθετο συνέθη ὅταν προσεκλήθη νὰ διδάξῃ στὴ Ριζάρειο Σχολῆ. Δέχθηκε, γιατί πίστευε ὅτι ἡ ἀνόρθωσις τοῦ Γένους θὰ πραγματοποιηθῆ ὅταν ξεπηδήσουν ἀπὸ τὸ λαὸ θερμοὶ κληρικοὶ ἢ ζηλωταὶ δάσκαλοι. Κάποτε συνιστώντας στὴν Κυβέρνησι κάποιον νέον ποῦ ἤθελε νὰ γίνῃ κληρικός, ἐτόνιζε: «Χρειαζόμεθα ἱερεῖς πεπαιδευμένους, διὰ ν' ἀπαλλαγῶμεν ἀπὸ τοὺς εὐκολόνοντας τὴν εἰς τὸ ἀμαρτάνειν καὶ ἀσεβεῖν ὁδόν».

Καὶ σὲ ἄλλα κοινωνικὰ ἔργα ἔδωσε τὸ παρὼν. Ὁ Καποδίστριας τοῦ ἀνέθεσε τὴν διοργάνωσι τοῦ Ὁρφανοτροφείου τῆς Αἰγίνης. Ἀργότερα ἀναμίχθηκε στὴν ἴδρυσιν τῆς ἐθνικῆς μας Τυπογραφίας, τῆς Βιβλιοθήκης καὶ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Συλλογῆς (Μουσείου). Καὶ ὑπῆρξε ἕνας ἀπὸ τοὺς πρωτεργάτας τῆς Φιλεκαπαιδευτικῆς Ἑταιρείας καὶ ἕνας ἀπὸ τοὺς κυριωτέρους συντελεστάς γιὰ τὸ κτίσιμον τοῦ Μητροπολιτικοῦ Ναοῦ τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς.

Ὑπογραμμίσαιμε ὅτι ὁ Γεννάδιος ἀρνήθηκε ἀξιώματα καὶ τιμές. Τώρα σημειώνομε ὅτι οὔτε τὸν πλοῦτον ἀγάπησε. Τοῦ δόθηκαν εὐκαιρίες νὰ πλουτίσῃ καὶ τὶς ἐδίωξε. Καὶ ἀκόμα: ἔδινε ἀπὸ τὰ λίγα ποῦ εἶχε. Στὶς γιορτῆς τὸ σπίτι του γέμιζε ἀπὸ μαθητὰς του, χήρας καὶ ὄρφανὰ, ποῦ βοηθοῦσε. «Τὰ παιδιά μου, ἔλεγε συχνὰ στὴ γυναῖκα του, ἔχουν γονεῖς, δὲν ἔχουν ἀνάγκας. Ἀνάγκη ἔχουν τὰ καψόπαιδα αὐτὰ, τὰ χανδακωμένα, τὰ ἔρημα καὶ μαῦρα—εἶτι συνείζε νὰ λέῃ τὰ ὄρφανὰ τοῦ Ἀγῶνος».

Μερικὲς φορὲς ἡ ἀγάπη του ἔφθανε μέχρι αὐτοθυσίας. Ὅταν κάποτε συνάντησε ἕνα γυμνὸ νέον καὶ δὲν εἶχε πεντάρα στὴ τσέπη του, ἔβγαλε καὶ τὸν σκέπασε μὲ τὸ πανωφόρι του. Κι' ὅταν δὲν εἶχε οὔτε πανωφόρι, δὲν δυσκολευτόταν νὰ χρεώνεται γιὰ νὰ βοηθῆ τοὺς δυστυχισμένους. Μετὰ τὸ θάνατό του, ἡ οἰκογένειά του θρέθηκε μπρὸς σ' ἀνέλπιστά της ἄγνωστα χρέη τοῦ φιλανθρώπου Δασκάλου.

Ἐπάνω στὶς ἐπάλλξεις τὸν θρῆκε ἡ χολέρα τοῦ 1854. Πανεπιστήμιο, Σχολεῖα ἔκλεισαν. Τὸ ἴδιο θὰ συνέβαινε καὶ μὲ τὴ Ριζάρειο, ἂν ὁ Γεννάδιος, παρ' ὅλο τὸν κίνδυνον καὶ τὶς παρακλήσεις τῶν δικῶν του, δὲν συνέχιζε τὶς παραδόσεις. «Ἀφήσατέ μοι, τοὺς ἔλεγε, νὰ πράξω τὸ καθήκον μου· ἡ συντήρησις τῆς Σχολῆς ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἐμέ, καὶ δὲν θέλω νὰ θαρῶνῃ ἐπὶ τῆς συνειδησέως μου ἡ εὐθύνη τῆς διαλύσεως αὐτῆς· ὁ Θεὸς βοηθός!»

Προσβάλλεται ἀπὸ τὴν χολέρα καὶ πεθαίνει στὶς 12 Νοεμβρίου 1854, μάρτυς ἐπάνω στὸ καθῆκον⁽⁹⁾.

Τιμήθηκε ἀπὸ λογίους καὶ πολιτικούς, δασκάλους καὶ μαθητὰς του, Ἕλληνας καὶ ξένους. Στὴν πολύτιμη ἐργασία τοῦ Ξ. Ἀναστασιάδη γιὰ τὸν Γεννάδιο ἔχουν συγκεντρωθῆ θερμὲς ἐπιστολὲς εὐγνωμοσύνης ποῦ τοῦ ἔστειλαν μαθηταὶ του, εὐχαριστήρια ἔγγραφα, ποῦ τοῦ ἔδωσαν ἐφορεῖες Σχολειῶν, πολλὲς ἐπαινετικὲς γνώμες καὶ κρίσεις γιὰ τὴν προσωπικότητα καὶ τὸ ἔργο του ἀπὸ μαχητὰς, διανοητὰς καὶ ἱστορικούς⁽¹⁰⁾, ποῦ καθεὶς θρίσκειται στὴν εὐχάριστη δυσκολία νὰ μὴ ξέρῃ τί νὰ πρωτοαναφέρῃ στὰ περιορισμένα ὄρια ἐνὸς ἄρθρου, ποῦ θέλησε μάλιστα νὰ τὸν παρουσιάσῃ μέσα ἀπὸ κείμενά του.

Ὁ Γεώργιος Γεννάδιος ἀνοίξε κι' ἔκλεισε τὸ κεφάλαιον τῆς προσωπικῆς ἱστορίας του μὲ τὴν ἴδια πάντα σφραγίδα στὸ μέτωπο: εἴτε τὸν δοῦμε ὀλόκληρον, σὰ μιὰ σύνθεσι δυνάμεων καὶ ἐπιδιώξεων, εἴτε ἀντικρῦσομε τὶς διάφορες πλευρὰς τῆς δραστηριότητός του, θὰ ξεχωρίσομε πάντα τὰ γνωρίσματα τοῦ ἀνθρώπου. Συμφιλίωμε μέσα του τὴν ἀγάπην καὶ τὴν δύναμιν. Καὶ δὲν ἀγωνίσθηκε γιὰ τὴν συμφιλίωσιν αὐτῆ ἀπὸ ἀπλῆ κι' ἐξωτερικὴ ἐπιβολή. Ἐκαμε ἀγῶνα ποῦ τὸν γέννησε καὶ τὸν φούντωσε δυνατῆ ἐσωτερικῆ ἀνάγκῃ.

Ἀνθρώπος μὲ προσωπικότητα καὶ συγχρόνως σκεπτόμενος ἀνθρώπος, ζητάει νὰ πλάσῃ γύρω του συνειδητὲς δυνάμεις, Ἕλληνας ποῦ νὰ ξέρουν τί ἀξίζουν καὶ τί θέλουν, μονάδες ποῦ τοποθετοῦνται στὸ σύνολο μὲ καθαρὴ γνῶσιν τῆς προσφορᾶς τους. Λογαριάζει πολὺ τὸ μορφωμένο καὶ βαθεῖα πιστὸ ἄνθρωπον κι' ἀγωνίζεται στὴ Ρουμανία καὶ στὴ Ρωσία κι' ἀργότερα στὴν Ἑλλάδα νὰ τὸν προετοιμάσῃ γιὰ τὴν ἠθικὴ ἀναγέννησιν τοῦ τόπου του. Καὶ πιστεύει ἀκόμα πιὸ πολὺ, πῶς κάθε ἐπιδιώξις στὸν πνευματικὸν τομέαν πρέπει νὰ στηρίζεται στὸ πιὸ δοκιμασμένον θεμέλιον: στὴν Ἀλήθειαν!

(9) Μετὰ τὸν θάνατό του ὁ γιοῦς του χάρισε τὴν πατρικὴν βιβλιοθήκην ἀπὸ 24.000 τόμους στὴν Ἀμερικανικὴ Σχολή, ποῦ ἔκτισε τὴ «Γεννάδιο Βιβλιοθήκην».

(10) Ἀναφέρω τοὺς: Ἄλ. Ραγκαβῆ, Θ. Κολοκατρῶνη, Ἄλ. Ζαΐμη, Π. Σούτσου, Ἄλ. Πέκιο, Ἄλ. Φιλαδελφέα καὶ τοὺς ξένους: Driault, Lhéritier, Blancard, τὸν Ἀκαδημαϊκὸν I. I. Ampère, τὸν Dunyay, τὸν Γάλλο φιλέλληνα Le Tellier καὶ τὸν Ἀμερικανὸν S Howe.

Τρόποι αντιμετώπισης της ασφαλιστικής αναρχίας

ΤΗΣ Β. ΧΡ. ΔΑΜΙΑΝΙΔΟΥ

Εἰς δύο κατὰ σειράν ἄρθρα μας, δημοσιευθέντα ἤδη εἰς ἀμέσως προηγούμενα τεύχη τῶν «Ἀκτίνων», ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡσχολήθημεν μὲ τὸν τρόπον λειτουργίας τῶν πολυαριθμῶν ἐν Ἑλλάδι ἀσφαλιστικῶν φορέων, ἀφ' ἑτέρου δὲ προέβημεν εἰς κριτικὴν τοῦ συστήματος κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως, τονίσαντες ὅτι ἡ λειτουργία τῶν πολλῶν αὐτῶν ἀσφαλιστικῶν φορέων καθίσταται φαινόμενον ἀντικοινωνικὸν καὶ ἀντιοικονομικόν.

Βέβαιον εἶναι ἐπίσης, ὅτι ὅλοι αἱ χῶραι ἀντεμετώπισαν τὸ αὐτὸ πρόβλημα τῆς ἀσφαλιστικῆς ἀναρχίας, λόγω τῆς λειτουργίας πλειόνων ἀσφαλιστικῶν φορέων, ὡς καὶ τὰς ἐξ αὐτῆς συνεπειάς. Τοῦτο ἄλλωστε ἦτο φυσικόν, διότι ὁ θεσμὸς τῆς κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως δὲν ἐνεφανίσθη ταυτοχρόνως καὶ ὁμοιομόρφως δι' ὅλους τοὺς σήμερον καλυπτομένους κινδύνους, ἀλλὰ δι' ἕκαστον κίνδυνον, εἰς διάφορα χρονικὰ σημεία. Οὕτω διεμορφώθη διαδοχικῶς ἡ ἀσφάλις κατὰ τῆς ἀσθενείας, τοῦ γήρατος, κατὰ τῶν ἐργατικῶν ἀτυχημάτων, οἰκογενειακῶν ἐπιδομάτων κλπ. Ὡσαύτως λόγοι πολιτικοί, ἐπαγγελματικοί, ἀκόμη δὲ καὶ θρησκευτικοί, προεκάλεσαν εἰς τὸν παρελθόντα, κυρίως, αἰῶνα τὴν ἴδρυσιν εἰς διαφόρους χώρας παραλλήλων φορέων κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως, δηλ. φορέων οἱ ὅποιοι παρεῖχον τὴν αὐτὴν ἀσφαλιστικὴν προστασίαν, ὡς τοῦτο συμβαίνει ἀκόμη παρ' ἡμῶν σήμερον⁽¹⁾. Ἡ διαπίστωσις, ὅμως, ὅτι τοῦτο ἀποτελεῖ παθολογικὴν μορφήν κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως ὠδήγησεν εἰς προσπάθειάς ἐνοποιήσεως τῶν φορέων.

Οὕτω εἰς τὴν Ἀγγλίαν μέχρι τῆς Ἐκθέσεως Beveridge, ἥτοι μέχρι τοῦ ἔτους 1948, ἡ κοινωνικὴ ἀσφάλις παρέχεται ὑπὸ τοῦ

Κράτους καὶ ὑπὸ μεμονωμένων τοπικῶν ἀρχῶν, χωρὶς ἐνότητα καὶ ὁμοιομορφίαν. Μετὰ ὅμως τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ σχεδίου Beveridge, ἡ κοινωνικὴ ἀσφάλις, περιλαμβάνουσα τοὺς κλάδους ἀσθενείας, ἀεργίας, συντάξεων, παροχῶν πρὸς τὰς χήρας καὶ τοὺς ὑπερήλικας (μὴ δικαιουμένους συντάξεως) ὡς καὶ τὰς παροχὰς μητρότητας καὶ οἰκογενειακῶν ἐπιδομάτων, ὑπῆχθη εἰς τὸ Ἔργασίον Συντάξεων καὶ Ἐθνικῆς Ἀσφαλίσεως (Ministry of pensions and national insurance), ἥτοι ἡ κοινωνικὴ ἀσφάλις παρέχεται τώρα ὑπὸ ἐνὸς ἀσφαλιστικοῦ φορέως, χρηματοδοτούμενον μερικῶς ὑπὸ τοῦ Κράτους καὶ στηριζομένου καὶ ἐπὶ τῶν εἰσφορῶν τῶν ἐργοδοτῶν καὶ ἐργαζομένων⁽²⁾.

Ὁμοίως εἰς τὴν Τσεχοσλοβακίαν τὸ πρόβλημα ἐλύθη διὰ τῆς συγχωνεύσεως πάντων τῶν Ταμείων, ἐξαρέσει τοῦ Ταμείου Συντακτῶν Τύπου. Τὸ αὐτὸ ἐπραξεν ἡ Γαλλία καὶ τὸ Βέλγιον, διατηρουμένων ἐν λειτουργίᾳ ἐλαχίστων μόνον εἰδικῶν Ταμείων. Ἐπίσης σύστημα καθολικῆς ἀσφαλίσεως γήρατος καὶ θανάτου ἐφαρμόζεται εἰς Ἑλβετίαν, Σουηδίαν, Δανίαν, Νέαν Ζηλανδίαν κλπ⁽³⁾. Εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁμοίως τὸ θέμα τῆς ἀσφαλιστικῆς ἀναρχίας ἀτησχόλησε κατὰ καιροῦς. Πρώτη ἐνέργεια

(2) I. L. Hanson, «Economics for students», London 1961, σελίς 106—109.

I. Little, «Economics for students», London 1961, σελίς 533.

U. Hicks, «Public Finance Cambridge 1953 and Edition, σελίς 22.

(3) Λεπτομερῆ ἐκθεσιν τῶν προσπαθειῶν ἐνοποιήσεως τῆς Κοινωνικῆς Ἀσφαλίσεως εἰς τὰς διαφόρους χώρας βλέπε εἰς ἔργον Καθηγητοῦ Durand «La Politique contemporaine de securité sociale», σελίς 114 καὶ ἑπ. Ἐπίσης Χ. Ἀγαλλόπουλος, «Τὸ πρόβλημα τῆς Κοινωνικῆς Ἀσφαλίσεως» σελίς 22-23 καὶ 41 καὶ ἑπ.

(1) Durand ἐνθ. ἀν. σελίς 369 ἑπ.

έξυγιάνσεως ύπηρξε ή ίδρυσίς διά τού Ν. 6298/34 τού 'Ιδρύματος Κοινωνικής 'Ασφάλισεως ώς γενικού φορέως κοινωνικής ασφαλίσεως και συγχρόνως ή διά τού άνωτέρω νόμου ρητή άπαγόρευσις συστάσεως νέων 'Οργανισμών παρεχόντων κυρίαν ασφάλισιν. Εύκόλως όμως γίνεται αντίληπτόν ότι ή διάταξις αυτή ουδέποτε έφηρμόσθη έφ' όσον, και παρά την άνωτέρω άπαγορευτικήν διάταξιν, συνεχίσθη ή ίδρυσίς πάσης φύσεως και παντός τύπου νέων κλαδικών και έπικουρικών 'Ασφαλιστικών 'Οργανισμών, έχουσα ώς άποτελέσμα την δημιουργίαν ασφαλιστικής άναρχίας. Έν συνεχεία και κατόπιν ύποδείξεων, τόσον τών έμπειρογνωμόνων τού Διεθνούς Γραφείου 'Εργασίας, όσον και τού 'Αμερικανού Διοικητού τού 'Ιδρύματος Κοινωνικών 'Ασφαλίσεων, ειδικώς μετακληθέντων πρός έξυγιάνσιν τού θεσμού τής Κοινωνικής 'Ασφαλίσεως(4), τό θέμα άντεμετωπίσθη έκ νέου διά τής νομοθετικής όδοϋ, ήτοι διά τού Α.Ν. 1846/51, ό όποίος διά σειράς ειδικών διατάξεων ρυθμίζει κατά τρόπον πλέον άποτελεσματικών την ύπάρχουσαν παρ' ήμίν ασφαλιστικήν άναρχίαν. Κύρια χαρακτηριστικά τών άνωτέρω διατάξεων είναι ότι διατηρούνται κατ' άρχήν πάντα τά λειτουργούντα έν 'Ελλάδι Εϊδικά Ταμεία, τά δέ παρ' αυτών ασφαλιζόμενα πρόσωπα εξαίρουνται τής παρ' τῷ Ι.Κ.Α. ασφαλίσεως δι' ους κλάδους είναι ήσφαλισμένα ήδη εις αυτά(5).

Τά διατηρούμενα όμως και παραλλήλως πρός τόν κύριον ασφαλιστικόν φορέα λειτουργούντα Εϊδικά Ταμεία ύπεχρεούντο, όσα έξ αυτών ήσκουν ασφάλισιν άσθενείας, όπως χορηγοϋν από 1ης 'Ιανουαρίου 1952 τάς αυτάς τουλάχιστον καθ' ύψος, κατηγορίαν και έκτασιν παροχάς προς εκείνας τάς όποίας χορηγεί τῷ Ι.Κ.Α. Όσα δέ έξ αυτών ήσκουν ασφάλισιν συντάξεως ύπεχρεούντο όπως χορηγοϋν τά κατώτατα όρια συντάξεως, τά όποία χορηγεί τῷ Ι.Κ.Α. εις τούς παρ' αυτῶ συνταξιοδοτούμέ-

νους(6). Η άνωτέρω διάταξις άποτελεί πράγματι πρόοδον καθ' όσον διά ταύτης άπό τής 1ης 'Ιανουαρίου 1952 αυτόμάτως άνυψώθη τό επίπεδον τής όλης ασφαλιστικής προστασίας και έξωμοιώθησαν αί παροχαι αύται πρός τό ελάχιστον όριον τής ύπό τού Ι.Κ.Α. παρεχομένης, ή όποία καθίσταται οϋτω τό ελάχιστον όριον τής έν 'Ελλάδι παρεχομένης ασφαλιστικής προστασίας(7).

Όσα όμως εκ τών άνωτέρω Εϊδικών Ταμείων άδυνατοϋν νά έξασφαλίσουν εις τά παρ' αυτοίς προστατευόμενα πρόσωπα προστασίαν ισόδύναμον πρός την παρεχομένην ύπό τού Ι.Κ.Α. συγχωνεύονται εις τόν κύριον ασφαλιστικόν φορέα κατόπιν αποφάσεως Εϊδικής 'Επιτροπής, πρός τούτο συνιστωμένης. Καθιερούται οϋτω διά πρώτην φοράν ή άρχή τής συγχωνεύσεως τών άνωτέρω Ταμείων πρός τόν σκοπόν μεγαλύτερας προστασίας τών παρ' αυτοίς ήσφαλισμένων προσώπων(8).

Ό Νόμος 1846/51 όρίζει ώσαύτως ότι άπαγορεύεται από τής δημοσιεύσεως του ή σύστασις νέων Ταμείων κυρίας ασφαλίσεως. Έπιτρέπει όμως την ίδρυσιν νέων ταμείων διά τής συγχωνεύσεως δύο όμοειδών πρότερον λειτουργούντων. Όμοίως επιτρέπει την ίδρυσιν 'Επικουρικών Ταμείων κατά κλάδους εργαζόμενων, πρός τόν σκοπόν πληρεστέρας ασφαλιστικής προστασίας. Ό αριθμός όμως τών ήσφαλισμένων δέον νά ύπερβαίη τούς χιλίους(9). Σκοπός τής διατάξεως ταύτης είναι ή έξασφάλισις τού βιωσίμου τών νέων Ταμείων και ή άποφυγή ίδρύσεως άντιοικονομικών ασφαλιστικών 'Οργανισμών.

Παρά όμως την γενομένην προσπάθειαν ρυθμίσεως τού προβλήματος τής ασφαλιστικής άναρχίας διά τής νομοθετικής όδοϋ τής όποίας αί διατάξεις έν συνόψει και μετά την συμπλήρωσιν αυτών διά τού Ν. Δ. 4104/60 έχουν ώς άκολούθως: α) άπαγορεύεται ή ίδρυσίς νέων Ταμείων κυρίας ά-

(6) 'Αρθρον 5 παρ. 1, ίδε σχετικόν άρθρον Κωδ. Μπούρλου, σελίς 10.

(7) Εϊσηγητική έκθεσις τού Α.Ν. 1846/51, ΦΕΚ 179/21-6-51.

(8) 'Αρθρον 5 παρ. 2 και 6, βλέπε Κωδ. Μπούρλου, σελίς 11.

(9) 'Αρθρον 5 παρ. 5, βλέπε Κωδ. Μπούρλου σελίς 11.

(4) Έκθεσις Rawell «Νέα Οικονομία», Φεβρουάριος 1949 και έκθεσις Mitchell-Murray, σελίς 181-186.

(5) 'Αρθρον 5 παρ. 1 σελίς 9 Κωδ. Μπούρλου.

σφαλίσεως, β) προβλέπεται ή διά βασιλικού διατάγματος, προκαλουμένου υπό του Υπουργού Έργασίας μετά σύμφωνον γνώμην συσταθησομένης Έπιτροπής, συγχώνευσις υπό ώρισμένας προϋποθέσεις ταμείων κυρίας ασφαλίσεως μετά του Ι.Κ.Α., γ) προβλέπεται ή διά Β. Δ. διάλυσις Ταμείου Έπικουρικής Ασφαλίσεως, τών δικαιωμάτων και υποχρεώσεων αυτού αναλαμβανομένων υπό του Ι.Κ.Α., έφ' όσον τουτο υπό τους αυτούς όρους αναλαμβάνει την υποχρέωσιν παροχής της ίδιας τουλάχιστον προστασίας και δ) αποκλείεται ή υπό του αυτού άτόμου εισπραξις συντάξεως εκ δύο διαφορετικών ταμείων κυρίας ασφαλίσεως, συγχωνευομένων με βάση την επικρατεστέραν από πλευράς ασφαλίσεως⁽¹⁰⁾, τό πρόβλημα της ασφαλιστικής άναρχίας ύφίσταται άκόμη ως πρόβλημα άλλτον. Τουτο δέ διότι άφ' ενός μόν δέν έφηρμόσθησαν μέχρι σήμερα αι άνωτέρω νομοθετικά διατάξεις, ειδικώτερον δέ ή νομοθετική διάταξις περί συγχωνεύσεως, ή έχουσα ως κριτήριον της συγχωνεύσεως την παροχήν υπό του Ι.Κ.Α. ίσοδύναμου προστασίας. Άφ' έτέρου δέ διότι ή συγχώνευσις δέν θα πρέπει να ύπαγορεύεται μόνον εκ λόγων, οι όποιοι αποβλέπουν εις την προστασίαν μιās ώρισμένης ομάδος ήσφαλισμένων προσώπων, τὰ όποια τυχόν θα ώφεληθούσιν εκ της συγχωνεύσεως, αλλά θα πρέπει να λαμβάνεται υπ' όψιν και τό Κοινωνικόν Σύνολον, δηλαδή ποία είναι ή επιβάρυνσις του Κοινωνικού Σύνολου εκ της λειτουργίας ενός τοιούτου Όργανισμοϋ και γενικώτερον τόσων παραλλήλων ασφαλιστικών οργανισμών και αντίστοιχως ποία θα είναι ή ώφέλεια, ή όποία θα προκύηη διά τό Κοινωνικόν Σύνολον εκ της συγχωνεύσεως ενός ή πλειόνων αντιοικονομικώς λειτουργόντων οργανισμών. Έν άλλοις λόγοις, υπό της επί της συγχωνεύσεως Έπιτροπής πρέπει να λαμβάνηται υπ' όψιν κριτήριον περισσώτερον ευρύ, δυνάμεθα δέ να είπωμεν, κριτήριον κοινωνικοοικονομικόν, τό όποιον άφ' ενός μόν θα αποβλέπη εις την εκ της συγχωνεύσεως ώ-

(10) Ε. Τσουκάτου «Οικονομικά και Όργανωτικά Πρόβλήματα του ΙΚΑ», Δελτίον Οικονομικών Πληροφοριών, Τεύχος 204, Σεπτεμβρίου 1960.

φέλειαν του Κοινωνικού Σύνολου, και ουχι εις την ώφέλειαν, ή όποία δυνατόν να προκύπη μόνον διά μίαν ώρισμένην ομάδα ήσφαλισμένων προσώπων, άφ' έτέρου δέ θα αποβλέπη εις την μεγίστην οικονομικήν και κοινωνικήν επίδρασιν, την όποίαν δύναται να έχη ή όρθολογική λειτουργία του θεσμοϋ της Κοινωνικής Ασφαλίσεως. Άλλωστε αι έλλείψεις της ασφαλιστικής προστασίας, τās όποίας ο Νόμος 1846/51 προϋποθέτει ως κριτήρια διά την συγχώνευσιν, δύναται να εκλείβουν διά της έξευρέσεως ενός κοινωνικού πόρου, ο όποιος δύναται να παρέχη έπαρκή χρηματικά μέσα εις τό οικείον Ταμείον, ώστε να έξασφαλίξη τουτο προστασίαν ίσην ή και άνωτέραν του Ι.Κ.Α. Τουτο άλλωστε έγινετο τελευταίως υπέρ του Τ.Ε.Β.Ε. διά της έπιβολής εισφοράς επί τών συναλλαγών διά συναλλαγματικών. Τουτο όμως δέν σημαίνει ότι ή λειτουργία του συντηρουμένου διά κοινωνικών εισφορών Ταμείου δέν είναι αντίθετος προς τά πραγματικά συμφέροντα του Κοινωνικού Σύνολου.

Έφαρμοζομένων τών άνωτέρω κριτηρίων θα ήδύνατο να μεταβάλη όψιν ή Κοινωνική Ασφάλισις εν Έλλάδι, δημιουργουμένου ενός μόνον γενικού ασφαλιστικού φορέως, ο όποιος θα έλιτουργει χάριν της δλότητος του πληθυσμοϋ και θα έχρηματοδοτείτο διά της εργατικής και εργοδοτικής εισφοράς και διά της κρατικής έπιχορηγήσεως, ουχι δέ διά του συστήματος τών κοινωνικών πόρων, τό όποιον τυγχάνει άδικον επιβαρύνον τās άσθενεστέρας οικονομικάς τάξεις⁽¹¹⁾.

Η δημιουργία ενιαίου συστήματος κοινωνικής ασφαλίσεως θα ήτο έπωφελής και από άπόψεως όρθολογιστικής οργανώσεως. Διότι θα καθίστα δυνατήν την όρθολογιστικήν όργάνωσιν του άνθρωπίνου δυναμικοϋ, ήτοι την πρόσληψιν έπαρκούς και ειδικευμένου εις τὰ θέματα της κοινωνικής ασφαλίσεως προσωπικοϋ, ώστε να καταστή τουτο ίκανόν ν' ανταποκριθῆ εις τās απαιτήσεις της συγχρόνου κοινωνικής πολιτικής. Διότι σήμερα, δυστυχώς, τό ύπηρετούν εις τούς ασφαλιστικούς οργανισμούς

(11) Άγαλλοπούλου, ένθ. άνωτ., σελις 32 και έπ.

προσωπικόν κατά τὸ μεγαλύτερον ποσοστὸν προσελήφθη ἄνευ τινὸς δοκιμασίας καὶ ἐργάζεται εἰσέτι ἐπὶ συμβάσει, στερούμενον τῆς δυνατότητος τῆς ἱεραρχικῆς αὐτοῦ τακτοποιήσεως, λόγῳ περιορισμένου ἀριθμοῦ μόνιμων ὀργανικῶν θέσεων εἰς ἕκαστον Ἀσφαλιστικὸν Ὄργανισμὸν. Οὕτως ὅμως δὲν προάγεται τὸ πνεῦμα τῆς συνεργασίας καὶ ἀλληλεγγύης καὶ δὲν ἐνισχύεται ὡσαύτως τὸ αἶσθημα ἀσφαλείας αὐτοῦ. Ἡ ὑπαρξὶς δὲ πνεύματος συνεργασίας, ἀλληλεγγύης καὶ ἀσφαλείας εἶναι οἱ παράγοντες ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι κρίνονται ὡς οἱ κατ' ἐξοχὴν ἀπαραίτητοι διὰ τὴν καλὴν ἀπόδοσιν παντὸς ἐργαζομένου. Ὁμοίως εἰς τὴν ὀρθολογιστικὴν ὀργάνωσιν καὶ λειτουργίαν τοῦ ἐνιαίου ἀσφαλιστικοῦ φορέως δύναται νὰ συμπεριληφθῆ καὶ ἡ κατασκευὴ καταλλήλων κτιριακῶν ἐγκαταστάσεων, ἐξοπλισμένων διὰ συγχρόνων μηχανικῶν μέσων, τὰ ὅποια ἀρμόζουν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ἀξιοπρέπειαν τῶσιν τῶν ὑπηρετούντων ὑπαλλήλων ὅσων καὶ τῶν μετ' αὐτῶν συναλλασσομένων προσώπων καὶ τὰ ὅποια δύναται νὰ μειώσῃ τὰ ἔξοδα λειτουργίας τοῦ Ὄργανισμοῦ, ἐπιτρέποντα οὕτω τὴν ἀύξησιν τῶν παροχῶν, χωρὶς πρόσθετον ἐπιβάρυνσιν τοῦ Κοινωνικοῦ Συνόλου. Ὁμοίως τὰ ἀποτελέσματα τῆς δημιουργίας ἐνὸς ἐνιαίου ἀσφαλιστικοῦ ὀργανισμοῦ εἶναι σημαντικὰ καὶ ἀπὸ ἀπόψεως κοινωνικῆς, καθ' ὅσον ἡ δικαία καὶ ἴση ἀσφαλιστικὴ μεταχειρίσιν τοῦ πληθυσμοῦ μιᾶς χώρας, ἀνταποκρίνεται ἀφ' ἐνὸς μὲν πρὸς τὸ περὶ δικαίου αἶσθημα τῆς δλότητος, ἀφ' ἑτέρου δὲ πρὸς τὰς περὶ Κοινωνικῆς Δικαιοσύνης συγχρόνους ἀντιλήψεις.

Σημειωτέον δὲ ὅτι διὰ τῆς δημιουργίας ἐνιαίου συστήματος κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως, στηριζομένου ἐπὶ σταθερῶν οικονομικῶν βάσεων καὶ λειτουργοῦντος βάσει ἐνὸς ἐνιαίου σχεδίου κοινωνικῆς πολιτικῆς, ἱκανοποιεῖται καὶ τὸ αἶσθημα ἀσφαλείας

τοῦ ἀσφαλιζομένου προσώπου. Ἡ ἐξασφάλισις δὲ αὕτη θεωρεῖται ὡς τὸ ἀποκλειστικὸν κίνητρον τῆς δημιουργίας τῆς ἐννοίας τῆς Κοινωνικῆς Ἀσφαλίσεως.

Βασικὸν οὕτω πρόβλημα τῆς συγχρόνου Κοινωνίας πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἐξασφάλισις ἀσφαλείας διὰ τὸ ἄτομον καὶ τὴν οἰκονομειάν του, ὥστε τοῦτο νὰ πιστεῦθῃ, ὅτι ἀποτελεῖ ὑπολογίσιμον μέλος αὐτῆς⁽¹²⁾. Ἐν ἄλλοις λόγοις, πρέπει νὰ εὑροῦν καὶ εἰς τὴν χώραν μας ἀπήχησιν αἱ ἐξαγγελίαι τῶν διεθνῶς σημασίας κειμένων, διὰ τῶν ὁποίων ἀφ' ἐνὸς μὲν διακηρύσσεται ἡ ἀπόφασις τῶν ἐλευθέρων ἐθνῶν περὶ ἀπαλλαγῆς τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τῆς ἀνάγκης καὶ τῆς ἐνδείας⁽¹³⁾, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀνάγεται τὸ δικαίωμα κάθε ἀνθρώπου δι' ἀσφάλειαν κατὰ τῆς ἀνεργίας, ἀσθενείας, ἀναπηρίας, χηρείας, γήρατος ἢ ἄλλων περιπτώσεων ἀπωλείας τῶν μέσων συντηρήσεως αὐτοῦ, συνετεία περιστατικῶν ἀνεξαρτήτων τῆς θελήσεώς του, εἰς ἀναφαίρετον ἀνθρώπινον δικαίωμα⁽¹⁴⁾. Τοῦτο δύναται νὰ ἐπιτευχθῆ διὰ τῆς λειτουργίας ἐνὸς συστήματος καθολικῆς καὶ ὁμοιομόρφου κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως, ἀνταποκρινομένης πλήρως εἰς τὰς συγχρόνους ἀπαιτήσεις ἀσφαλιστικῆς προστασίας τοῦ ἐργαζομένου καί, γενικώτερον, παντὸς ἀνθρώπου.

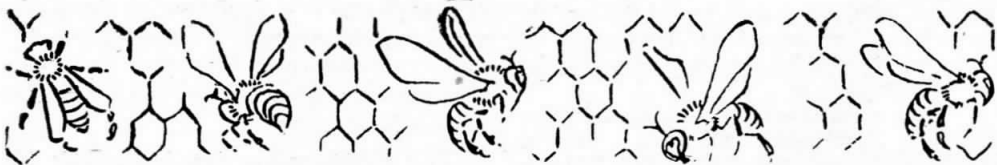
(12) Peterson «Survey of labor economics» σελὶς 673-674.

Πολλὰ δὲ σύγχρονα συντάγματα περιέχουν διατάξεις ἀφορώσας εἰς τὸν θεσμόν τῆς Κοινωνικῆς Ἀσφαλίσεως. Βλ. Durand σελ. 160 ἐπ.

(13) Χάρτης Ἀτλαντικοῦ τῆς 14ης Αὐγούστου 1941.

Διακήρυξις τοῦ Santiago τῆς Χιλῆς τοῦ 1942 διὰ τὰς χώρας τῆς Ἀμερικανικῆς ἡπείρου. Διακήρυξις τῆς Φιλαδέλφειας τοῦ 1944 ἡ ὅποια ἔθεσε τοὺς νέους σκοποὺς τοῦ Διεθνῶς Γραφείου Ἐργασίας.

(14) Γ. Δασκαλάκη. «Ἡ Οἰκουμἐνικὴ Διακήρυξις τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων», σελὶς 79 καὶ ἐπ.

Ἡ σκοπιὰ τῶν «Ἀκτίων»

ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ ΣΥΝΕΙΔΗΣΕΩΣ

Μία ἐπέτειος συμπύπτουσα μὲ τὴν κυκλοφορίαν τοῦ παρόντος τεύχους πρέπει ἰδιαιτέρως νὰ ὑπομνησθῇ εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῶν «Ἀκτίων». Πρὸ εἴκοσιν ἀκριβῶς ἐτῶν, τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1943, ἐκυκλοφόρησε—καὶ πῶς ἐκυκλοφόρησε—τὸ πανηγυρικὸν τεύχος τὸ ἀφιερωμένον εἰς τὴν συμβολὴν τῆς χριστιανικῆς σκέψεως εἰς τὰ νεοελληνικὰ γράμματα. Ὑπὸ τὸ κράτος τῆς ξενικῆς κατοχῆς, εἰς ἀτμόσφαιραν φόβου καὶ ἀβεβαιότητος, τὸ πανηγυρικὸν ἐκεῖνο τεύχος ἔδωσε μίαν νόταν πνευματικῆς ἐξάρσεως καὶ μαχητικοῦ ἐνθουσιασμοῦ εἰς τόσον δυσκόλους καιροῦς. Καὶ ἡ σφραγὶς τοῦ πνευματικοῦ ἐκείνου γεγονότος παρέμεινε ἔκτυπος ἐπὶ τοῦ χαρακτήρος τοῦ ὄλου χριστιανικοῦ κινήματος καὶ προητοίμασε τὴν ὁδὸν διὰ τὸ «Μήνυμα» ποῦ ἐκυκλοφόρησε κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ κομμουνιστικοῦ κινήματος τοῦ 1944 καὶ ἀργότερα διὰ τὴν «Διακρίσειν», τὸν σεισμὸν ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος συνεκλόνησε τὴν Ἑλλάδα καὶ ἔγινε αἰσθητὸς καὶ πέραν τῶν ὁρίων αὐτῆς μὲ τὰς γνωστὰς δηλώσεις συμμετοχῆς κορυφαίων ξένων ἐπιστημόνων ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμον.

Ἡ παρελθοῦσα εἰκοσαετία βεβαίως συνετέλεσε διὰ πλείστον ὄσων γεγονότων εἰς τὴν ἀλλαγὴν τῶν πραγμάτων καὶ τῶν συνθηκῶν. Ἀλλὰ τί γίνεται μὲ τὸν ἐνθουσιασμόν, μὲ τὸν φανατισμόν—τὸν εὐγενῆ φανατισμόν ἐννοοῦμεν—τοῦ 1943. Ἡλλάξεν ἀσφαλῶς καὶ αὐτὸς! Ἐπὶ τὸ θερμότερον ὅμως ἢ ἐπὶ τὸ ψυχρότερον; Τὴν ἀπάντησιν ἄς τὴν δώσουν ὅσοι ἐνδιαφέρονται διὰ τὴν ὀλοκλήρωσιν τῆς πνευματικῆς ἀναγεννήσεως τῆς πατρίδος μας, ὁ καθεὶς εἰς τὸν ἑαυτὸν του.

Ο ΕΥΡΩΠΑ-Ι-ΚΟΣ ΧΩΡΟΣ

Πολλὰ σχόλια τοῦ διεθνoῦς τύπου προκαλοῦν κατ' αὐτὰς τὰς μεγαλεπήθολα σχέδια τοῦ προέδρου τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας στρατηγoῦ Ντὲ Γκώλ διὰ τὴν ἀνεξαρτοποίησιν τῆς Εὐρώπης καὶ τὴν ἀνάδειξιν εἰς τὴν «τρίτην» δύναμιν τοῦ κόσμου. Ἀνεξαρτήτως τοῦ πραγματοποιησῆς ἢ μὴ μιᾶς τοιαύτης ἐπιδιώξεως καὶ τῶν πολιτικῶν καὶ οικονομικῶν προϋποθέσεων διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς, οὐσιῶδες πα-

ραμένει τὸ γεγονός ὅτι ἡ Εὐρώπη ἀσφαίνοσα καὶ διηρημένη προσπαθεῖ νὰ καταλάβῃ μίαν τρίτην θέσιν εἰς ἓνα χῶρον ξένον πρὸς αὐτὴν ἐνῶ θὰ ἠμποροῦσε νὰ κατέχῃ τὴν πρώτην θέσιν εἰς μίαν περιοχὴν ἢ ὁποία κατὰ παράδοσιν τῆς ἀνήκει, εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ ἀπάρνησις τῶν θεμελιῶν τοῦ πολιτισμοῦ αὐτοῦ ποῦ ὑπῆρξαν ἡ χριστιανικὴ πίστις καὶ ἡ χριστιανικὴ παράδοσις καὶ οἱ πειραματισμοὶ περὶ τὰς μοντέρνας ἰδέας καὶ ἀντιλήψεις περὶ ζωῆς ὠδήγησαν εἰς τὸ σημερινὸν ἀδιέξοδον. Ἐν τῷ μεταξύ ἡ σύγχρονος ἀνθρωπότης παρὰ τὰς μυθώδεις ἐπιτεύξεις ἀναζητεῖ μὲ ἀγωνίαν τὸν ποθηγέτην ποῦ θὰ τὴν σύρῃ μέσα εἰς τὸν κοσμογονικὸν κυκεῶνα τοῦ ἀμέσου καὶ τοῦ ἀπωτέρου μέλλοντος, ἐνῶ ἡ Εὐρώπη μερμῆ καὶ τυρβάει περὶ πολλὰς Ε.Ο.Κ. καὶ ἀτομικὰς δυνάμεις. Τὸ δίδαγμα εἶναι μέγα καὶ ἰσχύει μὲ τὰς ἀναλογίας του εἰς πᾶσαν σχετικὴν περιπτῶσιν γενικώτεραν ἢ μερικώτεραν. Ὅταν ἔχη χαθῆ ὁ δρόμος καὶ ἡ ἐλπίς, νὰ γίνεται μὲ γενναιότητα ἢ ὁμολογία τῆς ἀποτυχίας καὶ νὰ ἀναλαμβάνεται χωρὶς ἀρρογορίαν ἡ ἐπιστροφή πρὸς τὰς πηγὰς καὶ πρὸς μίαν ὀρθὴν ἀφετηρίαν.

1000 ἜΤΗ ΚΑΙ ΕΙΛΙΚΡΙΝΕΙΑ

Ἐνδεδειγμένος ἀσφαλῶς εἶναι ὁ ἔορτασμός τῆς χιλιετηρίδος τοῦ Ἁγ. Ὁρους, δὲν γνωρίζομε μόνον ἂν ὁ γινόμενος εἶναι ὁ ἐνδεδειγμένος. Κατὰ δὲ τὰς πληροφορίας μας οὔτε καὶ οἱ ὀργανωταὶ του εἶναι βέθαιοι περὶ τοῦ τοιοῦτου. Ὁ μέσος ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος διερχόμενος κεντρικὴν ὁδὸν τῶν Ἀθηνῶν διαβάξει εἰς τὴν ἐξώθυραν κτιρίου τὴν πινακίδα: «Ἐπισημασθέν Ἐξωτερικῶν, Ἐπισημασθέν Ἐσωτερικῶν, Ἐπισημασθέν Ἁγ. Ὁρους», διερωτᾷται ποῖον ἄραγε ρόλον ἠμπορεῖ νὰ παίξῃ τὸ Ἐπισημασθέν αὐτὸ καθὼς καὶ τὸ τῆς Προεδρίας εἰς τὸν ἔορτασμόν ἐνὸς γεγονότος ἰδιαίτερας πνευματικῆς ὕψης, ὅπως εἶναι ὁ Μοναχισμὸς καὶ ἡ ἐπέτειος μιᾶς Μοναχικῆς πολιτείας. Εἶναι δὲ βέθαιον ὅτι τὸν κύριον ρόλον εἰς τὸν ἔορτασμόν διαδραματίζουν τὰ δύο αὐτὰ Ἐπισημασθέν.

Ὅσον ἀκόμη εἶναι καιρὸς πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν (ἐγκαίρως μῆπως καὶ προλάβωμεν κάτι) ὅτι πλεονάζει ἡ ἀπροσδιοριστία καὶ ἡ συμβατικότης εἰς τὸν προκείμενον ἔορτασμόν. Μὲ ἀρκετὴν «κουτοπονηρίαν» ἀποφεύγομεν νὰ λάβωμεν σαφῆ θέσιν εἰς ἄπλοῦν ἀλλὰ καιρῶν ἐρώτημα: «πιστεύομεν εἰς τὴν ἀξίαν τοῦ Μοναχικοῦ βίου σήμερα»; Διότι ὁ ἔορτασμός προϋποθέτει πίστιν εἰς τὴν ἀξίαν καὶ τὴν ἀναγκαιότητα τοῦ πράγματος ἢ τοῦλάχιστον στάσιν ἀνάλογον πρὸς τὸ φαινόμενον αὐτὸ ποῦ, ἂν μὴ τί ἄλλο, ἀ-

είζει τὸν ἀνυπόκριτον σεβασμὸν ὡς ἓνα βαθύτατον φαινόμενον τοῦ πνευματικοῦ βίου, ὅσον καὶ ἂν δὲν ἠμποροῦμεν ἡμεῖς οἱ πολλοὶ νὰ τὸ συλλάβωμεν, ἐφ' ὅσον μᾶς λείπει ἡ ἐμπειρία καὶ ἡ ἐν εἰλικρινεῖα ἀληθῆς προσέγγισις τοῦ. Λοιπὸν, νὰ ἢ ὄχι εἰς τὸ ἐρώτημα;

Ὁ Μοναχισμὸς ἀπὸ τὴν πρώτην τοῦ στιγμῆν ὑπῆρξεν ἀκράϊος. Ἀκράϊος εἰς τὴν αὐταπάρνησιν, ἀκράϊος εἰς τὴν ἀναζήτησιν τοῦ «μόνου ἐφετοῦ», τοῦ Σταυρωθέντος Λόγου. Εἶναι ἀκράϊος, δηλαδὴ εἶναι συνεπής. Ἐπομένως καὶ τώρα εἰς τὸ 1963 δὲν ἐπιδέχεται ἐκ μέρους μας συμβατικότητας. Τὸ πρῶτον ποῦ θὰ ἔπρεπε νὰ κάμωμεν, πρὸ πάσης ἑορταστικῆς ἐκδηλώσεως, ἦτο νὰ διακηρύξωμεν σαφῆς καὶ ἀπεριφράστως: νὰ ἢ ὄχι, εἰς τὸ ἐρώτημα. Εὐκόλως ὕστερα ἠμπορεῖ νὰ ζητηθῶν συνέπειαι εἰς τὴν πράξιν, ἰδίως ἐκείνων ποῦ κόπτονται ὡς φίλοι τοῦ Μοναχισμοῦ ἐν μέσῳ χλιδῆς καὶ κραιπάλης «τῶν ματαιοτήτων τοῦ κόσμου τούτου», ἢ ἀρκοῦνται νὰ υποβάλλουν ὑπομνήματα εἰς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον «περὶ ἀναδιοργανώσεως τοῦ Μοναχικοῦ βίου», ὡς ἔάν οἱ συντάκται καὶ ἀποδέκται τῶν ὑπομνημάτων ἀγνοοῦν με ποῖον τρόπον, μόνον δέ, ἠμπορεῖ νὰ ἐπέλθῃ ἀναγεννησις τούτου, ἔάν φυσικὰ τὴν ἐπιθυμοῦν. Ἐορτασμὸς λοιπὸν νὰί, ἀλλὰ μὲ συνεπῆ ἐκκαθάρισιν τῆς θέσεώς μας.

ΤΟ ΑΣΤΥ ΚΑΙ Η ΠΕΙΝΑ

Ἀγῶνα κατὰ τῆς πείνης θέλει νὰ ἐπιτύχῃ συνέδριον εἰδικοῦ ὀργανισμοῦ τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν εἰς τὴν Ρώμην, μὲ ἔγκρισιν διακηρύξεως «περὶ τοῦ δικαίωματος τοῦ ἀνθρώπου νὰ εἶναι ἀπῆλλαγμένος τῆς πείνης». Ἀποκαλύπτει δὲ ὅτι 2 εἰς τοὺς 3 ἀνθρώπους πεινοῦν. Δύο δισεκατομμύρια ἀνθρώποι ὑπαναπαύκτων χωρῶν πεινοῦν τὴν στιγμῆν αὐτήν. Τὸ μεγάλο δὲ πρόβλημα εἶναι ἡ κάλυψις τῶν ἀναγκῶν τῶν ἀπὸ τὴν πληρομῆν τῶν ἀγαθῶν τῶν ἀνεπτυγμένων χωρῶν. Τὸ πρόβλημα φαίνεται νὰ εἶναι κάπως μακρυνὸν δι' ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας. Ἐθελουτυφλοῦμεν ὅμως. Διότι ἡ πείνα εἶναι δίπλα μας. Μέσα εἰς τὸν ἑλληνικὸν χῶρον ἢ διαφορὰ ἐπιπέδου ζωῆς τῶν διαφόρων κοινωνικῶν τάξεων ἢ ἐπαρχιακῶν διαμερισμάτων εἶναι ἐξοργιστικῆ. Τὸ ἀστυ μὲ εὐδαμονοῦσαν μερίδα ἀφ' ἑνός, οἱ τρωλοδύται καὶ οἱ γυμνητεύοντες τῶν χωριῶν ἀφ' ἑτέρου, ποῦ καὶ τῆς «μπομπότας» στεροῦνται. Εἰς τὰς πρώτας σελίδας τοῦ παρόντος τεύχους τῶν «Ἀκτίνων» δίδονται ἀπταῖ ἀποδείξεις ὅτι μέσα στὰ πόδια μας, δυὸ βήματα πῶ πέρα, ὑπάρχουν ὄχι ὑπανάπτυκτοι Ζουλοῦ, ἀλλὰ Ἕλληνοπούλα εἰς τὰ ὁποῖα τὸ μόνον δικαίωμα ποῦ τοὺς ἐξασφαλίζομεν εἶναι «νὰ μὴ νὰ εἶναι ἀπῆλλαγμένα τῆς πείνης».

Ἔως πότε λοιπὸν θὰ ἔχωμεν τὴν συνύπαρξιν τοῦ ἀστεως καὶ τῆς πείνης;

ΠΟΤΑΜΟΙ ΑΙΜΑΤΟΣ

Εἰς 5.000, κατ' ἄλλους εἰς 10.000 ἀνέρχονται οἱ νεκροὶ τῶν προσφάτων γεγονότων τοῦ Ἰράκ. Τὸ αἶμα ἔρρευσε καὶ πάλιν ἄφρονον εἰς τοὺς ἱστορικοὺς ποταμοὺς τῆς χώρας αὐτῆς, ἐνῶ τὸ ἔτος 1958 οἱ ἠττημένοι τῆς σήμερον, νηκηταὶ τότε, καὶ παιδιὰ ἀκόμη εἶχον φονεῦσαι. Ὅχι δὲ μόνον ἐκεῖ, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλα σημεῖα τοῦ κόσμου, ὅλαι αὐτὰ αἰ τραγικὰ ἐκατόμβαι ἀνθρωπίνων θυμάτων, μὲ τὴν ἀπαισίαν δικαιολογίαν ὅτι ἡ ἐπανάστασις ὅλα τὰ ἐπιτρέπει, προσφέρονται ἐν ὀνόματι μεγάλων ἰδεωδῶν, διὰ τὴν κατάλυσιν τυραννῶν, μὲ ἀποτέλεσμα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἄλλοι τύραννοι, ἐνίοτε χειρότεροι τῶν προηγουμένων, νὰ ἐπικάθηται ἐπὶ τῶν λαῶν. Καὶ οἱ μὲν τύραννοι τὸ πολὺ τὸ ὁποῖον ἔχουν νὰ ὑποστοῦν εἶναι νὰ ἰδῆ ἀβύριον ὁ κόσμος τὴν κεφαλὴν των... εἰς τὴν τηλεόρασις. Ἀλλὰ τὰ θύματα; Αἱ ἀνθρώπινα ὑπάρξεις χάριν τῶν ὁποίων ὑποτίθεται ὅτι ἔγιναν οἱ ἀγῶνες; Δὲν λαμβάνομεν θέσιν ἔναντι τῆς πολιτικῆς κατεχύσεως—συχνάκις ἄλλωστε τόσον ἀδήλου—αὐτῶν τῶν ἐπαναστάσεων. Σκεπτόμεθα ὅμως ὅτι πολὺ ὀλίγον ἀντιδρᾷ ἡ διεθνὴς κοινωνία εἰς ὅλα αὐτὰ. Θὰ ἦτο ἀραγε δύσκολον νὰ εὑρεθῆ ἓνας τρόπος νὰ ἐπιβάλλεται κάποια κύρωσις ἐκ μέρους τῶν διεθνῶν ὀργανώσεων καὶ νὰ μὴν συγχωροῦνται ὅλα μὲ μίαν διπλωματικὴν ἀναγνώρισιν τοῦ νέου καθεστώτος;

ΗΘΙΚΗ... ΑΝΗΘΙΚΟΤΗΣ

Ὁ ἐπιχειρηματίας τοῦ κινηματογράφου, τοῦ θεάτρου, τοῦ νυκτερινοῦ κέντρου πιστεύει ὅτι ἔτσι κάνει τὴν δουλειάν του. Εἶναι ἔμπορος καὶ νομίζει ὅτι αὐτὸ ὅλα τοῦ τὰ δικαιολογεῖ. Διαφημίσεις εἰς ἐφημερίδας, πανῶ, φωτογραφίαι, διὰ τὰ ὁποῖα ὁ ἐπιχειρηματίας, κατὰ βάθος γελῶν εἰς βάρος ὄλων ἐκείνων τῶν «πνευματικῶν ἀνθρώπων», οἱ ὁποῖοι ἀβύριον θὰ ἔβλουν νὰ τὸν προστατεύσουν ἐν ὀνόματι τῆς ἐλευθερίας τῆς τέχνης, καλύτερον παντὸς ἄλλου γνωρίζει ποῦ καὶ τί εἶδος ἐπίδρασιν ἀσκοῦν, προσφέρονται εἰς τὸ εὐρὺ κοινόν—καὶ φυσικὰ καὶ εἰς τὰ παιδιὰ μας. Ἔως ὅτου κάποιο ἀργοζητημένον ἀρμόδιον ὄργανον θὰ προσπαθῆσιν νὰ ἐπιβάλλῃ ὅτι ἡ προστασία τῶν δημοσίων ἠθῶν νομίζει ὅτι ἐπιβάλλει. Καὶ τότε πλέον εἶναι ποῦ ἀρχίζει ὁ περίγελως ὄλων μας. Χαρτάκια, τσιρότα, πινέζες ἀκόμη, πρόχειρα τρασηγμένες ἐμβλαωτικὲς πινελιές, ἐπιστρατεύονται διὰ νὰ ἐπαναφέρουν εἰς τὴν ἀσφάλειαν τὴν κινδυνεύουσαν ἠθικὴν. Σημειωτέ-

ον ότι ένιστε αυτά γίνονται και όταν ουδεμία ήθική κινδυνεύει, άπλούστατα διότι ό «έξυπνος» έπιχειρηματίας του άπηγορευμένου την έλξιν αυτήν έκμεταλλεύεται. Όλα δέ αυτά προς τιμήν και δόξαν μιός άφαντάστου ύποκρισίας και μάλιστα συνδυασμένης με την κακογουστιάν του χειροτέρου είδους. Και διερωτάται κανείς: διατί αυτή ή περιφρόνησις έναντι του αίσθήματος και του γούστου, του μέσου έστω ανθρώπου; Δέν καταλαθαίνουσι οι άρμόδιοι ότι όλα αυτά τουλάχιστον θυμηδιάν και είρωνικά σχόλια, μικρών και μεγάλων, προκαλούν και ότι κάποτε με πολύ ούσιαστικώτερα και σοβαρώτερα μέτρα, πρέπει να πάρη ένα τέλος αυτή ή ιστορία της άνηθικότητος; Είναι κρίμα ό λαός μας να προχωρή εις ένα κατήφορον, άν μη τι άλλο προστυχιάζει και χυδαιότητος, όταν σήμεραν έχει ανάγκην ψυχικής δυνάμεως και ζωτικότητος. Και οι έμποροι των ναρκωτικών λέγουσι ότι δια τώ ψωμί των έργάζονται. "Η μήπως ή καθαριδίνη σκοτώνει όλιγώτερον από την μαριχουάνα;

Ο ΜΟΡΦΩΜΕΝΟΣ ΚΛΗΡΟΣ

Οδυνηράν έκκληξιν προεκάλεσεν ή δημοσίευσις των αριθμών περί των μορφωτικών προσόντων των κληρικών της Έκκλησίας μας. Διησθάνετο βεβαίως ό καθείς ότι σημαντικός αριθμός έφημερίων ύστερεί εις μόρφωσιν. Δέν έφανταζόμεθα όμως ότι 6.500 περίπου έξ αυτών, δηλαδή τά 3/4 του συνόλου, δέν διαθέτουν ούδέ γυμνασιακήν μόρφωσιν. Είναι βεβαιωμένον και από την σύγχρονον πείραν και από την διαχιλιετή τοιαύτην ότι τά τεκμήρια τυπικού μορφωτικού έξοπλισμού, δέν αποτελούν τον όντως έξοπλισμόν δια την επίτελεσιν της ιερής διακονίας. Είναι γνωστόν ότι προέχει ή αγιότης του θίου, ό ζήλος κλπ. Δέν είναι όμως και εύκολον, όσον και άν γνωρίζωμεν ότι ό ιερεύς είναι άπλούν όργανον της χάριτος, να μένωμεν άπαθείς όταν έχωμεν χιλιάδας ιερείς με έφόδια έκείνα που παρέχει τό Δημοσικόν Σχολείον εις έποχήν που και με τό άπολυτήριον του Γυμνασίου μόνον, δέν ήμπορείτε να κάνετε σχεδόν καμμίαν αξιόλογον έργασίαν. Μάς φαίνεται δέ άδιανόητον πώς ένώπιον αυτής της θλιβεράς πραγματικότητος πολλοί Ιεράρχαι έπιμένουν να έπιτύχουν την έπανίδρυσιν των Κατωτέρων Έκκλ. Φροντιστηρίων τά όποια θά στρατολογούν άγραμμάτους εις «την παράταξιν Κυρίου» όπου μόνον «θεγρόροι όπλίται» πρέπει να προμαχούν. Διατί θεωρούν μερικοί πανάκειαν δια τάς εις ιερείς άνάγκας τά Κα-

τώτ. Φροντιστήρια και δέν θέλουν να ίδουσι ότι μόνον μία άληθής πνευματική αναγέννησις και άκτινοβολία όχι χρυσοποικίλων άμφίων, αλλά όντως άποστολικού πνεύματος, θά άποτελέσουν μαγνητικόν πόλον έλξεως νέων ανθρώπων που και προσόντα μορφώσεως θά διαθέτουν και «καλήν μαρτυρίαν»;

ΠΕΝΤΕ ΑΠΟΥΣΙΑΙ

Ηπειλήθη από τον Πρόεδρον της Βουλής των Έλλήνων ή διακοπή της μισθοδοσίας των Βουλευτών εκείνων που θά σημειώσουν 5 άπουσίας. Θά ηυχόμεθα με όλην μας την καρδιά να ίδουμε πραγματοποιουμένην την άπειλήν. Διότι καταντά πλέον παρωδία Βουλευτηρίου όταν βλέπωμεν την τάσιν προς έπικράτησιν του άρριβισμού της έπαγγελματικής πολιτικής σταδιοδρομίας. Φαίνεται άμαρτωλή κληρονομικότης θαρύνει την Βουλήν μας. Τό λυπηρότερον δέ πάντων είναι ή ταχεία άφομοίωσις των νέων βουλευτών από την «παλαιάν ζύμην». Έχομεν 175 περίπου νέους, δια πρώτην φοράν, βουλευτάς εις την παρούσαν Βουλήν και έν μέσω τώσων μεγάλων και κρίσιμων θεμάτων, που άπασχολούη ή πρέπει να άπασχολούη τό Έθνος μας, δέν ήμποροΰμεν όμως να είπωμεν ειλικρινώς, ότι αισθανόμεθα την παρουσίαν των. Και τό χειρότερον, συνευδοκοΰν πολλάκις και αυτοί εις τά κακώς κείμενα. Άσυστοσία προς πάσαν κατεΰθυνσιν: εις την ρουσφετολογίαν, εις τάς συγκοινωνίας, εις τάς τηλεφωνικάς συνδιαλέξεις, εις τάς τηλεγραφικάς άλληλογραφίας δια τά «κατόπιν ένεργειών μας» φύλλου πηδήματα, άσυστοσία εις τάς παντοειδείς άνεξελέγκτους άτελείας.

Άλλ' ό λαός βλέπει και παρακολουθεί και δέν είναι βέβαιον, ότι πάντοτε λησμο- νεΐ!

ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΧΩΡΑΝ ΤΩΝ ΦΩΤΩΝ,

Τό Δελτίον του Διεθνούς Γραφείου Έκπαιδύσεως πληροφορεί ότι «εις τό Αφγανιστάν, δια να άποκτήση την αξίαν του τό έργον των εκπαιδευτικών και δια να πυκνωθούη αί τάξεις των λειτουργών της στοιχειώδους εκπαιδύσεως, ή κυβέρνησις άπεφόρτισε να αύξηση τάς άποδοχάς των εις επίπεδον άνωτερον των λοιπών δημοσίων λειτουργών».

Παραθέτομεν την είδησιν μόνον. Περιτεΰει κάθε σχόλιον δια σύγκρισιν με τό ίδικόν μας αντίστοιχον θέμα.

ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΜΑΣ ΚΙ ΕΜΕΙΣ

ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑ

ΑΠΟ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΗ ανακοίνωσι μαθαίνουμε ότι πρόκειται να εγκατασταθή στην Ελλάδα ολόκληρο δίκτυο τηλεόρασης, που θα καλύπτει τὰ 80-85% του συνόλου του πληθυσμού τῆς χώρας.

Πολλοὶ χαιρέτισαν τὴν ἀπόφασιν ὡς ἐκδηλωσὶ προόδου, ἄλλοι διαμαρτυρήθηκαν γιατί τὸ κράτος μεταβάλλεται σ' ἐπιχειρηματία καὶ τοὺς κόβει τὶς δουλειές, λίγοι ὅμως ἀνησύχησαν γιὰ τὰ παιδαγωγικὰ προβλήματα πού θὰ προκαλέσῃ τέτοια ἐγκατάστασις στὴν Ἑλλάδα.

Θυμᾶμαι τὶς ἀντιδράσεις τῶν ξένων, ὅταν κάποτε βρέθηκα στὸ ἐξωτερικὸ καὶ τοὺς ἔλεγα πὼς στὴν Ἑλλάδα δὲν ἔχομε τηλεόρασι. Τὴν κατάπληξι ἀπὸ τὴν τεχνικὴ καὶ οἰκονομικὴ μας καθυστέρησι διαδεχόταν ἡ ἀγαλλίασις, γιατί δὲν ἀντιμετωπίζαμε τὸ ἄγχος τῆς ἀποβλακώσεως καὶ τῆς ἠθικῆς ἀπαθλήσεως τῆς παιδικῆς καὶ ἐφηβικῆς ἡλικίας στὴν χώρα μας.

Φαντασθῆτε τὸ παιδί τῶν δέκα χρόνων ἢ τὸν προέφηβο τῶν δεκατριῶν νὰ κάθεται ἐπὶ ὥρες παθητικὰ στὴν καρέκλα του καὶ νὰ βλέπῃ ἡμίγυμνα κορίτσια νὰ χορεύουν σεξουαλικούς χορούς, νὰ παρακολουθῇ ὡμές ἐρωτικὲς ἱστορίες ἢ τεχνάσματα ἀσυλλήπτων κακοποιῶν ἢ νὰ θαυμάζῃ τὸν ἄγριο ξυλοδαρμὸ ἡρώων τοῦ κάτς.

Τώρα τουλάχιστον ὑποτίθεται πὼς ὑπάρχει λογοκρισία στὸν κινηματογράφου καὶ ἕνας μικρὸς δὲν μπορεῖ νὰ παρακολουθῆσῃ ἕνα ἀκατάλληλο φιλμ. Τότε, στὴν τηλεόρασι, λογοκριτῆς θὰ εἶναι ἡ ἴδια ἡ μητέρα. Ἀλλὰ πὼς; μὲ ποιά μέσα; μὲ ποιά κριτήρια; ποιὲς δυνατότητες; Μὲ ποιὸ ἠθικὸ δικαίωμα θὰ στείλῃ στὸ ἄλλο δωμάτιο τὸ παιδί τῆς νὰ μελετήσῃ τὰ μαθήματα τοῦ σχολείου του, ἐνῶ ἐκεῖνῃ μὲ τὶς φίλες τῆς θὰ θέλῃ νὰ παρακολουθήσῃ τὸ γαργαλιστικὸ καινούργιο ἔργο τοῦ ἀπογεύματος; Στὴν καλύτερη περίπτωσι θὰ ἀρνηθῇ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ τῆς τὸ θέαμα. Ἀλλὰ θὰ κατορθώσῃ νὰ ἀπαιτήσῃ τὸ ἴδιο καὶ ἀπὸ τὸ παιδί τῆς, πού ἀπὸ τὰ πέντε του χρόνῳ ἐπάψε ν' ἀκούῃ, στὰ δέκα ἐπιβάλλει τὶς ἀπόψεις του καὶ στὰ δεκαπέντε δέρνει ἢ ἀπειλεῖ;

Ἀλλὰ ὅπως εἶπα καὶ πιὸ πάνω, ἡ ἐνασχόλησις μόνο μὲ τὸ sex στὴν χυδαία του σχέσι ἢ ἡ συνεπαφὴ μὲ τὸ ἔγκλημα ἢ τὴν σκληρότητα δὲν ἀποτελοῦν τὰ μόνια μειονεκτήματα τῆς τηλεόρασεως. Σ' αὐτὰ προστίθεται ἡ κόπωσις, ἡ παθητικὴ πρόσκτησις παραστάσεων, ἡ ἐπίτασις τῆς διαθέσεως γιὰ τὸ εὐκόλο, «τὸ παραχρήμα ἡδύ», γιὰ τὴν ψυχὴ, καὶ τὴν ἀποβολὴ τοῦ

αἰσθήματος τῆς εὐθύνης, γιὰ τὴν τυποποίησι τοῦ τρόπου τῆς σκέψεως καὶ τῶν ψυχικῶν ἀντιδράσεων. Προβλήματα πλέον πού δὲν ἀφοροῦν μόνο τοὺς μικροὺς ἀλλὰ καὶ τοὺς μεγάλους.

Πολὺ φοβοῦμαι πὼς ἡ τηλεόρασις ὀδηγεῖ, περισσότερο ἀπὸ τὸν κινηματογράφου, τὸ φτηνὸ περιοδικὸ καὶ τὴν ἐφημερίδα (γιατί ἀπλούστατα πᾶει νὰ ὑποκαταστήσῃ καὶ τὰ τρία) στὴν διαμόρφωσι ἀγελαίων ἀνθρώπων, πού σκέφτονται, πολιτικολογοῦν, γελοῦν ἢ διασκεδάζουν σύμφωνα μὲ σκόπιμα κατευθυνόμενους ἐρεθισμοὺς.

Καθὼς γράφω τὶς γραμμὲς αὐτές, φαντάζομαι ἀρκετοὺς ἀναγνώστας μου νὰ ἀναπτύσσουν ἀντίθετα ἐπιχειρήματα, ὅτι καὶ ἡ τηλεόρασις, ὅπως ὅλα τὰ προϊόντα τῆς τεχνικῆς, ἔχει καὶ τὰ πλεονεκτήματά της: τὸν πλουτισμὸ τῶν ἐγκυκλοπαιδικῶν γνώσεων, τὴν ἐνημέρωσι σὲ γεγονότα τῆς ἡμέρας, τὴν φωτογραφικὴ ἐπίσκεψιν σὲ τόπους καὶ χώρες πού δὲν θὰ ἦταν δυνατὸ ἀλλοιῶς νὰ κἀνῃ κανεῖς, τὸν ἐπιστημονικὸ καταποτισμὸ, τὴν εἰδικὴ ἐκπομπὴ γιὰ παιδιὰ κ.λ.π.

Ὡς ἀπάντησι θὰ ἔλεγα ὅτι δὲν ἀρνοῦμαι τὴν ὑπαρξιν τῶν πλεονεκτημάτων αὐτῶν. Δέχομαι μάλιστα πὼς εἶναι πολὺ περισσότερα. Ἀμφισβητῶ ὅμως τὸ κύρος καὶ τὴν ἰσχὺ τους στὴν πράξι, γιατί (νὰ τὸ δῆτε) δὲν θὰ ἀναζητηθοῦν οἱ κατάλληλοι ἄνθρωποι πού θὰ ἔχουν ὄχι μόνο τὶς τεχνικὲς γνώσεις ἢ τὴν καλλιτεχνικὴ ἢ ἐπιστημονικὴ κατάρτισι, γιὰ νὰ ἀναλάβουν τὸν α' ἢ β' τομέα, ἀλλὰ καὶ τὸ αἴσισμα τῆς εὐθύνης, ὅτι χωρὶς νὰ τὸ καταλαβαίνουν π α ἰ δ α γ ω γ ο ὦ ν.

Στὴν προκειμένη περίπτωσι θὰ βουλευτοῦν μερικοὶ «ἡμέτεροι» διὰ «διαταγμάτων», θὰ μπῆ καὶ ἡ διτρίνα μερικῶν εἰδικῶν, πού θὰ ἀγωνίζονται γιὰ τὴν ἐπικράτησι μέχρι τελικῆς πώσεως τοῦ ἀντιπάλου, ἀλλὰ δὲν θὰ τοποθετηθοῦν ἀνθρώποι μὲ παιδευσιν, μὲ φιλοσοφικὸ προσανατολισμὸ, μὲ ἀνησυχίαν γιὰ τὸ μέλλον τοῦ ἑλληνισμοῦ, μὲ αἴσθημα εὐθύνης γιὰ τὸ λαὸ πού κατευθύνουν.

Οἱ ἐνώσεις γονέων καὶ κηδεμόνων πού ἔκωναν τὴν πρώτη κρούσιν ἀνησυχίας μὲ τὴν ἐβδομάδα «Θέαμα καὶ Νεότης», πρέπει νὰ σταθοῦν ἄγρυπνες στὴν παρακολούθησι τῆς ἀναπτύξεως τῆς τηλεόρασεως στὴν Ἑλλάδα. Ἐδῶ τὸ πρόβλημα εἶναι πιὸ δῶ καὶ δύσκολο ἀπὸ αὐτὸ τοῦ κινηματογράφου.

*

«ΤΟ ΗΜΙΣΥ τῶν βρεφῶν, τὰ ὅποια γεννῶνται

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΗΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ

Η ΑΝΑΓΚΗ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΜΕ ΤΟ ΘΕΟ

Μολοντί το εύοινο και σημαντικό φαινόμενο παρουσιάζεται συχνά στον πνευματικό μας κόσμο—και θυμόμαστε πάντα με συγκίνηση τις περιπτώσεις του ήθιοιου Γιώργου Παπα και του λογοτέχνη 'Αγι Θέρου—θ' αναφέρουμε και τώρα με τιμή και σεβασμό δύο παρόμοιες—το ίδιο αυθόρμητες και γνήσιες εκδηλώσεις, που παρουσιάστηκαν τον τελευταίο καιρό κατά τις τελευταίες μέρες της ζωής δύο κορυφαίων εκπροσώπων της γυναικείας πνευματικής ζωής του τόπου μας: της Γαλάτειας Καζαντζάκη και της Αύρας Θεοδωροπούλου.

Η πρώτη, η Γαλάτεια Καζαντζάκη, γνωστή για τ' άριστερά της φρονήματα, αλλά και γεμάτη πάντα από ανθρωπιά και αγάπη, και νοσηκωνόταν στο κρεβάτι της αρρώστειας, ύψωνε τα χέρια προς τον ουρανό και προσευχόταν φωναχτά στον Θεό με θερμή κατάνυξη κι' εὐλάβεια. Δὲν ἐδίστασε μάλιστα κάποια φορά να πη—σάν ἐξομολόγηση και σάν παράπονο—«τὸ ξέρω πὼς ἀνάμεσα στους δικούς μας ὑπάρχουν πολλοί, που δὲν πιστεύουν στὸν Θεό, μὰ ἐγὼ πιστεύω». Καὶ κοιτάζοντας ψηλά, κατὰ τὸν οὐρανὸ, συνέχιζε τὴν προσευχή της...

Η ἄλλη, ἡ Αὐρα Θεοδωροπούλου, πού, μέ-

σα στὴν πολὺπλευρη, ἐντατική και συνεχὴ πνευματική και κοινωνική της δράση, δὲν ἐβρίσκει καιρὸ γιὰ θρησκευτικές ἀπασχολήσεις, αἰσθάνθηκε στὸ τέλος τῆς ζωῆς της τὴν ἀνάγκη νὰ ἐπικοινωνήσῃ με τὸν Θεὸ με τὸ ἀχραντὸ μυστήριο τῆς θείας εὐχαριστίας. Καὶ τὸ ἔλεγε κατὸ πιν σὲ ὄλους με ζωηρότατη χαρά, κι' ἔλαμπε ἀπὸ ἀληθινὴ εὐτυχία. Ἡ θεία χάρις τὴν εἶχε εὐλογήσει.

Ο ΕΘΝΙΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΜΑΣ

Εἶχα τὸν τελευταίον καιρὸ τὴν ἐπίσκεψη δύο ομάδων φοιτητῶν, γιὰ νὰ μοῦ ἐκφράσουν τὴς ἀνησυχίες τους γιὰ τὸν κίνδυνον, πού ἀπειλεῖ τὸν ἐθνικὸ χαρακτήρα τοῦ πνευματικὸ πολιτισμοῦ τῆς χώρας μας ἀπὸ τὴς μοιραίες ἐπιδράσεις, πού θὰ προκαλέσῃ ἡ σύνδεσή της με τὴν Εὐρωπαϊκὴν Οἰκονομικὴ Κοινότητα. Με θερμότητα ἐνδιαφέρων και με ζωηρὴ ἀνησυχία οἱ νέοι αὐτοὶ ἐξέφραζαν τὸν φόβον μήπως με τὴν ἄμεση, πυκνὴ και συνεχὴ ἐπαφή, πού θὰ ἔχη ἡ χώρα μας με τὴς μεγαλύτερες και ἰσχυρότερες χώρες τῆς Κοινότητος, ἡ ἀναπόφευκτη—και ἀναγκαία ἄλλωστε—συνταύτιση και ἀφομοίωση στὸν οἰκονομικὸ τομέα ἐπεκταθῇ κατ' ἀνάγκην και στὸν πνευματικόν, και ἀλλοιωθῶν και νοθευτοῦν τὰ ἰδιαίτερα χαρακτηριστικὰ τοῦ ἐθνικοῦ μας πολιτισμοῦ. Καὶ με συγκινητικὴ κατηγορηματικότητα και ἀποφασιστικὸτητα τόνιζαν ὅτι ὁ κίνδυνος αὐτὸς πρέπει ν' ἀντιμετωσθῇ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ με ὄλα τὰ μέσα—και πρόβαλλαν πρῶτα-πρῶτα τὴν ἐνίσχυση και τὴν ἀνάπτυξη τῆς Παιδείας—, ὡστε ἡ Ἑλλάδα, πού δημιούργησε κι' ἔδωσε τὸν πνευματικὸ πολιτισμὸ στὴς ἄλλες χώρες, και με τὴ δικὴ του ἀξία, ζωτικότητα και δύναμη μπόρεσε νὰ ξεπε-

εἰς ὠρισμένας περιοχὰς τοῦ κόσμου ἀποθνήσκουν ἐκ πείνης», μὰς λέγει μὴ ἀνακοίνωσις ἀπὸ τὰ Ἠνωμένα Ἔθνη. Σήμερα, στὸν αἰῶνα τῆς προόδου και τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως, τώρα πού ὄνειροπολοῦμε νὰ φτάσουμε στὴν Σελήνη, τὸν Ἄρη και τὴν Ἄφροδίτη, ὑπάρχουν βρέφη πού πεθαίνουν ἀπὸ πείνα. Αὐτὰ συμβαίνουν με τοὺς ἀνθρώπους πού ὑπέταξαν τὴν ἐπιστήμη στὴν πολιτική, πού ἀγωνίζονται μόνο γιὰ τὸ συμφέρον τους, πού κáνε τὰ σιτηρὰ ἢ τοὺς καφέδες, γιὰ νὰ μὴ πέσουν οἱ τιμές τους κι' ἀφίνουν ἄλλους συνανθρώπους τους (και μάλιστα βρέφη!) νὰ πεθάνουν ἀπὸ πείνα.

Ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος μεταβάλλεται σὲ τέρας με διωγκωμένη κοιλία, ὑπερφυσικὸ ἐγκέφαλο, ἀδύνατα πόδια (πού νὰ συγκρατήσουν τέτοιο σαρκίον!) και μηχανικὴ καρδιά.

Ἄν ξαναζοῦσε ὁ Σωκράτης, θὰ μυκτῆριζε τοὺς συγχρόνους μας, πού κοιτάνε νὰ φτάσουν στὰ ἀστέρια, φτιάχνουν δόμβες, καλλιεργοῦν μικρόβια γιὰ νὰ ἐξοντώσουν τοὺς ἀντιπάλους των ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς, ἀλλὰ δὲν νοιάζονται ἂν ὁ διπλανὸς τους πεθαίῃ ἀπὸ πείνα ἢ καρκίνον,

ἂν ἔκαναν εὐτυχισμένα τὰ παιδιὰ τους παρὰ τὴς περιουσίας πού τοὺς κληροδότησαν, και ἂν ὠργάνωναν ἔτσι τὴς κοινωνίες, ὡστε τὰ μέλη τους νὰ μὴ ἔχουν τὸ αἶσθημα τῆς πικρίας ὅτι ἀδικήθηκαν. Ἄλλα γι' αὐτὸ τὸ κατάνημα, πού τὸ γεμάτο στομάχι (τὸ δικὸ μας φυσικόν) θεωρεῖται ἰδανικόν, τὸ στρίπτ-τῆς ἰδεώδες και τὸ χρέμα μέτρο ἀξιολογήσεως, κύριος ὑπεύθυνος εἶναι ὁ πνευματικὸς ἄνθρωπος πού ξέχασε τὴν ἀποστολὴ του.

Εἶναι τραγικὸς ὁ ἐσωτερικὸς διχασμὸς τοῦ πνευματικὸ ἀνθρώπου, πού πίστεψε στὴς ἀξίες και δὲν δοῦλε με ἐπιμέλεια, με ἐπιμονή, με ἀφιέρωσι πάνω σ' αὐτές. Εἶναι τραγικὸς, γιὰτί στέρησε τὸν ἑαυτὸ του ἀπὸ τὴν ἀποστολή του, γιὰτί δὲν ἔδωσε θαρραλέα μάχη γιὰ τὸ πρωτεῖον τοῦ πνευματικοῦ. Νόθευσε μέσα του τὴν τάξι τῶν ἀξιών και στάθηκε ἀδύναμος μαχητῆς των στὴν συνέχεια. Ἄφησε τὸν ἐπιτήδειον, τὸν «ἔξυπνον», νὰ δράσει, νὰ «θύσει», νὰ ἀπολέσῃ». Καὶ οἱ καρποὶ τώρα δίνουν πικρὴ τὴ γεῦσι τους.

Σχολιαστῆς

ράση τις φοβερώτερες περιπέτειες και να επιζήση, έτσι και τώρα να μπορέση να συνεχίση την άνωτερη πνευματική πορεία και άποστολή της.

Χάρηκα και καμάρωσα τους εύγενικούς νέους με τὰ ὠραία και ὑψηλά πνευματικά ενδιαφέροντα, ὅπως τὰ εἶχαν ἐκδηλώσει και στὸν πρόσφατο ἀγῶνα τους γιὰ τὴν Παιδεία. Καὶ δοκίμασα νὰ τοὺς καθησυχάσω και νὰ τοὺς ἐνθαρρύνω, προβάλλοντας τὶς ἀστείρευτες και ἀκαταγώνιστες δυνάμεις τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος και τῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς, πού, ὅπως ἀπέδειξε κι' ἐβεβαίωσε ἡ Ἱστορία, ὄχι μόνο δὲν ἀφομοιώνονται ἀπὸ ὁποιοδήποτε ἄλλες δυνάμεις, ὅσο κι' ἂν εἶναι ἰσχυρότερες, ἀλλὰ τὶς ὑποτάζουν και τὶς ἀφομοιώνουν. Φοβοῦμαι ὅμως πὼς δὲν τοὺς ἐπεισα ἐντελῶς. Καὶ τὸ κυριώτερο: δὲν ἐπεισα ἐντελῶς και τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ μου, πού εἶχε κατὰ βάθος τὶς ἴδιες ἀνησυχίες.

Καὶ ἀπευθύνομαι τώρα ἐγὼ στοὺς πιὸ ἀρμοδίους και πιὸ ὑπεύθυνους παράγοντες τοῦ πνευματικοῦ, τοῦ ἐπιστημονικοῦ και τοῦ πολιτικοῦ κόσμου, και τοὺς ρωτῶ: Δὲν νομίζουν πὼς πρέπει νὰ μελετήσουν και ν' ἀντιμετωπίσουν ἐγκαίρως και σοβαρὰ αὐτὸ τὸ μεγάλο και ζωτικὸ γιὰ τὴν Ἑλλάδα ζήτημα, ὥστε νὰ προφυλαχθῆ και κατοχυρωθῆ ὁ ἐθνικὸς πολιτισμὸς της, πού εἶναι αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ ὑπαρξὴ και ἡ ζωὴ της;

ΟΙ ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ

Εἶναι βέβαια λίγες, ἀνάλογα με τὸν πληθυσμὸ τῆς χώρας, οἱ δημόσιες βιβλιοθήκες στὴν Ἑλλάδα. Διακόσιες ἐπτά εἶναι ὅλες, και ἀπ' αὐτὲς οἱ μιστὲς σχεδὸν (100) βρίσκονται στὴν Ἀθήνα, 73 στὰ ἀστικά ἐπαρχιακὰ κέντρα και μόνο 34 στὴν ἀγροτικὴ ὑπαίθρο, ἐνῶ ἀντιθέτως στὶς ἀγροτικὲς περιοχὲς, ὅπου οἱ βιβλιοθήκες εἶναι πιὸ ἀναγκαῖες, ἔπρεπε νὰ ἦσαν πολὺ περισσότερες.

Ἀλλὰ και ὁ ἀριθμὸς τῶν βιβλίων, πού περιέχουν οἱ βιβλιοθήκες, εἶναι δυσαναλόγως ἐπίσης πρὸς τὸν ἀριθμὸ τῶν κατοίκων μικρός. Ὑπολογίζεται σὲ 3.600.000 βιβλία πού ἀντιστοιχοῦν λιγώτερο ἀπὸ μισὸ βιβλίον σὲ κάθε κάτοικο! (Χαρακτηριστικὸ εἶναι πὼς στὴ Βουλγαρία, πού ἔχει μικρότερο πληθυσμὸ ἀπὸ τὸν δικὸ μας, οἱ δημόσιες βιβλιοθήκες περιέχουν ἑξῆς ἑκατομμύρια βιβλία).

Ὁ λόγος τῆς καθυστέρησής αὐτῆς εἶναι βέβαια τὸ ἀνεπαρκὲς ποσόν, πού διαθέτει κάθε χρόνῳ τὸ Κράτος γιὰ τὴν ἀγορὰ νέων βιβλίων, και πού δὲν ὑπερβαίνει τὶς 460.000 δραχμὲς (160 χιλιάδες γιὰ τὴν Ἑθνικὴ Βιβλιοθήκη και 300 χιλιάδες γιὰ τὶς 206 ἄλλες).

Ἀλλὰ τὸ κυριώτερο και σημαντικώτερο δὲν εἶναι οὔτε ὁ ἀριθμὸς τῶν βιβλιοθηκῶν, οὔτε ὁ ἀριθμὸς τῶν βιβλίων. Εἶναι προπάντων ἡ ἀδράνεια τῶν βιβλιοθηκῶν, ἡ ἔλλειψη τῆς ἀναγκαίως μέσα σ' αὐτὲς πνευματικῆς κινήσεως, πού θὰ τὶς ζωογονοῦσε και θὰ τὶς ἀξιοποιοῦσε μορφωτικὰ και πολιτιστικὰ.

ΜΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

ΟΙ ΜΟΥΣΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Ἡ συνεχιζομένη ἔκδοσις ἔργων Ἑλλήνων συνθετῶν ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας ἀποτελεῖ ὁμολογουμένως σταθμὸν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Νεοελληνικῆς μουσικῆς. Εἶναι ἡ πρώτη φορὰ πού τόσα πολλὰ ἑλληνικὰ μουσικὰ ἔργα δημοσιεύονται. Συνήθως οἱ συνθέται ἦσαν ὑποχρεωμένοι, ἂν ἤθελαν νὰ γίνουν εὐρύτερα κάπως γνωστοί, νὰ ἐκδίδουν ἀναλόγως τῶν οἰκονομικῶν τῶν δυνατοτήτων κατὰ ἀπὸ τὰ ἔργα τους. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ δυνατότης αὐτὴ ἀποτελεῖ γεγονός σπανιότατον εἰς τὰς τάξεις τῶν καλλιτεχνῶν, γι' αὐτὸ και τὸ μέγιστον ποσοστὸν τῶν ἑλληνικῶν συνθέσεων παρέμεινε πάντα ἀνέκδοτον. Ἐπακόλουθον τῆς καταστάσεως αὐτῆς ἦταν ἡ ἑλληνικὴ μουσικὴ δημιουργία νὰ εἶναι ἀγνωστος ὄχι μόνον εἰς τὸ ἔξωτερικόν, ἀλλὰ και σὲ μᾶς ἀκόμη τοὺς ἰδίους.

Τώρα, και γιὰ πρώτη φορὰ με τὴν οἰκονομικὴ ἐνίσχυση τοῦ κράτους, ἡ ἑλληνικὴ μουσικὴ παρουσία ἐμφανίζεται εἰς τὸν διεθνεῆ καλλιτεχνικὸν στίβον, ὀγκώδης, εὐρωστη, ποικίλη, καλύπτουσα ὅλας σχεδὸν τὰς αἰσθητικὰς τάσεις τῆς τελευταίας πενηκονταετίας.

Οἱ ἐκδόσεις αὐτὲς τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας οἱ ὁποῖες πραγματοποιοῦνται με τὴν συνεργασίαν τῆς Ἐνώσεως Ἑλλήνων Μουσουργῶν, ἐκτὸς τοῦ ὅτι παρέχουν τὴν εὐχέρειαν τοῦ νὰ γνωρίσῃ ὁ κάθε ἐνδιαφερόμενος, εἰς τὴν πηγὴν πλέον και ὄχι ἐκ πληροφοριῶν, τὴν Ἑλληνικὴ μουσικὴ δημιουργία, ἀποτελοῦν συγχρόνως τεκμηριωμένον χρονικὸ τῶν ταλαντεύσεων, τῶν ἐπιδράσεων και τῶν ἐν γένει ἐξελίξεων και περιπετειῶν τῆς Νεοελληνικῆς μουσικῆς. Εὐχὴ ὅλων μας εἶναι νὰ συνεχισθῆ ἡ πραγματικὰ ἱστορικὴ και ἐθνικὴ αὐτὴ προσπάθεια.

ΕΘΝΙΚΗ ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΑ Ἡ ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΕΝΤΡΟΝ,

Ἐνας Ἑλληὴν καλλιτέχνης γιὰ νὰ δώσῃ ἕνα ρεσιτάλ εἰς τὸν Ραδιοφωνικὸ Σταθμὸ Ἀθηνῶν πρέπει—ὅπως με ἐπληροφόρησαν—νὰ εἶναι ἀπαραιτήτως... διεθνούς φήμης ἢ ἐν πάσῃ περιπτώσει διαπρεπῆς καλλιτέχνης. Ἐχω τὴν ἐντύπωση πὼς τέτοιοι εἶδους ποιοτικοὶ διαχωρισμοὶ εἶναι ὄχι μόνον ἀστοχοὶ ἀλλὰ και προσβλητικοί. Δὲν γνωρίζω πὼς ἀντιλαμβάνονται τὴν ἀποστολὴ τῆς ἐθνικῆς Ραδιοφωνίας τὰ ὄργανα τὰ ὁποῖα ἐνετάλησαν νὰ χαράττουν τὴν ἐκπολιτιστικὴ γραμμὴ τοῦ ἰδρύματος. Πάντως σκοπὸς ἐνὸς Ἑθνικοῦ Ραδιοφώνου εἶναι νὰ καταστή πρωτίστως ὁ ἐθνικὸς δείκτης τῶν ἐπιδόσεων τῶν Ἑλλήνων καλλιτεχνῶν και τὸ μέσον προβολῆς και διαδόσεως τῆς ἐν γένει ἑλληνικῆς καλλιτεχνικῆς παραγωγῆς.

Ὅλοι οἱ Ἑλληνες καλλιτέχνη, οἱ ὁποῖοι συγκεντρῶνουν προσόντα διὰ τῶν ὁποίων καθίστανται ἱκανοὶ νὰ δώσουν ἄξια καλλιτεχνικὴ ἐργασία, ἔχουν δικαίωμα νὰ παρουσιάσουν τὴν ἐργασίαν τους εἰς τὸ εὐρὺ κοινόν, διὰ τοῦ Ραδιοφώνου. Καὶ μόνον ὁ χαρακτηρισμὸς τῆς Ραδιοφωνίας ὡς Ἑθνικῆς, αὐτὸ ἀκριβῶς ἐπιβάλλει:

νά παρουσιάσει την ἐγχώρια καλλιτεχνική παραγωγή, ἀρκεί νά εἶναι εὐπρόσωπη καί νοικοκυρεμένη. Ἐκτός πιά ἄν, κατά τήν γνώμη της—γιατί κάτι τέτοιο ὑποκρύπτει τὸ «διεθνούς φήμης»—δὲν ὑπάρχει τέτοια ποιότητος ἐργασία εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἀληθινὰ παρακεκινδυνευμένη γνώμη, ἀλλὰ ἂν τὴν πιστεύη, τότε ἀκόμη χειρότερα, διότι ἔχει ὑποχρέωση νὰ τὴν δημιουργήσῃ μὲ τὸ κύρος της καί τὴν συμπαράστασή της... Αὐτὸ εἶναι τὸ χρέος της ἂν θέλῃ νά ἐκπληροῖ ἔθνικόν μορφωτικὸν σκοπὸν. Ἡ μήπως νομίζει ὅτι πιστεύουμε ὅτι ἡ Ραδιοφωνία ἐκτελεῖ τὸ ἔθνικόν καθήκον της μὲ τὸ νά ἐκπέμπῃ χρόνια τώρα συνεχῶς... δίσκους μὲ δισσήμες ξένους καλλιτέχναι; Εἶναι Ἐθνικὸν ἴδρυμα ἢ διεθνῆς κέντρον;

Κ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗΣ

ΕΝΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΠΟΥ ΕΚΠΡΟΣΩΠΕΙ

«HELLAS—ΕΛΛΑΣ»

Πρόκειται γιὰ τὸ περιοδικό, πού τώρα καί τρία χρόνια ἐκδίδει σὲ γερμανικὴ γλῶσσα κάθε δυὸ μῆνες ὁ Ἑλληνογερμανικὸς Σύνδεσμος τῆς Βόννης. Τὰ τεύχη του δὲν ἔχουν πολλὰ νά ζηλέψουν ἀπὸ περιοδικὰ πολιτισμοῦ καί πνευματικῆς ἐνημερώσεως πού ἐκδίδονται στὸ ἐξωτερικό. Ἡ ἐξαιρετικὴ του ἐμφάνισις εἶναι ἀποτέλεσμα πολλῶν ὕλικῶν καί ἠθικῶν προσπαθειῶν τῶν ἐκδοτῶν του Ἑλλήνων καί φίλων τῆς Ἑλλάδος. Εἶναι φανερό ὅτι ἀπευθύνεται στὴν μερίδα ἐκείνη τῶν γερμανικοῦ κοινού, πού εἶναι σὲ θέσι νά ἐκτιμῆσῃ τὴν πνευματικὴ θέσι τῆς Ἑλλάδος καί τὴν προσφορά τοῦ λαοῦ μας. Ἑλληνες καί φιλέλληνες σύγχρονοι, ἀλλὰ καί παλαιότεροι, φέρνουν σὲ ἐπαφὴ τὸν ξένο ἀναγνώστη μὲ τὸ ἑλληνικὸ πνεῦμα ὄχι μόνον τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ἀλλὰ καί τῆς νεωτέρας καί τῆς Ἑλλάδος τοῦ καιροῦ μας, σὲ πολλοὺς ἐιδικωτέρους τομεῖς, ἐνῶ γερμανικὲς μεταφράσεις νεοελληνικῶν κειμένων χαρίζουν στὸν ἀναγνώστη τὴν ἄμεση γνωριμία μὲ τὴν ἑλληνικὴ δημιουργία.

Ἐκτὸς τούτου ἀξιοσημείωτη εἶναι ἡ γενικὴ παρακολούθησις τῆς ἑλληνικῆς πνευματικῆς καί κοινωνικῆς ζωῆς. Τὸ περιοδικό αὐτὸ μὲ τὴν ὠραία, σοβαρῆ, ἀλλὰ καί κομψῇ συγχρόνως ἐμφάνισί του καί τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖον ἀπευθύνεται στὸ ἀνεπτυγμένον ξένο κοινὸ εἶναι ἕνα δῆμα, ἀπ' ὅπου ὁ ξένος καλλιεργημένος κόσμος θὰ μπορέσῃ νά ἀκούσῃ τὴν προσφορὰ τῆς σημερινῆς Ἑλλάδος στὸν πολιτισμὸν. Δὲν μποροῦμε νά ἀφήσωμε τὴν ἐντύπωσιν στους ξένους ὅτι ἡ Ἑλλάς σήμερα δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο ἀπὸ ἐξαγωγεὺς ἐργατικῶν χειρῶν. Ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸ τῆς περιεχόμενον, καί μάλιστα τῶν πνευματικῶν ἡγετῶν της, καλεῖται ἡ Ἑλλάς νά προσφέρῃ τὸ μήνυμά της στὸν σύγχρονον κόσμον.

Καί ἡ ἀποστολὴ περιοδικῶν ὡς αὐτὸ, εἶναι νά εἶναι πάντοτε ἔτοιμα νὰ διοχετεύουν στὴν ξένη κοινὴ γνώμη ὅ,τι γίνεται ἀπὸ τοὺς συγχρόνους Ἑλληνας ὡς μάχη γιὰ τὸν πολιτισμὸ καί ὡς ἀγῶνας γιὰ τὴν Ἀλήθεια.

Γ. Θ. Δ.

ΑΠΟ ΤΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ

FRIEDRICH DESSAUER † 16-2-63

Σὲ ἡλικία 82 ἐτῶν ἀπέθανε στὶς 16 Φεβρουαρίου ὁ σοφὸς ἐρευνητὴς καί πνευματικὸς ἀγωνιστὴς Friedrich Dessauer. Ἡ ζωὴ καί τὸ ἔργο τοῦ Γερμανοῦ Φυσικοῦ Ἐπιστήμονος καί Φιλοσόφου ἔχει πλευρῆς ἐκπληκτικῆς δυνάμεως καί ἀκτινοβολίας, πού ἐλπίζουμε νά παρουσιάσουμε ὅπως ἀξίζει ἀπὸ ἄλλες στήλες στὸ προσεχὲς μέλλον. Ἄς θυμίσουμε μόνο ἐδῶ, πὼς πρόκειται γιὰ τὸν ἄνθρωπον πού στὸν βωμὸ τῆς ἐπιστημονικῆς ἔρευνας θυσίασε τὴν σωματικὴν του ἀκεραιότητα καί ὑγείαν, ἀφοῦ ἡ συμβολὴ του στὴν διερεύνηση τῶν ἀκτίνων Röntgen (εἶναι ὁ ἴδρυτής τῆς Βιοφυσικῆς καί ἐφευρέτης πολλῶν συσκευῶν ἀκτινοβολίας) τοῦ ἐστοίχισε 70 ἐγχειρήσεις καί μόνιμη παραμόρφωση. Ἀκόμη πὼς στὴν φιλοσοφικὴ καί θεολογικὴ του σκέψῃ ὀφείλονται συγγράμματα ὡς «Τὸ πρόβλημα τῆς Τεχνικῆς», «Ἡ φυσικομαθηματικὴ γνώση—Συμβολὴ στὴν φιλοσοφία τῆς φύσεως», «Γνώσις καί πίστις», «Ἡ περίπτωση Γαλιλαίου καί ἐμείς», «Ἡ θρησκεία στὸ φῶς τῆς συγχρόνου Ἐπιστήμης». Ὅλα εἶχαν ἀλλεπάλληλες ἐκδόσεις καί κυκλοφόρησαν σὲ πολλὰς χιλιάδας ἀντίτυπα. Γιὰ καθένα ἀπὸ τὰ δυὸ τελευταῖα ἀναφέρεται π.χ. κυκλοφορία 15.000 ἀντιτύπων μέχρι σήμερα. Ὁ Dessauer, πού ἴδρυσε τὸ 1920 τὸ περίφημον Ἰνστιτούτο τῆς Φραγκφούρτης γιὰ τὴν διερεύνηση τῶν φυσικῶν θεμελιῶν τῆς ἱατρικῆς (τὸ σημερινὸ Max Planck Institut Βιοφυσικῆς), ἀναμείχθηκε ἀργότερα ἐνεργῶς καί στὴν πολιτικὴ ζωῆ, ἔζησε ἐξόριστος ἀπὸ τὴν χώρα του σ' ὅλο τὸ διάστημα τῆς Χιτλερικῆς τυραννίας, τιμῆθηκε στὰ μεταπολεμικὰ χρόνια μὲ ὕψιστες διακρίσεις ἀπὸ γερμανικὰ καί ξένα ἴδρύματα καί ἀρχές. Γιὰ τὸν Γερμανὸ σοφὸ ὡστόσο, τὸν μεγαλύτερον τίτλον ἀπέτελεσε ἡ χριστιανικὴ μαρτυρία του, πού ἐνοσκαρῶθηκε σὲ μιὰ ὀλόκληρη ζωὴ στὸ τρίπτυχο: σκέψῃ—δράση—ὑπομονή.

Ἡ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Σὲ 1 ἑκατομμύριον γερμανικὰ μάρκα ὑπολογίζεται ἡ κατὰ τὸ 1962 συνεισφορὰ τῆς βιομηχανίας αὐτοκινήτων Volkswagen γιὰ τὴν ἐνίσχυση πανεπιστημιακῶν ἰδρυμάτων. Γιὰ τὸν ἴδιον σκοπὸ ἡ Βιομηχανία Αὐτοκινήτων Opel προσέφερε κατὰ τὸ 1962, 500 χιλιάδες μάρκα. Ἡ διάθεσις τῶν ποσῶν αὐτῶν γίνεται μῆσω τοῦ Γερμανικοῦ Ἰδρύματος Ἐπιστημονικῶν Ἑρευνῶν, τῆς Ὑπηρεσίας Πανεπιστημιακῶν Ἀνταλλαγῶν καί τοῦ Ταμείου Ὑποτροφιών. Μὲ ἀπ' εὐθείας χρηματοδότηση ὕψους 22 ἑκατομμυρίων μάρκων ἀπεφάσισε ἐξ ἄλλου ἡ Ἐπιτροπεία τοῦ «Ἰδρύματος Volkswagenwerk» νά ἐνισχύσῃ ἀμέσως συγκεκριμένα ἐπιστημονικὰ προγράμματα στὴν περιοχὴ τῶν πνευματικῶν καί φυσικομαθηματικῶν ἐπιστημῶν καί τῆς ἱατρικῆς. Μεταξὺ αὐτῶν εἶναι π.χ. ἡ ἐγκατάστασις ἠλεκτρονικοῦ συγχροτροῦ στὸ Ἀμβούργο καί

Τὰ βιβλία

Ν. ΑΠΟΣΤΟΛΑΤΟΥ: Μαθηματικού, τὸ Κέντρον Πυρηνικῶν Ἐρευνῶν «Δημόκριτος». «Ἡλεκτρονικοί Ἀναλογικοί Ἐγκέφαλοι», σ. 67, Ἀθήναι 1963.

Τὸ θέμα τῶν ἠλεκτρονικῶν ἐγκεφάλων καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων, τὰ ὁποῖα δι' αὐτῶν ἐπιτυγχάνομεν, εἶναι καταπληκτικὰ καὶ θαυμαστά. Ὁ καθηγητὴς κ. Γ. Κοντόπουλος ἀπὸ τῶν στηλῶν τῶν «Ἀκτίνων» ἔχει παρουσιάσει τὸ ζήτημα τοῦτο καὶ ἀπὸ τῆς γενικωτέρας του πλευρᾶς καὶ ἔχει δώσει πολλὰ διὰ τὸν καταποτισμὸν τῶν ἀναγνωστῶν.

Ὁ κ. Ἀποστολάτος εἰς τὴν παρούσαν ἐργασίαν του ἐκθέτει ἐν συντομίᾳ ἀλλὰ καὶ μὲ ἀυστηρὰν ἐπιλογὴν τῶν βασικῶν ζητημάτων, τὰ ἀφορῶντα εἰς τοὺς ἠλεκτρονικοὺς ἀναλογικοὺς ἐγκεφάλους, τὸν τρόπον ἐργασίας των, τὸν προγραμματισμὸν καὶ τὰς ἐφαρμογὰς των, μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν ἐνημέρωσιν τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸν τομέα τοῦτον τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς

τεχνικῆς, ὅστις δύναται νὰ λύη προβλήματα τῆς ἠλεκτρονικῆς ὀπτικῆς, τῆς τεχνικῆς τῶν πυραύλων, τῶν τροχιῶν τῶν δορυφόρων, τῶν ἀντιδραστήρων κ.λ.π. Ἡ ἐργασία αὕτη εἶναι ἡ πρώτη ἐν Ἑλλάδι δημοσιευομένη. Διακρίνεται διὰ τὴν σαφήνειαν καὶ τὴν ἀκριβολογίαν της, ὅπως καὶ διὰ τὴν πρακτικὴν της κατεύθυνσιν, εἰς τρόπον ὥστε νὰ δυνάμεθα νὰ συστήσωμεν θερμῶς τὴν μελέτην της ἀπὸ τοὺς ἐνδιαφερομένους εἰδικώτερον, καὶ γενικώτερον ἀπ' ὅσους θέλουσι νὰ πλουτίσῃσι τὰς γνώσεις των εἰς ἕνα τόσον σπουδαῖον τομέα τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως.

Στ. Πλακίδης

ΔΗΜ. ΚΩΤΣΑΚΗ, Ὑψηλοῦ Πανεπιστημίου καὶ Πολυτεχνείου Ἀθηνῶν, «Ὁ Ἥλιος καὶ αἱ ἐπιδράσεις του», σελ. 70, Ἀθήναι 1962.

Τὸ βιβλίον τοῦτο τοῦ ὕψηλοῦ κ. Δ. Κωτσάκη παρουσιάζει τὰ ἀφορῶντα εἰς τὸν Ἥλιον—διαστάσεις του, σύστασίν του, ἀκτινοβολίαν του κ.λ.π.—ἦτοι εἰς τὴν δραστηριότη-

τὸ μεγάλο Κέντρον Ὑπολογισμῶν στὸ Ντάρμσταντ. Ὅπως εἶναι γνωστὸ, πρὶν ἀπὸ λίγα χρόνια ἡ Γερμανικὴ Κυβέρνηση κρατικοποίησε τὸ μέγα ἐργοστάσιο αὐτοκινήτων Volkswagen καὶ ἴδυσεν τὸ φερόνυμο Ἰδρυμα γιὰ τὴν διαχείρησιν τοῦ ὑπὲρ τῆς ἐπιστημονικῆς προόδου τῆς χώρας διατιθεμένου σημαντικοῦ ποσοστοῦ τῶν κερδῶν του. Μέχρι σήμερα καὶ σὲ διάστημα 10 μόλις μηνῶν τὸ Ἰδρυμα κατένευε ποσὰ συνολικοῦ ὕψους 60 ἑκατομμ. μάρκων, δηλ. 450 ἑκατομμυρίων δραχμῶν.

Ἡ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑ ΤΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ ΤΣΕΠΗΣ

Ἀπὸ τὸ 1952 μέχρι σήμερα ἐκυκλοφόρησαν ἀπὸ ἐκδοτικοὺς οἴκους τῆς Δυτ. Γερμανίας καὶ τοῦ Βερολίνου 256,8 ἑκατομμύρια ἀντίτυπα βιβλίων τσέπης! Ἐνῶ τὸ 1952 ἦσαν 7 μόνον οἱ ἐκδόται βιβλίων τσέπης, κυκλοφοροῦν σήμερα βιβλία 58 ἐκδοτικῶν σειρῶν. Τὸ μεγαλύτερον ποσοστὸ, 84 ἑκατομμ. ἀντίτυπα, ἀντιπροσωπεύει ἡ κλασσικὴ λογοτεχνία, ξεπερνώντας ἔτσι καὶ τὴν σύγχρονον λογοτεχνία καὶ τὸ ἐλαφρὸ ἀνάγνωσμα. 30 ἑκατομμ. ἀντίτυπα ἀντιπροσωπεύουν ἐκδόσεις ἐπιστημονικῶν ἔργων ἢ ἐκλαϊκευτικῶν τῆς ἐπιστήμης βιβλίων καὶ σὲ 28 ἑκατομμ. ἀντίτυπα ὑπολογίζονται τὰ ἀσυνομικά μυθιστορήματα τσέπης!

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΤΩΝ ΣΠΟΥΔΑΣΤΩΝ

Ἐνδιαφέροντα εἶναι τὰ ποσοστὰ τῶν σπουδαστῶν κατὰ ἐπιστήμης στὰ ξένα Πανεπιστήμια, ποὺ γίνονται γνωστὰ τελευταία (βλ. καὶ «Σκαπάνη», Φεβρουάριος 2963, σελ. 35). Ἀπὸ ἐπίσημα στοιχεῖα προκύπτουν καὶ τὰ ἐξῆς ἀκόμη δεδομένα: Ἐπὶ 250.850 φοιτητῶν τῶν Γερμανικῶν Ἀνωτάτων Σχολῶν (ἀπὸ τοὺς ὁποίους 22.150 ξένοι) ποσὸ θερινὸ ἐξάμηνον 1962 τὸ μεγαλύτερον ποσοστὸ (28,1%) ἀντιπροσωπεύουν οἱ σπουδασταὶ τῶν πνευματικῶν ἐπιστημῶν.

Ἀκολουθοῦν οἱ σπουδασταὶ ποὺ παρακολουθοῦν Φυσικομαθηματικὴς ἐπιστήμης μὲ 15,1%, Τεχνικοὺς Κλάδους μὲ 13,6% καὶ Οἰκονομικὴς ἐπιστήμης μὲ 8,4%. Ἐξ ἄλλου 77% τῶν σπουδαστῶν εἶναι φοιτηταὶ τῶν 18 Γερμανικῶν Πανεπιστημίων καὶ 20% τῶν 8 Πολυτεχνείων. 11.000 περίπου εἶναι οἱ σπουδασταὶ τῶν Παιδαγωγικῶν Ἐπιστημῶν. Ἡ ἀναλογία τῶν σπουδαστριῶν εἶναι σήμερα ὑψηλὴ στὶς πνευματικὴς κυρίως ἐπιστήμης (53,1%) καὶ στὴν Ἱατρικὴ (16,9%). Στὶς Παιδαγωγικὰς Ἀκαδημίας φοιτοῦν 6.400 σπουδάστριες.

Λ. Μ.

τά του και τὰς ποικίλας ἐπιδράσεις του ἐπὶ τοῦ πλανήτου μας. Παρουσιάζει πολὺ ἐνδιαφέρον, ἐφ' ὅσον ἀναπτύσσονται ἐν ἐκτάσει αἱ διάφοροι ἐξαρτήσεις γηίνων φαινομένων ἀπὸ τὴν ἐκάστοτε δραστηριότητα, ἥτις παρατηρεῖται ἐπιτῆς ἐπιφανείας του. Τὸ βιβλίον τοῦτο τοῦ κ. Κ. χαρακτηριζόμενον ἀπὸ ἐπιστημονικὴν πληρότητα καὶ γνώσιν τῆς πλέον προσφάτου σχετικῆς διβλιογραφίας, διεγείρει τὴν περιέργειαν τοῦ ἀναγνώστου καὶ διαδίδεται μὲ ἀρκετὴν εὐκολίαν. Διότι εἶναι πλουτισμένον μὲ πίνακας, διαγράμματα καὶ φωτογραφίας, ποὺ τὸ καθιστοῦν ἔτσι περισσότερον εὐληπτον, παραστατικὸν καὶ ἑλκυστικόν.

Χ. Κ.

Η. ΑΡΧΟΝΤΗ: «Συμπόσιον Ἀστρονομίας», Ἀθήναι 1962, σελ. 263.

Τὸ βιβλίον τοῦ κ. Ἀρχοντῆ ἀποτελεῖ μίαν Ἐκλαϊκευτικὴν Ἀστρονομίαν, ἡ ὁποία περιλαμβάνει συστηματικῶς ὅλα τὰ κεφάλαια τῆς Ἀστρονομίας, ἀπὸ τὸ ἡλιακὸν σύστημα ἕως τὸ σὺμπαν τῶν Γαλαξιδῶν. Ἡ πρωτοτυπία του συνίσταται εἰς τὸ ὅτι ἀποτελεῖ συγκέντρωσιν τμημάτων μεταφρασμένων ἐκ διαφόρων ἐνοχλώσεων βιβλίων γνωστῶν ἀστρονόμων. Ἐν τούτοις τὸ βιβλίον ἔχει ἀρκετὴν ἐνότητα καὶ ἀποτελεῖ ἀσφαλῶς κατὸρθωμα δι' ἓνα μὴ εἰδικὸν ἀστρονόμον, ὅπως ὁ κ. Ἀρχοντῆς.

Τὸ γεγονός ὅτι διάφορα τμήματα τοῦ βιβλίου ἀνήκουν εἰς διαφόρους συγγραφεῖς ἀνακαλλάται εἰς μερικὰς ἀσυμφωνίας μεταξύ διαφόρων τμημάτων τοῦ βιβλίου. Αἱ ἀσυμφωνίαι αὗται εἶναι φυσικαὶ ἀλλὰ περιορίζονται εἰς τὸ ἐλάχιστον. Ἐπίσης πρέπει νὰ σημειώσω ὅτι ὠρμημένοι ἀπόψεις, ἰδίως τοῦ Ηοyle, τὸν ὁποῖον ὁ κ. Ἀρχοντῆς ἀναφέρει συνεχῶς, δὲν εἶναι πλέον δεκταὶ σήμερον, ἢ τοῦλάχιστον ἀμφισβητοῦνται σοβαρῶς.

Τέλος πρέπει νὰ σημειωθῆ ὅτι εἰς τὸ βιβλίον ἔχουν ὑπεισέλθει πολλὰ τυπογραφικὰ λάθη. Θὰ συνιστοῦσα τὸ βιβλίον τοῦ κ. Ἀρχοντῆ ὡς ἓνα εὐχάριστον ἀνάγνωσμα, τὸ ὁποῖον περιέχει πολλὰ μορφωτικὰ στοιχεῖα, θὰ πρέπει ὁμως νὰ γίνῃ μίαν συστηματικὴν διόρθωσιν τῶν παραρμάτων ὑπὸ τοῦ συγγραφέως.

Γ. Κοντόπουλος

ΚΩΝ. Δ. ΜΟΥΡΑΤΙΔΟΥ: «Χριστοκεντρικὴ Ποιμαντικὴ ἐν τοῖς ἀσκητικαῖς τοῦ Μεγάλου Βασιλείου», Ἀθήναι 1962, σελ. 142.

Πιθανὸν ὁ τίτλος τοῦ βιβλίου αὐτοῦ νὰ δημιουργήσῃ τὴν ἐντύπωσιν ὅτι πρόκειται γιὰ ἐργασία ποῦ ἐνδιαφέρει λίγους ἀνθρώπους, ποῦ ἀσχολοῦνται μὲ τὸν εἰδικὸν κλάδον τῆς Θεολογίας, τὴν Ποιμαντικὴν.

Δὲν συμβαίνει ὁμως κατὶ τέτοιον. Στὴν οὐσία του εἶναι ἓνα προσεκτικὸν κῦτταγμα τοῦ

ἀνθρώπου, καὶ μάλιστα μὲ τὸ μάτι τοῦ Μ. Βασιλείου. Καὶ φυσικὰ τὸ μάτι αὐτὸ ἔχει τόσα προσόντα (γνώσι ὅσο λίγοι, ἀγάπη, σοφία, ἀμεση πείρα ζωτανῆς ἐπαφῆς μὲ τοὺς ἀνθρώπους, ζωὴ ὅσια, αἰσθησι εὐθύνης) ὥστε νὰ εἶναι βέβαιο πὼς μπορεῖ νὰ μᾶς δώσῃ μίαν ἐποπτεῖαν τοῦ ἀνθρώπου τέτοια ποῦ θὰ ἦταν ἀδιανοήτου, θεληματικὰ, νὰ τὴν ἀγνοῇ κάθε σύγχρονος ἀνθρωπολόγος καὶ ἀνθρωπιστής. Μερικὰ πνεύματα, σάν τὸν Μ. Βασιλεῖον, ἔχουν τὴν Χάριν νὰ μποροῦν ν' ἀνοίγουν στὸ μυστήριον τοῦ ἀνθρώπου—στὸ πρόβλημα τοῦ ἀνθρώπου—παράθυρα μέσθ τῶν ὁποίων μᾶς παρουσιάζουν θεὰ ποῦ μπροστά της μένοντες ἐκθαμβοὶ καὶ δρωσῆποτε στοχαστικοὶ γιὰ τὸ χειρισμὸν τῶν ἀνθρώπων.

Ἡ ἀνθρωπολογία τοῦ Μ. Βασιλείου δὲν εἶναι βέβαια μίαν ἄχρωμη... ἀνθρωποκεντρικὴ ἀνθρωπολογία ποῦ θὰ θελήσῃ νὰ στηρίξῃ τὸν ἀνθρώπον στὸν ἄνθρωπον, δηλ. σὲ ξύλινα πόδια. Μὲ μίαν εὐρύτητα καταλλήσσοσα ἔξορι νὰ ἀντικρύσῃ τὸν ὅλον ἄνθρωπον, νὰ σταθῇ μὲ σεβασμὸν μπροστά καὶ σ' αὐτὸν τὸν σωματικὸ ὄργανισμὸν, ἀλλὰ καὶ νὰ κἀνῃ τὴ σωστὴ ἀξιολόγησιν γιὰ νὰ προβάλλῃ τὴν ἱεράρχειαν ποῦ πρέπει.

Ἡ ποιμαντικὴ φροντίδα τοῦ Μ. Βασιλείου δὲν εἶναι κανένα συνταγολόγιον ἠθικῶν προσταγῶν. Εἶναι κοινονία ψυχῶν «ὁμοτίμων» ποῦ συνεργάζονται γιὰ νὰ «μορφωθῆ» ὁ Χριστὸς σ' αὐτές.

Ὁ κ. Μουρατίδης, καθηγητῆς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, κατάφερε κατὶ σπουδαῖον. Πέτυχε νὰ δώσῃ ἓνα ἐξαιρετὸν δείγμα τῆς διαφορᾶς ποῦ ὑπάρχει ἀνάμεσα στὴν ποιμαντικὴ Τεχνικὴ (ποῦ στὰ μάτια μερικῶν εἰλόγα φανότανε σάν οδηγίεσ γιὰ τὴ λήψιν «τῶν κοχλιασίων τῆς Πασιφλορίνης») καὶ στὴν ποιμαντικὴ Θεολογίαν. Εἶναι τὸ ἔργο αὐτὸ ἓνα μήνυμα ποῦ φέρνει ἡ γενικώτερα παρατηρούμενη νέα πνοὴ στὴν νεώτερη ὁρθόδοξη θεολογικὴ σκέψιν. Εἶναι ἓνα βιβλίον στὸ ὁποῖον ἡ ἀκαδημαϊκὴ ἀκαμψία δὲν βρῆκε θέσι γιὰτὶ ὁ συγγραφεὺς ἔσκυψε καὶ εἰδε τὸν ἄνθρωπον.

Ι. Κ. Π.

Ἐλάβομεν:

ΣΠ. ΚΑΛΛΙΑΦΑ. «Ἐπίτομος γενικὴ παιδαγωγικὴ». Ἐκδοσις 6'. σελ. 186, Ἀθήναι 1963.

Α. Η. ΪΣΗΓΟΝΗ. «Ἡ ἐξέλιξις καὶ τὰ σύγχρονα ρεύματα τῆς ψυχολογίας», ἔκδοσις 6', σελ. 144, Ἀθήναι 1963.

Ι. Ν. ΪΗΡΟΥΤΥΡΗ. «Μάνα καὶ ἀγωγή», ἔκδοσις 6'. σελ. 112, Θεσσαλονίκη 1963.

Κ. Ι. ΔΕΔΟΠΟΥΛΟΥ. «Οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ ὄραματα». Δοκίμια καὶ μελετήματα, σελ. 486, ἔκδ. Ἀστήρ, 1962.

Σ. Δ. ΚΥΡΙΑΖΟΠΟΥΛΟΥ. «Ἐλευθερία καὶ αὐθιπέρβασις», σελ. 126, Ἀθήναι 1962.

Γ. Κ. ΜΑΥΡΙΚΑΚΗ. «Τὰ μαθηματικὰ εἰς τὴν ἐποχὴν μας», σελ. 30, Ἀθήναι 1962.

- ΑΔΕΛΦ. ΘΕΟΛΟΓΩΝ Η «ΖΩΗ». «Δύο Σύγχρονοι Άγιοι». ΠΑΝΑΓΗΣ ΜΠΑΣΙΑΣ, ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΜΕΝΑΓΙΑΣ, σελ. 94, 'Αθήναι 1963.
- Άρχιμ. † ΣΕΡ. ΠΑΠΑΚΩΣΤΑ. «Τὸ Βάπτισμα», σελ. 125. Έκδ. «Ζωής» 1963.
- ΑΔΕΛΦ. ΘΕΟΛΟΓΩΝ Η «ΖΩΗ». «Ἡ Αἱματοπότιστη Φυτεία», σελ. 149, 'Αθήναι 1963.
- ΖΩΗΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ. «Τὸ κόκκινο τετράδιον», σελ. 157, 'Αθήναι 1963.
- Δ. Η. ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΥ. «Ἡ κλεφτουργία τοῦ Μωρᾶ», σελ. 60, 'Αθήναι 1963.
- Γ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ—ΕΡΑΛΔΥ. «Ἡ πολιτική τοῦ Χριστοῦ», σελ. 94, 'Αθήναι 1962.
- Π. Σ. ΠΑΠΑΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΥ. «Ἡ κρίση τῆς ἐποχῆς μας», σελ. 97, Πολυτρο.—'Αθήναι 1962.
- Α. Κ. ΑΡΒΑΝΙΤΗ. «Ὁ Ἀπόστολος Θωμᾶς καὶ ἡ Συριακὴ Ἐκκλησία τοῦ Μαλαμπάρ», Διδασκ. διατριβή, σελ. 250, 'Αθήναι 1962.
- ΝΙΚΟΛΑΪ· ΓΚΟΓΚΟΛ. «Ἡ θεία Λειτουργία», Μετάφρ. Β. Μουστάκη, σελ. 102, 'Αθήναι 1962.
- ΑΔΕΛΦ. ΘΕΟΛΟΓΩΝ «ΖΩΗ». «Ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος καὶ ἡ ἐξομολόγησις», σελ. 96, 'Αθήναι 1963.
- Άρχ. Π. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΙΑ. «Ὁ γάμος, λιμάνι ἢ ναυάγιο;», σελ. 176. Έκδ. «Ζωής» 1963.
- Άρχ. Δ. ΚΥΡΑΤΣΟΥ. «Ἡ ἀγιζούσα Ἐκκλησία», σελ. 122, Έδεσσα 1962.
- Β. ΣΚΟΥΤΕΡΗ. «Ἡ πορεία τῆς ψυχικῆς ἀναπτύξεως τῆς ἐφήβου», σελ. 76, 'Αθήναι 1962.
- Β. ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΑ. (Ἐπιμελεία), «Σοφοκλέους Ἄντιγόνη», συμβολὴ εἰς τὸ ἀρχαῖον δράμα, σελ. 312, 'Αθήναι 1962.
- Ι. Δ. ΜΑΣΤΡΟΓΙΑΝΝΗ. «Ἡ υἱοθεσία ὡς κοινωκὸς θεσμός», σελ. 70, 'Αθήναι 1962.
- ΕΡΜΑΝΝΟΥ ΛΟΥΝΤΖΗ. «Ἀνέκδοτα κείμενα». Εἰσαγωγή καὶ Σχόλια ΝΤ. ΚΟΝΟΜΟΥ, σελ. 142.
- Άρχιμ. Γ. ΔΕΛΕΓΚΑ. «Ὁ Χαρακτήρ τοῦ Θείου Κηρύγματος ἐν τῇ ὁρθόδοξῃ Ἐκκλησίᾳ», σελ. 26, 'Αθήναι 1963.
- ΔΕΛΤΙΟΝ ΜΕΓΑΛΟΣΧΟΛΙΩΝ. σελ. 101, 'Αθήναι 1962.
- Β. ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΥ. «Ἡ Ἑλληνικὴ Σχολὴ Σοποτοῦ—Καλαβρύτων καὶ ἀνέκδοτα τινὰ περὶ αὐτῆς ἔγγραφα», σελ. 222, 'Αθήναι 1962.
- Άρχιμ. Σ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ. «Ἐθνικαὶ προσηφάνσεις», Λευκωσία 1962.
- Β. ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΥ. «Ἡ Μονὴ Εὐαγγελιστρίας ἐν Δάφνῃ Καλαβρύτων», 'Αθήναι 1962.
- Δ. ΚΑΤΖΟΥΡΑΚΗ. «Ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων στὴν ἐπιχείρησιν». Έκδ. ΕΛ.ΚΕ.ΠΑ. 'Αθήναι 1962. σελ. 34.
- ΛΙΝΟΥ. Γ. ΜΠΕΝΑΚΗ. «Ἡ παιδεία στὴ Δυτικὴ Γερμανία», (ἀνάπτυξ), Θεσσαλονίκη 1962.
- Α. Ν. ΖΟΥΜΠΟΥ. «Ἡλιακὰ Φιλοσοφήματα», (Α' Πύρρονος τοῦ Ἡλείου: Γνωσιολογικά. Β' Ἄγραπτα νόμιμα, παρ' Ἰππία τῷ Ἡλείῳ). Ἀνάπτυξ, 'Αθήναι 1962.
- ΡΩΜΑΝΟΥ ΤΟΥ ΜΕΛΩΔΟΥ. «Υμνοί».
- «Υμνος εἰς τὸν πειρασμὸν τοῦ Ἰωσήφ». Έκδίδει ΑΝΔΡ. Ν. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ, σελ. 72 'Αθήναι 1961.
- Α. ΑΓΓΕΛΑΚΗ. «Ὁμιλίαι τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς βάλασσας». Ποιήματα, σελ. 32. Δίφρος 1962.
- Άρχ. Ι. ΜΑΛΛΙΑΡΟΥ. «Στοχασμοὶ γαλήνης». Ποιήματα, σελ. 40 'Αθήναι 1962.
- ΡΕΑΣ ΠΕΡΙΤΤΗ. «Στὸν ἥλιο μοῖρα». Νουδέλλα, σελ. 145 'Αθήναι 1962.
- Μ.Ν. ΠΙΣΣΑ. «Κύπρος». Ποιήματα, σελ. 48 Ἀλεξάνδρεια 1962.
- Β. ΤΕΡΤΙΠΗ. «Δαφνόφυλλα». Ποιήματα, σελ. 48 Κέδρος 1962.
- Α. ΧΑΤΖΗΔΑΚΗ. «Ὁ ἱστός τῆς ἀράχνης», Ποιήματα, σελ. 44, Ἡράκλειο 1962.
- Δ. ΧΟΥΡΜΟΥΖΗ. «Ἐλυτρα τῆς σιωπῆς», Ποιήματα, σελ. 70, 'Αθήναι 1962.
- ΑΓΓΕΛΙΚΗΣ ΜΕΤΑΛΛΙΝΟΥ—ΤΣΙΩΜΟΥ. «Ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς Θεσσαλονίκης», σελ. 32, Θεσσαλονίκη 1962.
- Π. ΒΛΑΧΟΠΟΥΛΟΥ. «Νόμοι τῆς πραγματικότητος», σελ. 49, 'Αθήναι 1962'.
- ΑΛΚ. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ. «Ἡ τυφλόμυγα», διηγήματα, σελ. 132, Δίφρος 1962.
- Σ. ΣΚΙΑΔΑ. «Προθάλαμος», ποιήμα, σελ. 52, 'Αθήναι 1951.
- ANNE-MARIE. (Μετάφρασις Κ. ΑΛΕΞΙΔΗ). «Τὰ μυστικά τῆς Ζωῆς, Ποιὸς θὰ μοῦ ἀπαντήσῃ;», σελ. 70 'Αθήναι.
- ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΥ—ΚΑΜΠΑΛΟΥΡΗ. «Γυμνάσματα Γραμματικῆς», σελ. 50, 'Αθήναι 1962.
- Άρχ. Δ. ΚΥΡΑΤΣΟΥ. «Λόγος ρηθεὶς εἰς τὰ Θυρανοῖξια, εἴτ' οὖν ἐγκαινία τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τῆς Ἁγ. Σκέπης», σελ. 24, Έδεσσα 1962.
- Άρχιμ. Σ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ. «Ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ συμπατριῶταί του», σελ. 32, Λευκωσία 1962.
- Ε. ΚΑΝΝΑΒΑΤΟΣ. «Διασπορά», σελ. 19, 'Αθήναι 1961.
- ΙΕΡΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΚΙΤΡΟΥΣ. Λεύκωμα. «Ἐπὶ τῇ πεντηκονταετηρίδι ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Κατερίνης (1912-1962)», σελ. 64, Κατερίνη 1962.
- Μ. ΣΙΜΨΑ. «Πλοῖαρχος Alfred the Manhan», ὁ φιλόσοφος τῆς Θαλασσίας δυνάμεις, σελ. 42, 'Αθήναι 1962.
- ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΥ—ΚΑΜΠΑΛΟΥΡΗ. «Ἀσκήσις καὶ προβλήματα ἀριθμητικῆς». Διὰ τὴν Γ' τάξιν τοῦ Δημοτικοῦ, σελ. 64, 'Αθήναι 1962.
- ΝΙΚ. Β. ΩΛΗ. «Ἡ ἐλευθέρη μετακίνησις τῶν ἐργατῶν ἐντὸς τῆς εὐρωπαϊκῆς κοινότητος», ἀνάπτυξ, 'Αθήναι 1962.
- Ι.Δ. ΔΑΒΕΤΤΑ. «Ἐπιστήμη καὶ θρησκεία», σελ. 61, 'Αθήναι 1962.
- Σ. ΧΡ. ΑΓΟΥΡΙΔΟΥ. «Ἡ περὶ λυτρώσεως διδασκαλία τοῦ Ἰω. Παύλου». Ἀνάπτυξ, Θεσσαλονίκη 1962.
- Μ. ΣΙΜΨΑ. «Εἰρήνη τὸ φευγαλέον ὄνειρον τῆς ἀνθρωπότητος», σελ. 34, 'Αθήναι 1962.
- Σ. ΑΛ. ΚΑΡΑΝΙΚΟΛΑ. Πρωτοπρ. «Τὰ Σεβάσματα τῆς Λατρείας τῶν Συμαίων. Τόμος Α'». σελ. 126, Πειραιεὺς 1962.
- Άρχιμ. Ι. ΜΑΛΛΙΑΡΟΥ. «Ἐορταστικὰ ὁσίου Νικοδήμου τοῦ Ἁγιορείτου», σελ. 54, 'Αθήναι 1963.
- Σ. ΝΑΝΑΚΟΥ. «Ἡ Θρησκευτικο-Ἠθικὴ Κατάστασις τῆς συγχρόνου Κοινωνίας καὶ τὰ μέσα ἀνορθώσεως». Ἀνάπτυξ. Πειραιεὺς 1962.
- Σ. ΓΕΡΑΝΗ. «Ἡ ποίησις τοῦ Νικηφόρου Βρεττάκου». Ἀνάπτυξ. Πειραιεὺς 1962.